

ACTA UNIVERSITATIS

Series PRO IURE
NR.4

S E R I E S P R O I U R E N R . 4

RISOPRINT
CLUJ-NAPOCA 2012
ISSN: 1582 - 5191

2012
CLUJ-NAPOCA

ACTA UNIVERSITATIS „BOGDAN VODĂ”

Series PRO JURE
NR. 4

2 0 1 2

CLUJ-NAPOCA

COMITETUL DE REDACȚIE AL REVISTEI:

Prof.dr. Mohamad JARADAT	– rectorul Universității “Bogdan-Vodă” din Cluj-Napoca
Prof.dr. Dumitru PURDEA	– președintele Senatului Universității “Bogdan-Vodă” din Cluj-Napoca
Prof.dr. Marius MOTOCU	– prorectorul Universității “Bogdan-Vodă” din Cluj-Napoca

COLEGIUL DE REDACȚIE AL REVISTEI PRO JURE

REDACTOR COORDONATOR:	Lect.dr. Tiberiu BAN
MEMBRI:	Lect.dr. Gheorghe BUNEA Lect.dr. Dana Elena MORAR Lect.dr. Pavel SUIAN - consultant
SECRETARI DE REDACȚIE:	Lect.drd. Mariana Narcisa RADU

Tiparul executat la:

UNIVERSITATEA „BOGDAN VODĂ” DIN CLUJ-NAPOCA
Str. Grigore Alexandrescu nr. 26A • 400560 • Cluj-Napoca • România
Tel: 0264- 598.787 • Fax: 0264- 591.830
email: tipografie@ubv.ro • web site: www.ubv.ro

ACTA
UNIVERSITATIS „BOGDAN VODĂ”
PRO JURE
4

Editorial Office: 400560, Cluj-Napoca ♦ Grigore Alexandrescu no. 26A, Phone 004-0264-591830

SUMAR – CONTENT – SOMMAIRE

GHEOGHE BUNEA

- Martorul și rolul acestuia în justa soluționare a unei cauze penale ♦ The witness and its role in the just settlement of a criminal case ♦ Le témoin et son rôle dans la juste solution d’une cause pénale 1

AVRAM BUT-CĂPUȘAN

- Registrul general de evidența personalului ♦ General register of personnel ♦ Le registre général d’évidence du personnel 10

SIDONIA OTILIA CERNEA

- Implicații legale ale utilizării internet-ului la locul de muncă de către angajați ♦ Legal implications of Internet use in the workplace by the employees ♦ Implications légales de l’utilisation de l’Internet par les employés au lieu de travail 17

SONIA IULIA DAVID

- Cauze de nepedepsire a tentativei ♦ Causes of unpunished attempt ♦ Les causes de l’impunité de la tentative 23

ALIN DUMITRU

- Mit sau adevăr. Există penitenciar în centrul clujului? ♦ Myth or truth. Is there a penitentiary in Cluj? ♦ Mythe ou vérité. Y a-t-il un pénitencier au centre de la ville de Cluj? 27

ADRIAN MARIAN

- Principii ale managementului calității în serviciile publice ♦ Principles of quality management in public services ♦ Principes du management de la qualité dans les services publiques 32

DANA ELENA MORAR

- Reflecții referitoare la apărarea drepturilor nepatrimoniale în noul Cod civil ♦ Reflections on defending non-property rights in the new Civil Code ♦ Réflexions sur la défense des droits non-patrimoniaux dans le nouveau Code civil..... 39

DANA-FLORINA PĂNICAN

- Executarea pedepselor în închisorile comuniste. Penitenciarul Aiud ♦ Execution of sentences in communist prisons. Penitentiary of Aiud ♦ L’Execution des peines dans les prisons communistes. Le Pénitencier Aiud 44

MARIANA NARCISA RADU

- Precedente legislative privind infracțiunea de viol ♦ Previous legislation on rape ♦ Précédents législatifs sur l’infraction de viol 48

IOAN ZANC, IUSTIN LUPU, MANUELA LUPU (ILIEȘ)

- Eutanasia- Aspecte etice și juridice ♦ Ethical and judicial aspects of euthanasia ♦ Euthanasie - aspects éthiques et juridiques 52

MARTORUL ȘI ROLUL ACESTUIA ÎN JUSTA SOLUȚIONARE A UNEI CAUZE PENALE

GHEORGHE BUNEA

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: *proba testimonială, protecția datelor de identificare, obligația legală de prezentare, secret profesional.*

ABSTRACT: *Listening witness is a complex activity that is conducted in accordance with the law and the rules of criminal tactics and requires the attention of the judicial body, calm, perseverance, maximum objectivity, both in check and in assessing the statements obtained. The difficulty lies in the examination of witnesses before judicial bodies that presents people with their strengths and weaknesses, with higher or lower to perceive, memorize and reproduce facts or phenomena on which they are called to do declarații, with levels different knowledge about what happened. Therefore, the judicial body, knowing the laws and procedures tactical obedience must determine, to assist witnesses to declare everything of importance to know and question, to select from the multitude of information only those who truly contribute to truth.*

1.1. Aspecte introductive

Declarațiile martorilor constituie mijlocul de probă cel mai frecvent folosit în procesul penal. Prin declarațiile martorilor se înțeleg acele relatări făcute în fața organelor judiciare de către persoanele care au cunoștințe de natură să servească la aflarea adevărului într-un proces penal.¹

Literatura juridică de specialitate și practica judiciară folosesc, referindu-se la acest mijloc de probă, diverse denumiri: martori, declarații de martori, mărturii, probă cu martori, probă testimonială. În denumirile menționate sunt incluse atât proba propriu-zisă- elemente care servesc la aflarea adevărului-, cât și izvorul probei- mijlocul de probă.

Legea procesuală penală folosește expresia "declarațiile martorilor" pentru a denumi mijlocul de probă, tocmai pentru a evita confuzia cu elementele probatorii, așadar cu probele rezultate din acest mijloc de probă.² Pentru determinarea conceptului exact al acestui mijloc de probă, este necesar să se aibă în vedere noțiunea de martori. Dacă în vorbirea curentă prin martor se înțelege acea persoană care a fost de față, a perceput cu propriile simțuri un anumit eveniment sau a căpătat direct anumite cunoștințe legate de evenimentul în cauză, în accepțiunea legii procesuale penale, martor este persoana fizică care, având cunoștințe despre vreo faptă sau împrejurare de natură să servească la aflarea adevărului în procesul penal, este ascultată de organele judiciare în această calitate.

Caracterul de mijloc de probă al declarațiilor martorilor decurge din:

- diferența ce există între declarațiile martorilor și concluziile experților, acestea din urmă nesprrijinindu-se pe o cunoaștere a faptelor sau împrejurărilor dobândită anterior;
- faptul că martorii sunt persoane străine de infracțiune, acest lucru conducând la diferențierea declarațiilor acestora de cele ale învinutului sau inculpatului, precum și de cele ale părții vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente;
- deosebirea ce există între declarațiile martorilor și înscrisurile extraprocenale ce conțin relatări despre unele fapte sau împrejurări ce au legătură cu cauza. În același sens, *Mărturia* sau *proba testimonială* reprezintă, după cum s-a mai arătat, unul dintre cele mai vechi mijloace de probațiune, putându-se afirma că a apărut odată cu justiția, și printre cele mai folosite în cadrul

¹ Dongoroz V., ș.a., *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol.I, partea generală, Ed. Academiei Române, București, 1975, p.199.

² Bercheșan V., Sandu I.E- *Ascultarea martorilor- în Tratat de tactică criminalistică*, Ed. Carpați, Craiova, 1992, p. 121

procesului judiciar, în general și a celui penal în special³. Indiferent de natura infracțiunii săvârșite, rolul martorilor în aflarea adevărului este deosebit, tocmai datorită faptelor și împrejurărilor pe care aceștia le pot lămuri prin depozițiile ce le fac, mai ales dacă cele relatate sunt percepute în mod nemijlocit. Astfel, cu ajutorul martorilor pot fi stabilite împrejurările săvârșirii infracțiunii, metodele și mijloacele folosite în acest scop, este posibilă obținerea unor date referitoare la făptuitori ori care sunt menite să contribuie la identificarea acestora. De asemenea, cu ajutorul martorilor pot fi stabilite condițiile și împrejurările care au înlesnit sau favorizat săvârșirea infracțiunii și măsurile ce se impun pentru prevenirea comiterii unor astfel de fapte în viitor.

1.2. Funcția, scopul și condițiile pe care le presupune ascultarea martorilor

Funcția declarațiilor martorilor este dată de faptul că în măsura în care acestea scot în evidență elemente de fapt de natură să conducă la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului ori la cunoașterea unor împrejurări esențiale pentru cauză, ele pot servi ca probă în procesul penal.

Printre scopurile ascultării martorilor se regăsesc:

- stabilirea împrejurărilor în care a fost săvârșită infracțiunea;
- obținerea de date privind metodele și mijloacele folosite de făptuitor la comiterea faptei;
- stabilirea identității făptuitorilor;
- stabilirea contribuției fiecărui făptuitor la pregătirea și comiterea faptei;
- identificarea activităților desfășurate de făptuitor înainte și după comiterea faptei;
- identificarea locurilor unde au fost ascunse bunurile provenite din infracțiune sau a obiectelor care au servit la săvârșirea infracțiunii;
- identificarea persoanelor care și-au însușit sau au cumpărat bunurile provenite din furt;
- obținerea unor date privind complicități, investigatorii și tăinuitorii;
- obținerea unor date care să permită extinderea cercetărilor;
- identificarea locurilor unde și-a ascuns făptuitorul bunurile personale în vederea sustragerii acestora de la indisponibilizare prin măsuri asigurătorii
- stabilirea unor date privitoare la modul de viață al infractorilor, anturaj, locuri frecventate, bunuri mobile sau imobile dobândite în perioada ce face obiectul cauzei penale;

Pentru dobândirea calității procesuale de martor, trebuie să fie întrunite cumulativ următoarele condiții:

- existența unui proces penal în curs de desfășurare;
- existența unei persoane fizice care cunoaște fapte și împrejurări de natură să contribuie la aflarea adevărului în procesul penal respectiv;
- ascultarea acelei persoane de către organele judiciare cu privire la faptele și împrejurările pe care la cunoaște

Lipsa oricăreia dintre condițiile arătate exclude existența mijlocului de probă al declarațiilor de martor, iar în situația în care se constată că aparent a fost considerată ca existentă vreuna din aceste condiții, se va obține formal o declarație, lipsită însă de valoare probatorie procesuală..

1.3. Reguli generale ce trebuie respectate cu ocazia ascultării martorilor

Aceste reguli se referă în principiu la:

- în raport cu fazele procesului penal, ascultarea martorilor se poate face atât în faza urmăririi penale, cât și în faza de judecată;
- organele judiciare care au dreptul să procedeze la ascultarea martorilor sunt, după caz, procurorul sau organele de cercetare penală sau instanța de judecată
- în conformitate cu prevederile legii, sunt obligate să ia declarații de la martori și comandanții de nave și aeronave, agenții de poliție de frontieră, precum și organele de constatare expres prevăzute

³ Stancu E., Tratat de criminalistică, ediția a III-a revăzută și adăugită, E. Universul Juridic, București, 2004, p.369.

- organele de cercetare penală- ca de altfel și celelalte organe judiciare- au datoria să stabilească persoanele ce urmează a fi ascultate în calitate de martor, să dispună chemarea lor și să asigure prezența acestora la activitatea procesuală
- organele de cercetare penală sunt obligate să citeze persoanele arătate în plângere sau denunț, precum și pe cele propuse ca martori de către părți
- minorii, chiar dacă nu au împlinit vârsta de 14 ani, pot avea calitatea de martori, ascultarea lor făcându-se în prezența reprezentantului legal: părinte, tutore, curator etc.
- cu excepția martorului care nu a împlinit 14 ani, celelalte categorii de martori depun jurământul prevăzut de lege:” Jur că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu! sau ”Jur pe onoare și conștiință că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu!; martorul care din motive de conștiință sau confesiune nu depune jurământul va rosti formula:” Mă oblig că voi spune adevărul și că nu voi ascunde nimic din ceea ce știu!”
- cu prilejul ascultării martorilor este cu desăvârșire interzis să se folosească mijloace de constrângere pentru a obține declarații în sensul dorit
- ascultarea martorilor se face, de regulă, la sediul organului de cercetare penală

1.3.1. Drepturile procesuale ale martorilor

Legea procesual penală a stabilit ca martorul să beneficieze de anumite drepturi. În aceste condiții, martorul chemat de către organul de urmărire penală ori de instanța de judecată are dreptul, în primul rând, la *restituirea cheltuielilor de transport, întreținere, locuință și alte cheltuieli necesare*, prilejuite de chemarea sa.

Prin intermediul Legii nr. 281/2003 acest text de lege a fost modificat, astfel încât martorul care este salariat are dreptul și la venitul de la locul de muncă pe durata lipsei de la serviciu, absență pricinuită de chemarea la organul de urmărire penală sau instanța de judecată. Suma care reprezintă venitul de la locul de muncă se plătește de către angajatorul la care lucrează martorul. Martorul care nu este salariat, dar are un venit din muncă, execută diferite munci pentru asigurarea traiului zilnic sau are afaceri private este îndreptățit să primească și o compensare. Sumele acordate se plătesc pe baza dispozițiilor luate de organul care a dispus chemarea și în fața căruia s-a prezentat martorul, din fondul cheltuielilor judiciare special acordate. Astfel de cheltuieli se plătesc martorului imediat după înfățișare⁴.

Organele judiciare au obligația ca după întrebările prealabile care i se pun martorului (art.84 Cod procedură penală) să îi aducă la cunoștință faptul că are dreptul, atunci când nu este angajat cu contract de muncă, la sumele compensatorii pentru perioada cât a fost lipsit de a avea venituri din muncă. În situațiile în care martorul nu-și primește sumele cuvenite, are dreptul de a se adresa cu plângere, potrivit art. 275 și 278 Cod procedură penală, procurorului care supraveghează activitatea organului de cercetare penală, respectiv prim-procurorului, împotriva măsurilor sau actelor efectuate de procuror la urmărirea penală.

Potrivit art. 68 alineatul 1 Cod procedură penală este oprit a se întrebuița violențe, amenințări ori alte mijloace de constrângere, precum și promisiuni sau indemnuri în scopul de a obține probe. Prin această dispoziție legală martorul **„este apărat împotriva violențelor sau amenințărilor ori a altor mijloace de constrângere pentru a da declarații**

Personalele care reprezintă organele judiciare și întrebuițează promisiuni, amenințări, violențe față de un martor pentru obținerea de declarații săvârșesc infracțiunea de cercetare abuzivă prevăzută de art. 266 alin.3 Cod penal și se sancționează cu închisoarea de la 1 la 5 ani. Legiuitorul a prevăzut în Codul penal pentru apărarea drepturilor martorului următoarele:

- ❖ în art. 261-261¹, sancțiuni pentru cei care încearcă să determine o persoană prin constrângere sau corupere să dea declarații mincinoase într-o cauză penală, precum și de a împiedica participarea într-o cauză penală a unui martor, săvârșită prin violență, amenințări sau prin orice alt mijloc de constrângere îndreptat împotriva sa ori a soțului sau a unei rude apropiate se pedepsește cu închisoarea, (art.261 Cod penal prevede infracțiunea de încercare de a determina mărturia mincinoasă, infracțiune care împiedică înfăptuirea justiției);
- ❖ în art. 267¹, tortura, respectiv fapta prin care se provoacă unei persoane cu intenție o durere sau suferințe puternice fizice sau psihice, îndeosebi cu scopul de a obține de la această persoană sau de la o persoană terță informații sau mărturii, se pedepsește cu închisoarea.

⁴ Volonciu N., „Tratat de drept procesual penal. Partea generală”, volumul I, Ed. Paideia, București, 1993, p.370

Legea procesuală penală, prin art. 86 alin.3 raportat la art. 71-74 Cod procedură penală acordă martorului, pe lângă aceste drepturi, și dreptul *de a cere consemnarea declarației, iar dacă nu este de acord cu conținutul acesteia, să refuze să o semneze.*

Martorul are, de asemenea, dreptul *de a refuza să răspundă la întrebările care nu au legătură cu cauza respectivă*, potrivit art. 86 Cod procedură penală. Potrivit art. 86¹, introdus prin art. 1 pct.45 din Legea nr. 281/2003, *martorul are dreptul la protecția datelor de identificare.* În situația în care există probe sau indicii temeinice că prin declararea identității reale a martorului sau a localității acestuia, a domiciliului sau a reședinței ar fi periclitată viața, integritatea corporală sau libertatea lui sau a altei persoane, martorului i se poate încuviința să nu declare aceste date, atribuindu-i-se o altă identitate sub care urmează să apară în fața organului judiciar.

1.3.2. Obligațiile procesuale ale martorilor

Legea procesuală penală a prevăzut pentru persoana chemată ca martor nu numai drepturi ci și o serie de obligații. În primul rând, persoana chemată în calitate de martor are *obligația procesuală de prezentare* - este obligată, conform prevederilor art. 83 alin.1 Cod procedură penală, să se înfățișeze la locul, ziua, ora arătate în citație în fața organelor judiciare. Lipsa nejustificată a martorului de a se prezenta la data stabilită de organele judiciare se sancționează cu amendă judiciară de la 250 lei la 5.000 lei, potrivit art. 198 alineatul 2 Cod procedură penală, cu obligația însă din partea organelor judiciare ca acesta să fi fost legal citat. Amenda judiciară se aplică de organele de urmărire penală prin ordonanță, iar de instanța de judecată prin încheiere. Dacă din motive temeinice martorul nu s-a prezentat, poate cere scutirea de amendă ori reducerea amenzii în termen de 10 zile de la comunicarea ordonanței organului de urmărire penală ori a încheierii instanței. În funcție de motivele arătate, organul judiciar apreciază asupra scutirii sau reducerii cuantumului amenzii art. 199 Cod procedură penală.

În situația în care neprezentarea martorului este justificată de imposibilitatea de a se prezenta pentru a fi ascultat, organul de urmărire penală sau instanța de judecată procedează la ascultarea acestuia la locul unde se află, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel, conform dispozițiilor art. 86 alin.3 combinat cu art. 74 Cod procedură penală.

Martorul, în ipoteza în care nu se prezintă nici după amendare, va fi constrâns să se prezinte prin aducerea silită (art. 183 Cod procedură penală). Odată prezentat, *martorul are obligația să facă declarații cu privire la faptele și împrejurările la care este audiat.* Este posibil ca martorul să refuze să facă declarații. Când persoana chemată ca martor refuză să facă declarații sub motivul că nu știe nimic în cauză, deși cunoaște împrejurările esențiale asupra cărora i s-a cerut să facă declarații, el comite infracțiunea de mărturie mincinoasă, prevăzută de art. 260 Cod penal. Spre deosebire de învinuit sau inculpat, care, potrivit art. 70 alin. 2 Cod procedură penală, au dreptul de a nu face nicio declarație, martorul, dacă nu se prezintă, poate fi sancționat cu amendă judiciară sau, potrivit art. 327 alin.5 Cod procedură penală, poate fi adus silit în vederea ascultării lui. Obligația de a depune ca martor este personală, nefiind permisă reprezentarea.

Persoana chemată ca martor într-un proces penal este *obligată să declare tot ceea ce cunoaște cu privire la faptele sau împrejurările asupra cărora este întrebată*, art. 83 teza a-III-a Cod procedură penală. Martorul are o îndatorire socială de a participa la aflarea adevărului într-o cauză penală, din acest motiv el are obligația să declare tot ce știe, organele judiciare având dreptul de a cere oricărei persoane care are această calitate de martor prestarea mărturiei.

Declarațiile martorilor au o importanță deosebită atunci când ele constau în cunoștințe dobândite personal, direct cu propriile simțuri, de aceea el are obligația de a spune tot ce știe. De asemenea, și cunoștințele privitoare la săvârșirea unei infracțiuni care au fost dobândite indirect, din relatările făcute de alte persoane, duc la obligația martorului de a le relata, putând fi folosite de organele judiciare ca probe indirecte. În situația în care martorul, deși are cunoștințe despre faptele cauzei refuză să fie ascultat ca martor, săvârșeste fie infracțiunea de omisiune de a încunoștiința organele judiciare, prevăzută de art. 265 Cod penal, fie infracțiunea de favorizare a infractorului, prevăzută art. 264 Cod penal, după cum împrejurările pe care le cunoaște dar refuză să le declare sunt în favoarea sau defavoarea inculpatului.

Martorul are obligația de a nu face afirmații mincinoase. Martorul când este ascultat de organele judiciare trebuie să-și îndeplinească obligația cu bună-credință, să contribuie efectiv la aflarea adevărului într-o cauză penală pe măsura posibilităților sale. Înainte de a fi ascultat, martorul depune jurământul, respectiv va rosti fraza: „Jur că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu” art. 85 alin.1 Cod procedură penală. Jurământul creează o solemnitate necesară actului procedural și poate determina martorul să spună adevărul. După depunerea jurământului sau după rostirea formulei prevăzute de art. 85

alin. 5 Cod procedură penală, pentru cei care din motive de conștiință sau confesiune nu depun jurământul, se va pune în vedere martorului că dacă nu va spune adevărul, săvârșește infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Mărturia mincinoasă este prevăzută în art. 260 Cod penal și este definită ca “fiind fapta martorului, expertului, interpretului care face afirmații mincinoase, ori nu spune tot ce știe privitor la împrejurările esențiale asupra cărora a fost întrebat într-o cauză juridică.” Infracțiunea de mărturie mincinoasă are un subiect activ martor, expert sau interpret, infracțiune săvârșită de cele mai multe ori de martor datorită faptului că declarațiile acestuia sunt printre cele mai frecvente mijloace de probă. Infracțiunea de mărturie mincinoasă poate consta și în tăcerea martorului “omite a spune tot ce știe” referitor la o împrejurare esențială care are pondere în stabilirea adevărului și, prin consecință, în soluționarea cauzei. Nu se poate vorbi de săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă atunci când martorul refuză în mod explicit de a da declarații. În această situație, organele judiciare trebuie să găsească alte mijloace de probă necesare soluționării cauzei penale. Organele judiciare sunt cele care trebuie să dovedească caracterul mincinos al mărturiei. Simplele contradicții din declarațiile unui martor sau interpretarea personală eronată a faptelor sau împrejurărilor nu trebuie să conducă imediat la săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă, ci trebuie coroborate cu celelalte mijloace de probă. Retragerea mărturiei mincinoase de către cel care săvârșește infracțiunea are efect asupra răspunderii penale. Sunt situații în care declarațiile martorilor luate în faza de urmărire penală sunt retractate în faza de judecată; judecătorului îi revine sarcina de a aprecia asupra sincerității revenirii.

Având în vedere principiul oralității în faza de judecată, judecătorul trebuie să nu înlăture numai declarația martorului făcută în fața sa, pe care o consideră nesinceră, ci și pe cea dată la organele de urmărire penală. Dacă s-ar lua în considerare numai declarația dată la urmărirea penală, nu ar mai avea rost cercetarea judecătorească și în aceste condiții ar fi încălcat principiul oralității. Declarația dată la urmărirea penală poate fi folosită ca o probă complementară care, alături de alte probe directe, ajută la aflarea adevărului. În cazul în care martorul care a dat declarația la urmărirea penală a decedat, dispărut sau este incapabil de a mai depune declarația în fața instanței, judecătorul poate folosi declarația ca o simplă probă indirectă, cu condiția de a o pune în discuția părților cu ocazia dezbaterilor. Martorul nu are obligația de a informa organul judiciar din proprie inițiativă.

Persoanele care au cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni nu capătă calitatea de martor atâta vreme cât nu sunt chemate și ascultate de organele judiciare potrivit procedurii indicate de lege. Obligațiile generale de informare pe care le au persoanele în legătură cu săvârșirea de infracțiuni rămân în sfera obligațiilor morale sau cetățenești. Dacă prin informațiile respective se sesizează un organ de urmărire penală, relatările au regimul juridic al denunțului sau al plângerii.

1.4. Reguli speciale ale ascultării martorilor

Legea procesual penală prevede anumite dispoziții derogatorii de la regulile generale mai sus menționate, fie prin scutirea de obligația de a depune ca martor, fie prin crearea anumitor incompatibilități.⁵ Dintre aceste dispoziții cu caracter derogatoriu- și care se constituie în reguli speciale- putem aminti:

- dacă martorul se află în imposibilitatea de a scrie ori de a semna declarația dată, se va face mențiune despre acest lucru în declarația scrisă;
- în situația în care infracțiunea a fost constatată în flagrant iar făptuitorului urmează să i se aplice procedura specială de urmărire și judecată, declarația martorului se consemnează în cuprinsul procesului-verbal de constatare a infracțiunii flagrante;
- ascultarea martorilor se poate realiza și prin comisie rogatorie sau delegare
- dacă martorul nu cunoaște limba română, ascultarea acestuia trebuie să se facă în prezența unui interpret;

1.4.1. Persoanele care nu pot fi ascultate ca martor.

Dacă orice persoană care are cunoștințe dobândite direct cu propriile simțuri despre fapte sau împrejurări privitoare la o cauză penală poate dobândi calitatea de martor, în Codul de procedură penală se prevăd anumite incompatibilități, în sensul că persoana care este martor este scutită de obligația de a depune declarație.

⁵ Dongoroz V., ș.a., *op.cit.*, pag.293; V.Bercheșan, I.E.Sandu, *op. cit.*, p.132-134

Prima categorie de persoane care nu pot fi audiate ca martor sunt cele obligate să păstreze secretul profesional. În temeiul art. 79 Cod procedură penală, *persoana obligată să păstreze secretul profesional* nu poate fi ascultată ca martor cu privire la faptele și împrejurările de care a luat cunoștință în exercițiul profesiei, fără încuviințarea persoanei sau unității față de care este obligată a păstra secretul profesional. Această interdicție corespunde legii penale care încriminează fapta de divulgare a secretului de stat, serviciu și al celui profesional în articolele 169, 196 și respectiv 298 din Codul penal.

Prin *secret profesional* se înțelege secretul la care se referă legea penală, anume secretul de stat, de serviciu, și cel al profesiei, deoarece persoanele care îl dețin au dobândit cunoașterea lui din exercițiul unei activități profesionale. Legea nu nominalizează sfera persoanelor obligate să păstreze secretul profesional, dar doctrina admite că în această categorie intră orice persoană fizică ce se află sub sub jurisdicția legii penale române și care îndeplinește un serviciu public sau privat și în virtutea căruia ia cunoștință de anumite date ori informații care constituie secrete de stat, de serviciu sau profesionale. Interdicția pentru secretul profesiei, medici, farmaciști, avocați, notari, arhitecți, preoți este determinată de interesul încrederii cetățenilor în discreția persoanelor cărora îl încredințează, pentru secretul de stat și de serviciu interesul de a fi păstrat chiar față de justiție se justifică prin apărarea unor importante valori sociale⁶. Divulgarea unor secrete pe care o persoană le deține în virtutea profesiei, ar putea aduce grave prejudicii materiale sau morale unor persoane cât și provocarea neîncrederii în exercitarea unor profesii. În cazul nerespectării acestei dispoziții legale, persoana care divulgă fără drept anumite date care i-au fost încredințate sau de care a luat cunoștință în virtutea profesiei, săvârșeste infracțiunea de divulgare a secretului profesional prevăzută în art. 196 alin.1 Cod penal.

Termenul de profesie se referă la ocupația, la îndeletniciri cu caracter permanent pe care o exercită în baza unei calificări corespunzătoare. În virtutea profesiei pe care o exercită avocații, medicii, preoții pot afla informații despre aspectele particulare din viața unei persoane, cum sunt cele referitoare la sănătate, situația financiară, situația familială, sau viciile persoanei în cauză. Dacă persoana fizică sau juridică fie de drept privat, fie de drept public față de care martorul este obligat să păstreze secretul încuviințează divulgarea secretului, atunci încetează, în temeiul art. 79 alineatul 1 Cod procedură penală, obligația de a păstra secretul și persoana astfel dezlegată de secretul profesional poate fi audiată ca martor. În practică s-a considerat că nu mai este necesară încuviințarea pentru anumite date, informații în virtutea profesiei dacă aceste aspecte erau deja publice, de notorietate. Persoana care este obligată să păstreze secretul profesional poate fi ascultată ca martor și fără încuviințarea persoanei sau unității în anumite cazuri prevăzute de lege. În situația în care secretul constă în date sau informații referitoare la săvârșirea unor infracțiuni contra siguranței statului prevăzute în art. 170 Cod penal – nedenunțarea – există obligația de a divulga asemenea cazuri. Această situație se întâlnește și atunci când s-ar afla despre săvârșirea unor infracțiuni grave de omor, tâlhărie, delapidare prevăzute de art. 262 Cod penal.

În concluzie, interesul public al descoperirii adevărului în materie penală trebuie să primeze oricărui interes particular atunci când este vorba de săvârșirea unei infracțiuni. Pentru a opera interdicția se cere condiția ca faptele sau împrejurările pentru a căror relatare este ascultat martorul, să fie cunoscute din exercițiul profesiei sau al serviciului, însă dobândirea acestor cunoștințe din alte surse nu împiedică ascultarea. Astfel, un avocat nu poate fi audiat ca martor despre faptele încredințate lui de persoana căreia îi acordă asistență juridică, dar dacă aceste fapte le-a perceput în afara exercițiului profesiei, avocatul poate fi ascultat ca martor asupra acestor fapte. Potrivit art. 79 alineatul 2 Cod procedură penală „calitatea de martor are întâietate față de calitatea de apărător, cu privire la faptele și împrejurările pe care acesta le-a cunoscut înainte de a deveni apărătorul sau reprezentantul vreuneia dintre părți”. Această întâietate ar trebui să existe și la alte persoane de exemplu judecător, procuror care au cunoscut fapte sau împrejurări înainte de a veni cauza spre judecare în fața autorității din care fac parte.

A doua categorie de persoane care nu pot fi ascultate ca martor în cauza penală, sunt *cele care au calitatea de părți*. În procesul penal la stabilirea adevărului pot contribui și declarațiile părții vătămate, părții civile sau părții responsabile civilmente. Declarațiile părților pot aduce elemente de fapt cu privire la fapta comisă, modul de comitere a faptei, la persoana făptuitorului sau urmările faptei. Având poziția procesuală de părți, aceasta este incompatibilă cu cea de martor, întrucât nimeni nu poate fi martor în propria sa cauză: „nemo testis idoneus in re seva”. art. 82 din Codul de procedură penală prevede că „*persoana vătămată poate fi ascultată ca martor, dacă nu este constituită parte civilă în cauză sau nu participă în proces ca parte vătămată*”. Astfel, incapacitatea părților de a fi chemate ca martori este limitativă, în sensul că

⁶ Apetrei M., „Drept procesual penal”, Ed. Victor, București, 2004, p. 239

persoanele care și-au pierdut calitatea de părți în cauză pot fi ascultate ca martori. În practică, s-a menționat că nici o dispoziție legală nu interzice într-o cauză de luare de mită audierea ca martor a mituitorului atunci când acesta este scos din cauză pentru motivele de nepedepsire prevăzute de lege. Audierea ca martor a persoanei vătămate nu poate avea loc după ce s-a constituit parte civilă și a renunțat la despăgubiri dar a continuat să participe în proces ca parte vătămată. Legea procesuală nu a prevăzut vreo incapacitate de a fi ascultate persoanele cu antecedente penale, chiar dacă anterior au săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă.

Art. 403 alineatul 2 Cod procedură penală prevede și o excepție, respectiv aceea potrivit căreia nu pot fi ascultați ca martori în cauza supusă revizuirii: martorul, expertul sau interpretul care au săvârșit infracțiunea de mărturie mincinoasă prevăzută de art. 260 Cod penal, în cauza a cărei revizuire se cere și un membru al completului de judecată, procurorul ori persoana ce a efectuat acte de cercetare penală, care a comis o infracțiune în legătură cu cauza a cărei revizuire se cere. Dacă partea vătămată a fost ascultată totuși în calitate de martor, declarația sa poate fi valorificată ca mijloc de probă în măsura în care se coroborează cu fapte sau împrejurări care să rezulte din ansamblul probelor existente la dosar.

1.4.2. Persoanele care nu sunt obligate să depună ca martor

Spre deosebire de persoanele care nu pot fi ascultate ca martori în procesul penal, sunt anumite categorii de persoane care pot fi ascultate ca martori numai dacă ele consimt acest lucru. Conform prevederilor art. 80 alineatul 1 Cod procedură penală *„soțul și rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului nu sunt obligate să depună ca martori.”* Prin această reglementare referitoare la persoanele care nu sunt obligate să depună ca martori în procesul penal legiuitorul a urmărit ocrotirea sentimentelor de afecțiune pe care soțul sau rudele apropiate ale învinutului sau inculpatului le au față de acestea din urmă.

Calitatea “de soț” trebuie să fie valabilă la momentul folosirii acestui mijloc de probă. De exemplu, căsătoria dintre soți nu a fost desfăcută printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă. În situația în care soții sunt în curs de judecată într-un proces de desfacere a căsătoriei, organul judiciar cu ocazia întrebărilor prealabile trebuie să stabilească care sunt raporturile dintre soți și dacă hotărârea de divorț se află sau nu în căile de atac.

Art. 149 din Codul penal arată că „rude apropiate” sunt ascendenții și descendenții, frații și surorile, copiii acestora precum și persoanele devenite prin înfiere rude potrivit legii. Dispozițiile din legea penală privind rudele apropiate se aplică și în caz de înfiere cu efecte depline, persoane înfiate cât și descendenții acestora și în raport cu rudele firești. În caz de înfiere cu efecte restrânse aceste dispoziții se aplică înfiatului cât și descendenților acestuia. Sunt considerați “frați și surori” cei care au un descendent comun, legăturile dintre frați și surori sunt nu numai primare ci și consanguine (tată comun) și uterine (mamă comună).

Legea instituie expres în art. 80 alin. 2 din Codul de procedură penală obligația organelor judiciare de a aduce la cunoștința unor atare persoane chemate ca martori că au posibilitatea de a alege între a depune mărturie sau a refuza să depună ca martori, dată fiind calitatea lor. Această obligație a organului judiciar trebuie îndeplinită de îndată ce martorul a fost întrebat dacă este soț sau rudă apropiată cu vreuna din părți, în ce raporturi se află cu acestea, și dacă a suferit vreo pagubă de pe urma săvârșirii infracțiunii. În situația în care martorul, soț sau rudă apropiată cu învinutul sau inculpatul a ales într-o cauză penală să depună mărturie, depoziția sa trebuie să servească adevărului. Interesul superior al justiției are întâietate și față de martorul care a ales singur să depună mărturie deși el a fost avertizat de consecințele pe care le-ar putea atrage depozițiile mincinoase. Astfel, martorul poate deveni subiect al infracțiunii de mărturie mincinoasă, prevăzută de art. 260 Cod penal. Persoana ce are o atare calitate din moment ce a consfinit să depună ca martor, îi sunt aplicabile toate dispozițiile din procedura penală privind drepturile și obligațiile martorilor. Aceste dispoziții procesuale se referă numai la soțul și rudele apropiate învinutului sau inculpatului, nu și la celelalte părți din proces. În situația în care soțul sau ruda apropiată a inculpatului a refuzat să facă declarații și totuși a fost ascultată nu mai poate fi trasă la răspundere penală pentru mărturie mincinoasă, dacă nu spune adevărul. Declarația fiind obținută contrar legii, nu mai poate sta la baza hotărârii judecătorești.

1.4.3. Protecția martorului în procesul penal

Datorită amenințărilor și violențelor la care au fost supuse unele persoane care au acceptat să depună ca martor în cauze penale, s-a impus adoptarea unei legislații care să asigure protecția acestor persoane. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 43/2002 reglementează pentru prima dată în legislația română protecția martorilor. Astfel se prevede că procurorii din Departamentul Național Anticorupției pentru buna

desfășurare a urmăririi penale, pot dispune măsuri specifice de protecție a martorilor, experților și victimelor. Această protecție legală se referă nu numai la martori ci și la experți și victimele infracțiunii.

O reglementare specială a protecției martorului, ca și organismului creat a pune în practică această protecție, s-a făcut prin *Legea nr. 682/2002 privind protecția martorilor*. Legea specială în domeniu dispune chiar în art. 1. scopul “*să asigure protecția și asistența martorilor a căror viață, integritate corporală sau libertate este amenințată, ca urmare a deținerii unor informații ori date cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave pe care le-au furnizat sau au fost de acord să le furnizeze organelor judiciare, care au un rol determinant la descoperirea infractorilor și la soluționarea cauzelor*”. Legea nr. 682/2002, precizează și sensul unor termeni pe care îi utilizează:

- *martorul* este persoana care are calitatea de martor în accepțiunea art. 78 Cod procedură penală, prin declarațiile sale furnizează informații și date cu caracter determinant în aflarea adevărului în cauzele cu infracțiuni grave; o altă persoană care nu are calitate procesuală dar prin informațiile date contribuie la aflarea adevărului sau la prevenirea producerii unor prejudicii; persoana care este inculpată într-o altă cauză.
- *starea de pericol* este situația în care se află categoriile de persoane incluse în noțiunea de martor, membrii familiilor lor, persoanele apropiate acestora, a cărei viață, integritate corporală sau libertate este amenințată ca urmare a informațiilor și datelor furnizate sau pe care sunt de acord să le furnizeze;
- *martorul protejat* este martorul, membrii familiei sale și persoanele apropiate acestuia incluse în Programul de Protecție;
- *membrii de familie ai martorului protejat* sunt soțul sau soția, părinții, copii martorului;
- *persoana apropiată martorului protejat* este persoana față de care martorul este legat prin puternice legături afective;
- *infracțiunea gravă* este una din următoarele categorii de infracțiuni: infracțiunea gravă este infracțiunea care face parte din una dintre următoarele categorii: infracțiunile contra pacii și omenirii, infracțiunile contra siguranței statului sau contra siguranței naționale, terorismul, omorul, omorul calificat, omorul deosebit de grav, infracțiunile privind traficul de droguri și traficul de persoane, spalarea banilor, falsificarea de monede sau de alte valori, infracțiunile privitoare la nerespectarea regimului armelor și munițiilor, infracțiunile privitoare la regimul materialelor nucleare sau al altor materii radioactive, infracțiunile de corupție, infracțiunile contra patrimoniului care au produs consecințe deosebit de grave, precum și orice altă infracțiune pentru care legea prevede pedeapsa închisorii al carei minim special este de cel puțin 10 ani sau mai mare;
- *prejudiciul deosebit* reprezintă paguba creată prin săvârșirea infracțiunii care depășește echivalentul a 50.000 euro.

Oficiul Național pentru Protecția Martorilor (O.N.P.M.), funcționează la nivel de direcție în cadrul Ministerului Administrației și Internelor, în subordinea Inspectoratului General al Poliției și are următoarele atribuții:

- ❖ primește propunerile de includere în program;
- ❖ ia măsuri pentru includerea în program și urmărește derularea acestuia;
- ❖ desemnează o persoană de legătură cu martorul protejat și o altă persoană de legătură în situații speciale;
- ❖ organizează o bază de date cu propunerile de includere în program;
- ❖ asigură confidențialitatea informațiilor și datelor gestionate Pentru includerea unei persoane în acest program de protecție trebuie să fie îndeplinite următoarele condiții cumulativ:
- ❖ persoana are calitatea de martor sau are celelalte calități prevăzute în art. 2. Legea nr. 682/2002
- ❖ persoana se află în stare de pericol;
- ❖ să existe o propunere motivată din partea organelor abilitate; în faza de urmărire din partea organului de cercetare penală (adresată procurorului care supraveghează cauza) a procurorului (adresată șefului ierarhic), iar în faza de judecată o propunere a judecătorului ⁷. Propunerea de includere în Program trebuie însoțită de acordul scris al persoanei pentru care se cere includerea și de o evaluare realizată de Oficiul Național pentru Protecția Martorilor cu privire la posibilitatea de includere a persoanei în cauză art. 6 din Legea nr. 682/2002.

⁷ Mateuț Ghe., ” *Protecția martorilor* ”, Ed. Lumina Lex, București, 2003, p. 214

- ❖ Martorul protejat va ține legătura cu Oficiul Național pentru Protecția Martorilor printr-o persoană de legătură desemnată de către acesta. Dacă martorul protejat constată că există posibilitatea deconspirării domiciliului sau a identității sale din cauza neîndeplinirii sau îndeplinirii defectuoase a atribuțiilor persoanei de legătură, are posibilitatea de a contacta o altă persoană aleasă de Protocolul de protecție, art. 13 din Legea nr. 682/2002. Protecția martorului aflat în stare de pericol și a martorului protejat este asigurată de unitățile de poliție, respectiv de Oficiul Național pentru Protecția Martorilor, dacă aceștia execută o pedeapsă privativă de libertate este asigurată de organele care administrează locul de deținere sau de Oficiul Național pentru Protecția Martorilor. Programul de protecție încetează în una din situațiile următoare:

- la cererea scrisă a martorului;
- dacă în cursul procesului penal martorul depune mărturie mincinoasă;
- dacă martorul comite cu intenție o infracțiune;
- dacă a comunicat date false privind situația sa, nu respectă obligațiile asumate prin semnarea programului;

Încetarea programului este dispusă de către procuror prin ordonanță sau de judecător prin încheiere. Când încetarea programului de protecție a fost determinată de decesul martorului protejat, programul va continua pentru membrii familiei sau pentru persoana apropiată acestuia.

BIBLIOGRAFIE:

1. Apetrei M, (2004), *„Drept procesual penal”*, Ed. Victor, București
2. Bercheșan V., (1994), *Declarațiile martorilor- în Probele și mijloacele de probă- mic îndrumar de cercetare penală*, Ed. Ministerului de Interne, București
3. Bercheșan V., (2001), *Cercetarea penală- Criminalistica, teorie și practică- Îndrumar complet de cercetare penală*, Editura și Tipografia ICAR, București
4. Bercheșan V., I.E.Sandu, (1992), *Ascultarea martorilor- în Tratat de tactică criminalistică*, Ed. Carpați, Craiova,
5. Ciopraga A, (1979), *Evaluarea probei testimoniale în procesul penal*, Ed. Junimea, Iași
6. Coroiu V., și Georgică P., (2008), *Criminalistică- Elemente de tactică și metodică, Curs universitar*, Ed. Estfalia, București
7. I. Doltu, (2004), *„Martorul în procesul penal”*, Ed. Lumina Lex, București
8. Dongoroz ș.a., (1975), *Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român*, vol.I, partea generală, Ed. Academiei Române, București
9. Mateuț G.,” (2003), *Protecția martorilor”*, Ed. Lumina Lex, București
10. Paraschiv C.S., (2004), *„Drept procesual penal”*, Ed. Lumina Lex, București
11. Păvăleanu V., (2004), *„Drept procesual penal”*, volumul I, Ed. Lumina Lex, București
12. Stancu E., (2004), *Tratat de criminalistică*, ediția a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București
13. Theodoru G., (2007), *„Drept procesual penal. Partea generală”*, Ed. Cugetarea, Iași
14. Volonciu N., (1993), *„Tratat de drept procesual penal. Partea generală”*, volumul I, Ed. Paideia, București
15. Legea nr. 682/2002, *privind protecția martorilor*
16. Codul de procedură penală
17. Codul penal

REGISTRUL GENERAL DE EVIDENȚA PERSONALULUI

AVRAM BUT-CĂPUȘAN

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: *registru REVISAL, management, înregistrarea, transmiterea*

ABSTRACT: *Each employer must establish and submit to the Local Labor Inspectorate the general register of employees and to present it to the labor inspectors, at their request. Revisal is a program of evidence of employees and of the ITM society and when an employee is hired, he is registered in this program and sent to the ITM. This program is essentially "the electronic work book" of an employee from 01.01.2011, as long as he activates in a society.*

1. Introducere

Având în vedere faptul că, începând cu data de 01.01.2011 au fost abrogate prevederile Decretului nr. 92/1976 privind carnetul de muncă, cu modificările ulterioare, iar potrivit prevederilor Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 123/2010, începând cu data de 01.02.2011 au fost abrogate și prevederile Legii nr. 130/1999 privind unele măsuri de protecție a persoanelor încadrate în muncă, rezultă faptul că singurul instrument util inspectorilor de muncă în activitatea de verificare a existenței unor raporturi de muncă, precum și a modificărilor intervenite pe parcursul derulării contractelor individuale de muncă, rămâne registrul general de evidență a salariaților în format electronic.

Carnetul de muncă, actul juridic prin care angajatul dovedea vechimea totală în muncă, în condițiile în care a prestat o muncă ca angajat, a devenit istorie. Încuirea carnetelor de muncă este o preocupare mai veche a Ministerului Muncii, și încă de apariția noului Cod al muncii, Legea 53/2003, a fost inserată o reglementare prin care angajatorul are obligația de a înființa un registru general de evidență a salariaților și de a-l prezenta inspectorilor de muncă, la solicitarea acestora.

2. Conținut

Prin Hotărârea Guvernului nr. 247 din 4 martie 2003, s-a instituit obligativitatea întocmirii și completării registrului general de evidență a salariaților în **format tipzat**, fază premergătoare trecerii la registrul actual prin inserarea în rubricile acestuia a multor elemente din registrul electronic.

Apoi, în conformitate cu prevederile Hotărârii de Guvern nr. 161/ 2006, cu începere de la data de 31 decembrie 2006, fiecare angajator are obligația să înființeze un registru general de evidență a salariaților în **format electronic** și să-l transmită la ITM (Inspectoratul Teritorial de Muncă) în raza teritorială în care își are sediul (sau domiciliul).

Acestă hotărâre stabilea metodologia de întocmire și completare a registrului general de evidență a salariaților, înregistrările care se efectuează, precum și orice alte elemente în legătură cu acesta.

Registrul se transmite la Inspectoratul Teritorial de Muncă în format electronic, prin utilizarea uneia dintre următoarele modalități:

- a) prin completarea on-line a bazei de date existente pe portalul Inspecției Muncii;
- b) prin e-mail, pe bază de semnătură electronică;
- c) prin depunerea la sediul Inspectoratului Teritorial de Muncă în format electronic, însoțit de o adresă de înaintare semnată de angajator.

Evidența registrelor, respectiv a datelor cuprinse în acestea, transmise de angajatori la Inspectoratul Teritorial de Muncă, se ține într-o bază de date organizată la nivelul Inspecției Muncii.

Angajatorii au obligația de a transmite registrul în formă electronică la Inspectoratul Teritorial de Muncă în a cărui rază teritorială își au sediul sau domiciliul, după caz, în termen de 20 de zile de la data angajării primului salariat.

Registrul se transmite la Inspectoratul Teritorial de Muncă în a cărui rază teritorială își are sediul sau domiciliul angajatorul, în termen de cinci zile de la data la care au intervenit modificări.

Registrul se păstrează în formă electronică la sediul angajatorului și, după caz, la sediul sucursalei, agenției, reprezentanței sau al altor asemenea unități fără personalitate juridică.

Ca atribuție specifică în domeniul relațiilor de muncă, Inspekția Muncii gestionează baza de date organizată la nivel național cu registrele generale de evidență a salariaților în format electronic, necesară în activitatea de control pentru depistarea muncii fără forme legale (Legea nr. 108/1999 republicată).

Inspekția Muncii adoptă soluția tehnică privind registrul în formă electronică și aplicația informatică pentru completarea și transmiterea registrului de către angajatori. Aplicația informatică este distribuită angajatorilor care au obligația de a înființa registrul.

3. Reglementări noi

În vederea eliminării unor aspecte legate de funcționarea programului REVISAL, dar și a îmbogățirii bazei de date, a fost aprobată recent Hotărârea Guvernului nr. 500/2011 un act normativ privind întocmirea și completarea registrului general de evidență a salariaților care stabilește, în principal, următoarele:

- completarea și transmiterea registrului de către una sau mai multe persoane nominalizate prin decizie scrisă de către angajator, care deține calificare/specializare/perfecționare în domeniul resurselor umane și cunoștințe de operare a calculatorului la nivel de utilizator;
- posibilitatea angajatorilor de a contracta un serviciu de completare și transmitere a registrului, respectiv de a încheia contracte de prestări servicii cu prestatori înregistrați la Inspectoratele Teritoriale de Muncă, care desfășoară atât activitatea de completare și transmitere a registrului, cât și activitatea de resurse umane;
- instituirea obligației pentru misiunile diplomatice din România, respectiv ambasadele, reprezentanțele, consulatele generale și consulatele oficiale de a înființa și transmite registrul la Inspectoratul Teritorial de Muncă;
- instituirea obligativității de a completa registrul în ordinea angajării;
- termenele de completare/înregistrare a acestor elemente în registru;
- modalitatea de transmitere la Inspectoratul Teritorial de Muncă (ITM) a registrului electronic;
- obligația angajatorilor/prestatorilor de servicii înregistrați de a completa și transmite registrul la Inspectoratul Teritorial de Muncă în a cărui rază teritorială își au sediul sau domiciliul, după caz, cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către primul salariat, cu obligația completării acestuia cu elementele necesare;
- reglementarea obligației angajatorului de a întocmi dosarul personal pentru fiecare salariat, precum și reglementarea conținutului acestui dosar;
- detalierea modalității și termenului de eliberare de către angajator, la cererea salariatului sau fostului salariat, a unor documente privind activitatea desfășurată de acesta, durata activității, salariul, vechimea în muncă, în meserie și în specialitate, astfel cum rezultă din registrul general de evidență și din dosarul personal;
- instituirea unor contravenții individualizate pentru angajatorii care nu completează în registru anumite elemente ale contractului individual de muncă, precum și pentru aceia care primesc la muncă până la 5 persoane fără transmiterea la ITM a contractelor individuale de muncă;
- ITM distribuie aplicația informatică angajatorilor/prestatorilor care au obligația de a înființa și transmite registrul;
- încheierea unor protocoale de colaborare între Inspekția Muncii și alte autorități și instituții publice, privind liberul acces reciproc la bazele de date ale acestora, referitoare la datele privind evidența populației, declarații fiscale sau vamale, asigurări și prestații sociale, precum și orice date și informații utile activității de control.

Ministrul Muncii, Familiei și Protecției Sociale, a emis Ordinul 1918/25 iulie 2011, privind procedura și actele pe care angajatorii sunt obligați să le prezinte la Inspectoratul Teritorial de Muncă pentru obținerea parolei, precum și procedura privind transmiterea Registrului General de Evidență a Salariaților (REVISAL). Apoi, Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 2822/2011 privind modificarea anexei la Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 1918/2011 pentru aprobarea procedurii și actelor pe care angajatorii sunt obligați să le prezinte la Inspectoratul Teritorial de

Muncă pentru obținerea parolei, precum și a procedurii privind transmiterea registrului general de evidență a salariaților în format electronic, publicat în Monitorul Oficial al României nr. 920 din 23 decembrie 2011.

Inspekția Muncii precizează că H. G. nr. 1105/2011 clarifică elementele privind drepturile salariale care se completează în Registrul de evidență a salariaților, respectiv salariul de bază lunar brut și sporurile, așa cum sunt prevăzute în contractul individual de muncă, și reamintește că în 6 decembrie a publicat pe site-ul instituției (www.inspectiamuncii.ro) varianta actualizată a Revisal (5.0.8), în concordanță cu modificările aduse de H. G. nr. 1105/2011 și noua clasificare a ocupațiilor.

O altă modificare a fost făcută prin **H. G. nr. 1105/2011**, publicată în Monitorul Oficial nr. 798 din 10 noiembrie 2011.

Urmare a acestei modificări, rezultă că Registrul se completează în ordinea angajării și cuprinde următoarele elemente:

- elementele de identificare a tuturor salariaților: numele, prenumele, codul numeric personal – CNP, cetățenia și țara de proveniență – Uniunea Europeană – UE, non-UE, Spațiul Economic European – SEE; se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză;
- data angajării – se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză;
- perioada detașării și denumirea angajatorului la care se face detașarea – se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză;
- funcția/ocupația conform specificației Clasificării Ocupațiilor din România (COR) sau altor acte normative – se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză;
- tipul contractului individual de muncă – se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză;
- durata normală a timpului de muncă și repartizarea acestuia – se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză;
- salariul de bază lunar brut și sporurile, astfel cum sunt prevăzute în contractul individual de muncă (acesta fiind textul în noua formulare) - se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză; potrivit completărilor aduse prin hotărârea de Guvern menționată, se completează în registrul general de evidență a salariaților și pentru contractele individuale de muncă deja înregistrate, până la data de 15 decembrie 2011.
- perioada și cauzele de suspendare a contractului individual de muncă, cu excepția cazurilor de suspendare în baza certificatelor medicale – se înregistrează în registru în termen de maximum 20 de zile lucrătoare de la data suspendării;
- data încetării contractului individual de muncă se completează în registrul general de evidență a salariaților și pentru contractele individuale de muncă deja înregistrate, până la data de 15 decembrie 2011 - se înregistrează în registru la data încetării contractului individual de muncă/la data luării la cunoștință a evenimentului ce a determinat, în condițiile legii, încetarea contractului individual de muncă.
- Pentru salariații detașați, angajatorul de bază completează perioada detașării și denumirea angajatorului la care se face detașarea, anterior începerii detașării.

Angajatorii sau, după caz, prestatorii de servicii au obligația de a completa și transmite registrul la Inspectoratul Teritorial de Muncă în a cărui rază teritorială își au angajatorii sediul sau domiciliul, după caz, cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către primul salariat, cu obligația completării acestuia conform celor de mai sus. Registrul se transmite la Inspectoratul Teritorial de Muncă în format electronic, în una din formele prezentate în actul normativ. Registrul se păstrează în formă electronică la sediul angajatorului și, după caz, la sediul sucursalei, agenției, reprezentanței sau al altor asemenea unități fără personalitate juridică, care au delegată competența înființării registrului.

Mai recent, versiunea actualizată a aplicației Revisal permite introducerea și actualizarea sporurilor salariale inclusiv în valoare procentuală, așa cum sunt prevăzute în contractul individual de muncă, preluarea datelor aferente registrului din versiunea anterioară a aplicației Revisal 5.0.6, actualizarea nomenclatorului COR, generarea registrului ce urmează a fi transmis către Inspectoratul Teritorial de Muncă și validarea registrului generat din aplicații proprii de gestiune a salariaților, altele decât Revisal.

4. Impactul social

Acest act normativ promovat de Guvern va avea un impact social semnificativ, contribuind la crearea unei baze de date complete, care să reflecte activitatea desfășurată de un salariat, precum și la diminuarea fenomenului muncii nedeclareate.

Reglementarea completării în registru a unor elemente ale contractului individual de muncă, precum și instituirea unor contravenții diferențiate, conjugate cu instituirea posibilității pentru angajator de a contracta serviciile unor prestatori pentru completarea și transmiterea registrului au ca scop integrarea unui număr cât mai mare de angajați nedeclarați în economia formală, precum și reducerea pericolului pe care-l generează fenomenul muncii ilegale pentru toate domeniile economico-sociale.

5. Cuprinsul REVISAL

Registrul electronic poate fi completat de către angajatori cu un program gratuit numit REVISAL produs de Inspekția Muncii.

Registrul se întocmește în formă electronică, în ordinea angajării, și cuprinde următoarele elemente:

- elementele de identificare a tuturor salariaților: numele, prenumele, codul numeric personal – CNP, cetățenia și țara de proveniență – Uniunea Europeană – UE, non-UE, Spațiul Economic European – SEE;
- data angajării;
- perioada detașării și denumirea angajatorului la care se face detașarea;
- funcția/ocupația conform specificației Clasificării Ocupațiilor din România (COR) sau altor acte normative;
- tipul contractului individual de muncă;
- durata normală a timpului de muncă și repartizarea acestuia;
- salariul, sporurile și cuantumul acestora;
- perioada și cauzele de suspendare a contractului individual de muncă, cu excepția cazurilor de suspendare în baza certificatelor medicale;
- data încetării contractului individual de muncă.

Completarea, respectiv înregistrarea în registru a elementelor prevăzute de lege se face după cum urmează:

- la angajarea fiecărui salariat, următoarele elemente se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către salariatul în cauză: datele de identificare ale salariatului, data angajării, elementele referitoare la detașare; funcția, tipul contractului de muncă, durata normală a timpului de lucru și repartizarea acestuia; salariul, sporurile și cuantumul acestora;
- salariul, sporurile și cuantumul acestora se completează și pentru contractele individuale de muncă deja înregistrate, în termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a noii hotărâri;
- elementele privind perioada și cauzele de suspendare a contractului individual de muncă se înregistrează în registru în termen de maximum 20 de zile lucrătoare de la data suspendării;
- data încetării contractului individual de muncă se înregistrează în registru la data încetării contractului individual de muncă/la data luării la cunoștință a evenimentului ce a determinat, în condițiile legii, încetarea contractului individual de muncă;
- pentru salariații detașați, angajatorul de bază completează perioada detașării și denumirea angajatorului la care se face detașarea, anterior începerii detașării.

Orice modificare a elementelor cu privire la:

- datele de identificare ale salariaților;
- perioada detașării;
- funcția;
- tipul contractului de muncă;
- durata normală a timpului de lucru și repartizarea acestuia;
- salariu, sporuri se înregistrează în registru cel târziu în ziua lucrătoare anterioară împlinirii termenului de 20 de zile lucrătoare de la data apariției modificării. Excepție fac situațiile în care modificările se produc ca urmare a unei hotărâri judecătorești sau ca efect al unui act normativ când înregistrarea în registru se face în ziua în care angajatorul se prezuma, potrivit legii, că a luat cunoștință de conținutul acestora

Registrul se transmite la Inspectoratul Teritorial de Muncă în format electronic, prin utilizarea uneia dintre următoarele modalități:

- prin completarea on-line a bazei de date existente pe portalul Inspecției Muncii;
- prin e-mail, pe bază de semnătură electronică;
- prin depunerea la sediul Inspectoratului Teritorial de Muncă în format electronic, însoțit de o adresă de înaintare semnată de angajator.

Angajatorii sau, după caz, prestatorii de servicii au obligația de a completa și transmite registrul la Inspectoratul Teritorial de Muncă în a cărui rază teritorială își au angajatorii sediul sau domiciliul, după caz, cel târziu în ziua lucrătoare anterioară începerii activității de către primul salariat, cu obligația completării acestuia.

Registrul se păstrează în formă electronică la sediul angajatorului și, după caz, la sediul sucursalei, agenției, reprezentanței sau al altor asemenea unități fără personalitate juridică, care au delegată competența înființării registrului.

6. Dosarul personal al salariatului

Angajatorul are obligația de a întocmi un dosar personal pentru fiecare dintre salariați, de a-l păstra în bune condiții la sediu, precum și de a-l prezenta inspectorilor de muncă, la solicitarea acestora.

Dosarul personal al salariatului cuprinde cel puțin următoarele documente: actele necesare angajării, contractul individual de muncă, actele adiționale și celelalte acte referitoare la modificarea, suspendarea și încetarea contractelor individuale de muncă, acte de studii/certificate de calificare, precum și orice alte documente care certifică legalitatea și corectitudinea completării în registru.

7. Alte dispoziții

În scopul combaterii muncii nedeclarate, materializată în neînregistrarea contractelor individuale de muncă în registru, Inspecția Muncii trebuie să beneficieze de accesul la bazele de date deținute de autorități și instituții publice în ceea ce privește evidența populației, declarații și înregistrări fiscale ori vamale, asigurări și prestații sociale, precum și orice date și informații utile activității de control.

Există și angajatori care datorită statutului juridic pe care îl au, de exemplu ambasadetele, reprezentanțele, consulatele generale și consulatele oficiale, nu pot fi controlate de către inspectorii de muncă, prin urmare acestea, în lipsa carnetelor de muncă, nu mai pot să-și organizeze o evidență a propriilor salariați, astfel încât se consideră utilă introducerea unei prevederi care să le permită înființarea și transmiterea registrului către inspectorat.

8. Sancțiuni

Constituie contravenții următoarele fapte săvârșite de angajatori, persoane fizice sau juridice:

- a) neînființarea registrului și/sau netransmiterea acestuia în formă electronică la Inspectoratul Teritorial de Muncă în termenele și forma prevăzute de prezenta hotărâre;
- b) refuzul de a pune la dispoziție inspectorului de muncă registrul în formă electronică, precum și dosarul personal al salariaților;
- c) necompletarea registrului în conformitate cu prevederile prezentei hotărâri.

Constatarea contravențiilor și aplicarea sancțiunilor se fac de către inspectorii de muncă.

Contravenientul poate achita pe loc sau în termen de cel mult 48 de ore de la data încheierii procesului-verbal ori, după caz, de la data comunicării acestuia, jumătate din minimul amenzii prevăzute la alin. (2), inspectorul de muncă făcând mențiune despre această posibilitate în procesul-verbal.

9. Arhivări

Registrele înființate și înregistrate în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 247/2003 privind întocmirea și completarea registrului general de evidență a salariaților, cu modificările și completările ulterioare, se păstrează și se arhivează de către angajatori.

Hotărârea Guvernului nr. 161/2006 privind întocmirea și completarea registrului general de evidență a salariaților cu modificările și completările ulterioare, în special prin Hotărârea nr. 53/2007 s-a prevăzut ca

angajatorii care la data intrării în vigoare a acelei hotărâri au încadrat personal cu contract individual de muncă sunt obligați să transmită Inspectoratului Teritorial de Muncă în a cărui rază teritorială își au sediul sau domiciliul, după caz, registrul în formă electronică, în termen de 90 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei hotărâri, se arhivează și ele

Registrul general de evidență a salariaților va fi așadar păstrat la sediul social al angajatorului, și orice modificări intervenite în evidența registrelor, respectiv a datelor cuprinse în acestea, vor fi transmise de angajatori către Inspectoratul Teritorial de Muncă.

10. CONCLUZII

Aplicația REVISAL a stârnit numeroase nemulțumiri în rândul oamenilor de resurse umane, care spun că se blochează și se șterg informațiile introduse.

Reprezentanții Inspecției Muncii spun că în etapa de analiză necesară dezvoltării noului sistem informatic au avut loc mai multe consultări cu reprezentanții angajatorilor, iar pe 15 iulie a anului 2011 s-au publicat spre consultare pe site-ul Inspecției Muncii specificațiile tehnice privind noul sistem informatic, pe baza cărora angajatorii au avut posibilitatea să transmită prin e-mail sugestii și propuneri, ele ajungând la 2000, iar de atunci lunar la 200.

Au fost destul de ciudate modificările aduse în noua aplicație, pentru că sunt câteva informații care există în contractele colective de muncă și care trebuie trecute în noul sistem, Inspecția Muncii spune însă că programul Revisal aduce facilități tehnice de bază pentru întocmirea și transmiterea registrului electronic și este destinat mai ales întreprinderilor mici și mijlocii.

O altă problemă cu care s-au confruntat angajatorii atunci când au instalat noua aplicație Revisal a fost aceea că nu putea fi folosită decât de pe un singur calculator. Reprezentanții Inspecției Muncii spun însă că protecția datelor introduse în Revisal se realizează prin operațiile de salvare și restaurare a bazei de date, angajatorul având în orice moment posibilitatea efectuării unor copii de siguranță a datelor pe suport extern de stocare.

Cei mai mulți manageri și lucrători de resurse umane sunt de părere că Registrul general al salariaților este un instrument al Inspecției muncii, care este alimentat, operat și întreținut de lucrători de resurse umane din unități, într-un cuvânt, aceștia lucrează pentru ITM, ca pe urmă să-i poată, controla și amenda, dacă constată nereguli

Schimbarile sunt atât de dese, în ceea ce privește Registrul general, încât nu mai poți face față unei informări la zi, ori la întocmirea actelor, apoi firmele mici care abia își duc zilele, nu au bani să angajeze o persoană care să se ocupe cu citirea noutăților și una cu contract prestări servicii pentru operare.

Cred ca inspecatorii, asta doresc, să te găsească mereu cu ceva în neregulă să poată să-ți aplice amenzi. Apoi, deși în H. G. nr. 500/2011 se menționează că cei care transmit Registrul de evidență electronică sunt numiți prin decizia angajatorului, aceștia trebuie să aiba competențe, iar competențele se pot dobândi numai printr-o diplomă, cu toate că experiența au, deci cursurile pentru operatori sunt mai mult decât obligatorii, de aceea deseleglementări sunt considerate perfide și foarte interpretabile.

De asemenea versiunile de REVISAL, de la 1.0.1 au ajuns 5.0.8, schimbându-se forma, conținutul, modul de transmitere, să nu mai vorbim de termene, care s-au dat de pe o zi pe alta, ca după un scurt timp să se prelungească de mai multe ori, numai în anul trecut aplicațiile REVISAL au cunoscut 4 modificări

În sfârșit, dezavantajele REVISAL sunt strict legate de performanțele programului și de instrumentele pe care acesta nu ți le oferă în momentul de față. Datele încărcate de operator nu sunt ulterior afișate decât parțial, programul dă erori, nu există opțiunea de a lucra online, ci doar într-un fișier xml care se încarcă ulterior, nu există opțiunea de a exporta date sau de a genera rapoarte.

BIBLIOGRAFIE:

1. Hotărârea Guvernului nr. 247/2003 privind întocmirea și completarea registrului general de evidență a salariaților, cu modificările și completările ulterioare, se păstrează și se arhivează de către angajatori.
2. Hotărârea Guvernului nr. 161/2006 privind întocmirea și completarea registrului general de evidență a salariaților cu modificările și completările ulterioare.
3. Hotărârea 53/2007 pentru modificarea alin 2 al art 4 din Hotărârea Guvernului nr. 161/2006 privind întocmirea și completarea registrului general de evidență a salariaților.
4. H. G. nr. 500/2011 privind registrul general de evidență a salariaților;

5. H.G. nr. 1105/2011, modificări la H.G. nr. 500/2011 Legea nr. 108/1999 republicată - pentru înființarea și organizarea Inspecției Muncii ;
6. Legea nr. 53/2003-Codul muncii, cu modificările și completările ulterioare;
7. Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare.
8. Ordinul MMFPS nr. 1918/2011 privind aprobarea procedurii și actelor pe care angajatorii sunt obligați să le prezinte la Inspectoratul Teritorial de Muncă pentru obținerea parolei, precum și a procedurii privind transmiterea registrului general de evidență a salariaților în format electronic;
9. Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 2822/2011 privind modificarea anexei la Ordinul ministrului muncii, familiei și protecției sociale nr. 1918/2011 pentru aprobarea procedurii și actelor pe care angajatorii sunt obligați să le prezinte la Inspectoratul Teritorial de Muncă pentru obținerea parolei, precum și a procedurii privind transmiterea registrului general de evidență a salariaților în format electronic.

IMPLICAȚII LEGALE ALE UTILIZĂRII INTERNET-ULUI LA LOCUL DE MUNCĂ DE CĂTRE ANGAJAȚI

SIDONIA OTILIA CERNEA

Universitatea "Bogdan Vodă", Facultatea de Științe Economice, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: angajator, angajați, drept, protecție

ABSTRACT: *The management's concern related to productive use of computers and the Internet is increasingly felt, as Internet usage attracts a number of advantages, such as: increasing communication process and the research activities efficiency, but also a number of disadvantages, such as: lower productivity or the legal liability of the employing company.*

Fortunately, there are modern and flexible filtering solutions that can be used to prevent these problems, solutions that help companies to reduce productivity losses.

Employee's right to enjoy privacy in the workplace and the employer's right to protect its business must be balanced so as not to reach to any conflict situations.

INTRODUCERE

Societatea informațională oferă o paletă largă de posibilități în privința comunicării on-line. Dacă modalitățile tradiționale de comunicare se rezumau la telefon, fax și video, astăzi ele sunt acaparate de e-mail, mesagerie instant, intranet, telefoane mobile, etc.

Organizațiile au în vedere utilizarea calculatoarelor și a mijloacelor digitale de comunicare pentru (Blanpain, 2004):

- îmbunătățirea organizării la locul de muncă;
- reducerea costurilor de producție;
- reducerea costurilor pentru servicii;
- sporirea interactivității relațiilor cu:
 - furnizorii sau subcontractorii;
 - clienții;
 - autoritățile guvernamentale.

Preocuparea managementului față de utilizarea productivă a computerelor și a Internet-ului se face din ce în ce mai simțită, astfel că, în cadrul organizațiilor majoritatea angajaților beneficiază de computere personale în fiecare birou sau spațiu de lucru (Livigent, 2008). Cu alte cuvinte, compania trebuie să devină un jucător competitiv pe piața societății informaționale.

În același timp, organizația trebuie să își ia măsurile necesare pentru protecție împotriva hackerilor, virușilor, spamming-ului, pentru a bloca mesajele nedorite, precum și împotriva scurgerilor de informații. La fel de important pentru organizație, este să își asigure suficientă lățime de bandă astfel încât rețeaua să nu se supraîncarce, iar traficul companiei să poată fi gestionat.

Problema utilizării Internet-ului la locul de muncă ridică un conflict între dreptul angajatorului în ceea ce privește monitorizarea și dreptul salariaților de a se bucura de protecția vieții lor private. Astfel, dreptul angajaților de a se bucura de un anumit grad de intimitate la locul de muncă trebuie corelat cu dreptul angajatorului de a controla buna funcționare a afacerii sale și, implicit, activitatea angajaților săi (Cioriciu, 2009).

În concluzie, pe lângă numeroasele oportunități aduse de către societatea informațională companiilor, acestea din urmă se confruntă cu o serie de provocări.

DATE STATISTICE PRIVIND UTILIZAREA INTERNET-ULUI ÎN ÎNTREPRINDERI

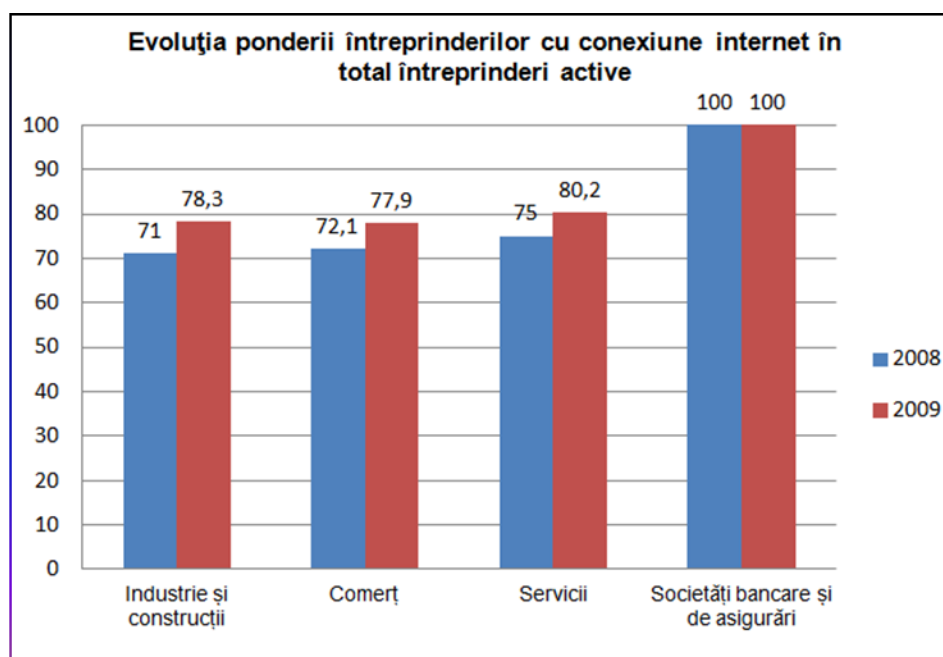
Potrivit datelor statistice furnizate de Institutul Național de Statistică, în sectorul economic și financiar, s-au înregistrat creșteri atât cantitative cât și calitative în anul 2009, față de 2008. Prezentăm în continuare indicatorii care evidențiază aceste creșteri:

Indicatorii societății informaționale din sectorul economic și financiar

Indicatori	2008	2009
Ponderea întreprinderilor care au utilizat PC în total întreprinderi active (%)	80,4	82,2
Ponderea întreprinderilor cu conexiune Internet în total întreprinderi active (%)	72,2	78,6
Ponderea personalului care a utilizat PC în total personal (%)	26,9	29,3
Ponderea personalului care a utilizat PC conectat la Internet în total personal (%)	22,1	24,8
Investiții în produse hardware (mil. lei)	799	702
Investiții și cheltuieli pentru produse și servicii ale tehnologiei informației (mil. lei)	2969,9	3713,6
Ponderea întreprinderilor care au utilizat banda largă în total întreprinderi active (%)	40,7	49,1
Ponderea întreprinderilor care dețin website propriu în total întreprinderi active (%)	28	34,6
Ponderea cifrei de afaceri realizate via Internet în total cifră de afaceri a întreprinderilor cu activitate economică (%)	2,3	3,6
Ponderea cifrei de afaceri realizate via Internet în total cifră de afaceri a întreprinderilor care vând online (%)	28	28,3

Sursa: (INS, 2011, p. 2)

Aceeași sursă ne oferă date privitoare la evoluția ponderii întreprinderilor cu conexiune Internet, raportat la totalul întreprinderilor active (Figura 1). Astfel, în industrie și construcții 78,3% din companii au utilizat Internet-ul în 2009, față de 71% în anul precedent; în comerț, Internet-ul se face mai puțin resimțit cu doar 77,9% în 2009, față de 72,1% în 2008. Singurele, societățile bancare și de asigurări înregistrează o prezență maximă a Internet-ului atât în 2008, cât și în 2009.

Sursa: (INS, 2011, p. 3)

UTILIZAREA INTERNET-ULUI LA LOCUL DE MUNCĂ

Potrivit Cartei APC a Drepturilor Utilizatorilor de Internet, angajatorii trebuie să faciliteze folosirea Internet-ului la locul de muncă, inclusiv în scopul utilizării programelor de educație a angajaților dar cu condiția protejării drepturilor acestora (APC, 2006).

Aspectul pozitiv al utilizării Internet-ului la locul de muncă rezidă în faptul că unele dintre activitățile desfășurate pot fi de folos companiei; spre exemplu: discuții care sporesc creativitatea și generează idei noi care, la rândul lor, se pot concretiza prin îmbunătățirea prestației profesionale a angajatului.

Aspectul negativ se reflectă în urma numeroaselor studii efectuate atât la nivel național, cât și internațional, și constă în realitatea potrivit căreia timpul real irosit de către angajați pe Internet în scopuri personale este de două ori mai mare decât se așteaptă managerii. Totodată, utilizarea excesivă a Internet-ului la locul de muncă atrage după sine scăderea productivității.

O altă amenințare la adresa securității rețelei companiei o reprezintă atacurile spyware, prin intermediul angajaților, mai exact prin descărcarea de materiale care prejudiciază echipamentele companiei. Cu toate că majoritatea angajatorilor dispun de software antivirus, companiile sunt atacate de viruși într-un procent destul de mare.

Angajații folosesc email-ul atât în interes personal, cât și datorită faptului că sunt mai accesibili colegilor de muncă, conducând la îmbunătățirea cooperării în cadrul echipei. Aceste email-uri pot constitui probe solide în eventualele procese cu compania angajatoare. De asemenea, dacă angajații folosesc chat-urile sau rețelele sociale prin logare, autoritățile sunt îndreptățite să atribuie companiei afirmațiile angajaților, ceea ce duce la situații de defăimare, discriminare, competiție neloială, etc.

Un alt aspect de care trebuie să țină cont compania îl reprezintă încălcarea drepturilor de autor de către angajații lor, chiar și fără știrea acestora. Potrivit legislației internaționale, dacă se dovedește existența unui astfel de material pe computerele companiei, aceasta din urmă poate fi trasă la răspundere, iar echipamentul respectiv poate fi confiscat. Ca urmare a acestui fapt, managementul companiilor ar trebui să conceapă, să implementeze, să impună și să comunice o politică de folosire a email-ului către angajați (Livigent, 2008).

CADRUL LEGAL AL MONITORIZĂRII ANGAJAȚILOR LA LOCUL DE MUNCĂ

Monitorizarea activității pe Internet a angajaților trebuie realizată în anumite condiții. La nivelul Uniunii Europene, în 29 mai 2002 a fost adoptat un *Concept de Lucru pentru Protecția Datelor* care, prin *Documentul de lucru asupra supravegherii comunicațiilor electronice la locul de muncă*, pune accentul pe protecția vieții private a salariaților, în contextul monitorizării (Cioriciu, 2009).

În cadrul documentului au fost prezentate o serie de principii care stau la baza guvernării monitorizării utilizării Internet-ului la locul de muncă (Manolea, Vviața privată și locul de muncă?, 2011):

- *principiul necesității* – angajatorul trebuie să verifice dacă monitorizarea angajaților este necesară pentru un scop definit, înainte de a trece la orice activitate în acest sens;
- *principiul finalității* – datele trebuie colectate pentru un scop specific, explicit și legitim și ele nu pot fi folosite în vreo activitate dincolo de scopul menționat;
- *principiul transparenței* – angajatorul trebuie să fie clar și deschis în ceea ce privește activitățile sale;
- *principiul legitimității* – operațiunile de procesare a datelor pot avea loc numai în cazul unui scop legitim;
- *principiul proporționalității* – datele personale, inclusiv cele incluse în monitorizare, trebuie să fie relevante și adecvate în raport cu scopul specificat;
- *principiul acurateței și păstrării datelor* – datele care au fost colectate trebuie să fie corecte, actualizate și să nu fie păstrate mai mult decât este necesar;
- *principiul securității* – angajatorul este obligat să ia toate măsurile de securitate pentru ca datele să nu fie disponibile terților.

Din punct de vedere legal, atât angajatul, cât și angajatorul dispun de drepturi. Astfel există:

- dreptul angajatului de a se bucura de intimitate la locul de muncă
- dreptul angajatorului de a-și proteja afacerea

Conform acestui document, cele două drepturi trebuie puse în balanță; fiecare din cei doi participanți trebuie să țină cont de drepturile celuilalt și să nu i-l încalce, pentru a nu se ajunge la situații conflictuale.

Pornind de la Articolului 29 (*Grupul de lucru pentru protecția persoanelor în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal*) din Directiva 95/46/CE (a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995, privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date), s-a constituit un grup de lucru care (PECUE, 1995) (ANSPDCP):

- emite opinii, la cererea Comisiei, asupra nivelului de protecție a datelor în statele membre și cele nemembre;
- emite avize consultative asupra proiectelor de modificare a Directivei, asupra tuturor proiectelor de măsuri adiționale sau specifice luate pentru apărarea drepturilor și libertăților persoanelor fizice;
- emite avize asupra codurilor de conduită elaborate la nivel comunitar;
- emite recomandări, precum și alte documente referitoare la prelucrarea datelor cu caracter personal.

În România, Directiva 95/46/CE a fost implementată prin adoptarea Legii nr.676/2001 și abrogată prin Legea nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, cu modificările și completările ulterioare (Legea Nr. 676/2001) (Legea Nr. 506/2004) (O.U.G. Nr.13/2012).

PREVENIREA AMENINȚĂRILOR LA ADRESA PRODUCTIVITĂȚII COMPANIILOR

Problema obligației angajatorului de a respecta viața privată a angajaților, se referă și la accesul angajatorului la corespondența electronică a salariaților, purtată la locul de muncă. Deși angajatorul are dreptul de a monitoriza utilizarea echipamentelor și, implicit, activitatea desfășurată prin intermediul acestora (în calitate de proprietar), atunci când este vorba de corespondența electronică privată protejată de parolă, situația capătă alt contur.

Dacă se ajunge în instanță cu astfel de probleme, se impune analizarea următoarelor două ipoteze (Dimitriu, 2011):

- a) ipoteza în care angajații nu au fost atenționați cu privire la o astfel de posibilitate. În acest caz, monitorizarea angajaților constituie o ingerință inacceptabilă în viața privată a persoanei;
- b) ipoteza în care angajații au fost în cunoștință de cauză cu privire la posibilitatea supravegherii persoanei sau a monitorizării corespondenței.

Pentru a se evita aceste situații, este de preferat ca angajatorul să își ia măsurile de precauție necesare prin instruirea angajaților, astfel ca aceștia să înțeleagă cazurile monitorizării activităților lor. Această soluționare este posibilă prin mai multe căi (Dimitriu, 2011) (Livigent, 2008):

- a) la încheierea contractului de muncă angajatul își dă consimțământul implicit de a fi monitorizat cu privire la sistemele de monitorizare pe care le cunoaște (această clauză devine insuficientă și ineficientă datorită dezvoltării exponențiale ale tehnologiilor);
- b) angajatului i se aduc la cunoștință modalitățile de monitorizare utilizate;
- c) stabilirea unei Politici de Utilizare Acceptabilă (PUA), care să conțină o serie de reguli menite să restricționeze modalitățile de utilizare a rețelei sau a unor anumite site-uri.

De regulă, noii angajați ai unei companii trebuie să semneze o astfel de politică înainte de a primi dreptul de acces la sistemele de informații. O politică de utilizare acceptabilă trebuie să fie clară, concisă, să specifice ce au voie și ce nu au voie să facă utilizatorii. De asemenea, trebuie să conțină și sancțiunile aplicabile în cazul încălcării restricțiilor respective.

Pe lângă semnarea unei astfel de politici de către angajat, se impune utilizarea filtrelor web (filtre bazate pe text, imagine, URL, MIME, protocoale; filtre bazate pe elemente de Inteligență Artificială, etc.). Prin aceste filtre utilizatorului i se poate trunchia accesul la anumite conținuturi pe care compania le

consideră nepotrivite. Cu toate acestea, utilizarea acestor filtre trebuie să fie aduse la cunoștința angajaților, altfel ea poate fi considerată cenzură.

Compania își rezervă dreptul să blocheze accesul anumitor site-uri dacă întregul lor conținut este considerat nepotrivit (de exemplu, site-uri care conțin pornografie, jocuri de noroc sau alte jocuri, etc.). Există companii care blochează inclusiv site-urile de rețele sociale, de sport sau blog-urile externe. Trebuie avut însă în vedere că instituirea anumitor filtre în rețea poate duce la blocarea unor site-uri fără vreun conținut nepotrivit sau că domeniile site-urilor pot fi vândute, ceea ce duce la schimbarea conținutului site-ului respectiv.

Ideal ar fi să se găsească o soluție flexibilă, de mijloc, astfel ca angajatorii să înțeleagă nevoia de libertate a angajaților dar și utilitatea Internet-ului (spre exemplu, avantajele folosirii rețelei de socializare Facebook de către personalul departamentului de resurse umane) pe de o parte, iar pe de altă parte, angajații să înțeleagă că trebuie respectați anumiți parametri de utilizare a rețelei Internet.

CONCLUZII

Utilizarea Internet-ului de către angajați la locul de muncă ridică o serie de probleme, întrucât acest lucru duce la creșterea procesului de comunicare și la eficientizarea activităților de cercetare, pe de o parte, iar pe de altă parte Internet-ul este folosit în scop personal, ducând la scăderea productivității și atrăgând răspunderea legală a companiei angajatoare.

Cu toate acestea, există soluții moderne și flexibile de filtrare care pot fi folosite pentru prevenirea acestor probleme, soluții care vin în sprijinul companiilor cu scopul reducerii pierderilor de productivitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Blanpain, R., V. (2004), *Use and Monitoring of E-Mail, Intranet and Internet facilities at Work: Law and Practice*, Klumer Law International, The Hague, Netherlands;
2. Cioriciu, S., A. (2009), *Monitorizarea salariilor în ceea ce privește utilizarea Internetului la locul de muncă*; disponibil la: http://www.avocatnet.ro/content/articles/id_15428/Monitorizarea/salariatilor/in/ceea/ce/priveste/utilizarea/internetului/la/locul/de/munca.html#axzz2CfkHh8Dh, accesat la data de: 20 noiembrie 2012;
3. Dimitriu, R. (2011), "Respectul vieții private a lucrătorului și al demnității la locul de muncă", *Revista română de Dreptul Muncii*, Nr. 7/2011, pp. 36-46;
4. Manolea, B. (2004), *Aspecte actuale ale monitorizării angajaților la locul de muncă în ceea ce privește utilizarea Internet-ului*, 4 iunie 2004; disponibil la: <http://www.legi-internet.ro/monitorizare.htm>; accesat la data de: 22 noiembrie 2002;
5. Manolea, B. (2011), *Viața privată și locul de muncă?!*, 26 octombrie 2011; disponibil la: <http://www.slideshare.net/bmanolea/viata-privata-la-locul-de-munca>; accesat la data de: 22 noiembrie 2012;
6. *** (APC, 2006) Association for Progressive Communication, *Carta APC a drepturilor utilizatorilor de Internet*, noiembrie, 2006; disponibil la: http://www.apc.org/en/system/files/APC_charter_RO.pdf, accesat la data de: 21 noiembrie 2012,
7. *** (ANSPDCP) Autoritatea Națională de Supraveghere a Prelucrării datelor cu Caracter Personal, *Grupul de lucru Art. 29*; disponibil la: <http://www.dataprotection.ro/?page=workgroup&lang=ro>, accesat la data de: 22 noiembrie 2012;
8. *** (INS, 2011) Institutul Național de Statistică, *Indicatorii societății informaționale*; disponibil la: <http://www.insse.ro/cms/files/ISI/Societatea%20informatiionala.pdf;jsessionid=dcf559c1f7bac5c4791e1a992185e1d9729ecad8ac6c3a85cf4af28501fd83a1.e38QbxeSahyTbi0Oaxf0>, accesat la data de: 21 noiembrie 2012;
9. *** (Legea Nr. 506/2004) Legea Nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, publicată în M.O., Partea I, nr. 1101 din 25/11/2004;
10. *** (Legea Nr. 676/2001) Legea Nr. 676 din 21/11/2001 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul telecomunicațiilor, publicată în M.O., Partea I, nr. 800 din 14/12/2001;
11. *** (Livigent, 2008), Livigent, *Abordează inteligent accesul angajaților la Internet*; disponibil la: http://www.livigent.com/documents/Livigent_White_Paper_Abordeaza_inteligent_accesul_angajatilor_la_Internet.pdf, accesat la data de: 17 noiembrie 2012;
12. *** (O.U.G. Nr. 13/2012) Ordonanța de urgență nr. 13 din 24/04/2012 pentru modificarea și completarea Legii nr. 506/2004 privind prelucrarea datelor cu caracter personal și protecția vieții private în sectorul comunicațiilor electronice, publicat în M.O., Partea I, nr. 277 din 26/04/2012;

13. ***(PECUE, 1995), Directiva 95/46/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 24 octombrie 1995 privind protecția persoanelor publice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date; disponibil la: <http://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=44>, accesat la data de: 22 noiembrie 2012.

CAUZE DE NEPEDEPSIRE A TENTATIVEI

SONIA IULIA DAVID

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: *desistare, pedeapsa, intentie, executare, tentativa*

ABSTRACT: *This paper treats the causes of punishment attempt: divestment and prevention of the result. We chose this theme because these cases are actions and represents the will of the perpetrator of the offense giving up further. Thus, it prevents the production of socially dangerous that harm the values protected by criminal law. Legislator, he created "in order to encourage perpetrators to stop just in order to achieve the objective of protecting these values.*

Introducere

Tentativa este forma de infracțiune ce se situează în faza de executare a infracțiunii, între începutul executării acțiunii ce constituie elementul material al laturii obiective și producerea rezultatului socialmente periculos (Mitrache C-tin, Mitrache Cr., 2009, p. 237).

În doctrina penală, aceasta este definită ca o formă a infracțiunii ce constă în punerea în executare a hotărârii de a săvârși infracțiunea, executare care a fost întreruptă ori nu și-a produs efectul deși executarea a fost efectuată în întregime (Basarab M., 2002, p. 374).

Potrivit articolului 21 alin. 1 Codul penal, tentativa se pedepsește numai când legea prevede expres aceasta. Pentru a întări această afirmație, în articolul 22 din Codul penal, legiuitorul a stabilit că făptuitorul este apărut de pedeapsă dacă s-a desistat ori a împiedicat producerea rezultatului mai înainte de descoperirea faptei.

Conținut

Codul penal român reglementează două cauze de nepedepsire a tentativei, respectiv desistarea și împiedicarea producerii rezultatului.

Desistarea

Desistarea constă în renunțarea de bunăvoie a făptuitorului de a duce până la capăt executarea începută, deși exista posibilitatea reală de a continua, iar făptuitorul este conștient de aceasta. (Mitrache C-tin, Mitrache Cr., 2009, pag.193)

Pentru a constitui cauză de nepedepsire desistarea trebuie să îndeplinească anumite condiții :

1. să existe un început de executare a faptei, adică să înceapă realizarea acțiunii ce reprezintă elementul material al laturii obiective a infracțiunii;

2. să aibă loc renunțarea la continuarea actului de executare. Potrivit doctrinei penale, renunțarea constă în întreruperea actului de executare printr-o atitudine pasivă (infractorul îndreapta arma încarcată înspre victimă dar nu trage), fie printr-o atitudine activă (infractorul a descuiat casa de bani, dar o închide înainte de a fi luat un bun din ea);

3. nu în ultimul rând, renunțarea la continuarea activității infracționale să se întemeieze pe voința liberă a făptuitorului. Aceasta presupune că făptuitorul, nesilit, a abandonat executarea începută. De altfel renunțarea poate fi determinată de orice mobil care justifică noua activitate a făptuitorului. Desistarea este voluntară atunci când oprirea executării are cauze de natură internă, ținând de psihicul infractorului (sentiment de milă, remușcare). Alteori asupra autorului acționează cauze externe (rugămintele victimei, boala acesteia etc).

Dacă însă împrejurarea externă apare ca o cauză de constrângere (fizică sau morală), asupra infractorului încetarea executării nu va fi voluntară, și deci nu va exista desistare. Spre exemplu, autorul încearcă să întrețină raporturi sexuale cu numita Y, însă acesta este imobilizat de un terț și este surprins de

polițiști. Întreruperea acțiunii are loc datorită altor persoane care intervin, nu are loc din propria voință a făptuitorului.

Desistarea nu se va reține în cazul în care autorul pătrunde într-o locuință pentru a viola o tânără, dar nu găsește pe nimeni, decât pisica și pleacă fără să facă nimic. Se mai pune problema dacă se poate vorbi de desistare atunci când autorul renunță la continuarea actului de executare ca efect al sfatului dat de o altă persoană. Rezolvarea acestei probleme depinde de poziția adoptată față de o controversă mai veche, anume la compatibilitatea desistării cu descoperirea faptei de către o altă persoană. În doctrină unii autori admit implicit această compatibilitate, în vreme ce alți autori sunt de părere că descoperirea faptei constituie o limită temporală dincolo de care nu se mai poate vorbi de desistare.

Descoperirea faptei constituie un fapt exterior susceptibil de a produce în planul desistării efecte diferite de la caz la caz. Astfel, cel mai adesea descoperirea faptei afectează libertatea de voință a autorului și nu se mai poate vorbi de desistare. (Streteanu F., 2008, pag. 199).

În acest sens s-a decis în practica judiciară că nu se mai poate reține desistarea în cazul inculpatului care și-a dat seama că a fost văzut în momentul în care introducea o cantitate de otravă în paharul cu băuturi al altei persoane și, de teamă să nu fie prins, a răsturnat paharul cu otravă, curmând astfel executarea începută. În acest caz autorul nu a pus capăt executării în mod voluntar, ci datorită unui factor extern, constând în descoperirea faptei.

Desistarea este posibilă atât în cazul tentativei proprii cât și în cazul tentativei relativ impropriei, dar în acest din urmă caz ea poate interveni înainte ca autorul să își fi dat seama de insuficiența sau defectuoșitatea mijloacelor, sau de faptul că obiectul material nu exista sau se afla în altă parte. De pildă, autorul toarnă o cantitate de otravă în mâncarea victimei, iar apoi aruncă mâncarea, înainte de sosirea victimei. Autorul va beneficia de efectele desistării, chiar dacă se constată ulterior că otrava administrată era insuficientă cantitativ pentru a cauza moartea victimei.

Având în vedere că desistarea presupune o întrerupere a actului de executare înainte de finalizarea acestuia, de regulă nu se pune problema producerii rezultatului. Totuși astfel de ipoteze sunt excluse. Astfel, să presupunem că autorul ia hotărârea de a ucide victima prin administrarea zilnică a unei doze de otravă în mâncare. Dacă după administrarea uneia sau mai multor doze autorul renunță la planul său, vom fi în prezența desistării. Dacă victima decedează ulterior desistării ca efect al actelor comise anterior acesteia, autorul va răspunde pentru omor consumat, desistarea pierzându-și relevanța.

Împiedicarea producerii rezultatului

Constă într-o acțiune a făptuitorului care, după terminarea executării infracțiunii, acționează pentru înlăturarea producerii rezultatului periculos. Împiedicarea producerii rezultatului apare în cazul tentativei perfecte (terminate). Și în acest caz, făptuitorul are o atitudine activă, pozitivă, de zădărniciere a consumării infracțiunii.

Pentru a fi în prezența împiedicării producerii rezultatului trebuie să fie îndeplinite mai multe condiții :

1. făptuitorul să fi executat în întregime acțiunea ce reprezintă elementul material al laturii obiective a infracțiunii;
2. făptuitorul, după executarea faptei, să împiedice producerea rezultatului;
3. împiedicarea producerii rezultatului să fie făcută de către făptuitor de bună voie, din proprie inițiativă (Boroi A., 2010, pag. 173).

Împiedicarea producerii rezultatului trebuie să aibă loc înainte de producerea urmărilor periculoase, înainte de descoperirea faptei. Acțiunea de împiedicare poate fi realizată de către autor personal, cât și prin anunțarea altor persoane care să ajute să prevină producerea rezultatului. **Așa cum s-a aratat în doctrină împiedicarea poate avea loc chiar și prin anunțarea victimei care în aceasta situație poate ea însăși să ia măsurile necesare.**

Se mai pune întrebarea dacă pentru existența cauzei de nepedepsire este suficientă o acțiune din partea autorului care în final a dus la împiedicarea rezultatului, sau este necesar și un element subiectiv, adică intenția autorului de a preveni apariția rezultatului. Doctrinarii consideră că în absența elementului subiectiv nu se mai poate vorbi de împiedicarea producerii rezultatului (Basarab M., 2009, p. 399). Să presupunem că autorul i-a administrat victimei otrava, iar apoi îi aduce la cunoștință acest lucru iar victima este astfel salvată. Soluția depinde aici de intenția care a stat la baza acțiunii autorului de a o informa pe victimă. Astfel, ar fi posibil ca el să-i spună victimei că a otrăvit-o convins fiind că aceasta va muri oricum („pregatește-te să mori, pentru că în cafeaua pe care ai băut-o am turnat otrava”), caz în care nu se va reține împiedicarea

producerii rezultatului. Dacă, dimpotrivă, intenția a fost sinceră și menită să salveze viața victimei, este firesc ca autorul să nu fie pedepsit.

Prin descoperirea faptei se înțelege nu numai descoperirea de către organele judiciare, ci, în principiu, descoperirea de către orice persoană (Basarab M., 2002, p. 399). Descoperirea faptei nu presupune însă și identificarea autorului, fiind suficient ca fapta în materialitatea ei să fi ajuns la cunoștința altor persoane. Spre exemplu, inculpatul îi aplică victimei o lovitură de cuțit, apoi o lasă la pământ și pleacă. Dacă ulterior se întoarce și o transportă la spital unde este salvată, va beneficia de nepedepsire. Dacă însă până în momentul în care el se întoarce să ia victima, o altă persoană ajunge la locul faptei și o găsește, tentativa de omor se consideră descoperită chiar dacă terțul nu știa cine este autorul. S-a arătat că există mai multe categorii de persoane care, deși află despre comiterea faptei, aceasta nu se consideră descoperită. Este vorba despre persoanele de vârstă foarte mică, alienații mintali (în cazul acestora este necesar ca autorul să cunoască starea acestora), victima infracțiunii (dar numai în cazul acelor infracțiuni care presupun în mod necesar prezența ei la locul săvârșirii faptei, spre exemplu omorul), persoanele aflate în strânsă legătură cu autorul (rudenie, prietenie) persoanele contactate de autor pentru a-i da concursul la împiedicarea producerii rezultatului (medici, persoane chemate să transporte victima la spital), participanții la comiterea infracțiunii (aceștia iau cunoștință în mod necesar despre comiterea faptei, dar nu este necesar să cunoască exact momentul săvârșirii; spre exemplu dacă X îi împrumutase lui Y arma pentru a-l ucide pe Z, ajunge întâmplător în locul unde Y tocmai comisese fapta. În acest caz nu vom fi în prezența descoperirii, chiar dacă complicele credea că omorul se va comite într-o altă zi).

Este foarte important ca împiedicarea producerii rezultatului să fie efectivă. În acest sens, pentru a beneficia de nepedepsire, nu este suficient ca autorul să încerce să prevină producerea rezultatului urmărit inițial, ci este necesar ca această încercare să fie realizată cu succes. De pildă, autorul care, după ce i-a aplicat victimei o lovitură de cuțit, o transportă la spital, va beneficia de nepedepsire doar dacă medicii reușesc să salveze viața celui agresat. Dacă însă, în pofida eforturilor autorului victima decedează, vom fi în prezența unei infracțiuni consumate de omor și nu se mai pune problema nepedepsirii tentativei, însă, aceasta încercare de a preveni rezultatul va fi avută în vedere la stabilirea pedepsei, putând fi valorificată ca o circumstanță atenuantă judiciară (Basarab M., 2002, p. 399).

Efectele desistării și împiedicării producerii rezultatului

Desistarea și împiedicarea producerii rezultatului au fost plasate de legiuitor pe aceeași poziție sub aspectul efectelor, ambele fiind cauze de nepedepsire. Așadar, ele nu înlătură existența tentativei, aceasta păstrându-și toate trăsăturile generale ale infracțiunii deși autorul nu este sancționat.

Potrivit dispozițiilor art. 22 alin. 2 din Codul penal, dacă actele îndeplinite până în momentul desistării sau împiedicării producerii rezultatului constituie o altă infracțiune, se aplică pedeapsa pentru acea infracțiune. Sancționarea acestor infracțiuni nu constituie excepție de la regula nepedepsirii desistării și a împiedicării producerii rezultatului, deoarece nu se sancționează tentativa infracțiunii la care a avut loc desistarea ori al cărei rezultat a fost împiedicat să se producă, ci se sancționează infracțiunea de sine stătătoare, efectiv comisă până în momentul desistării sau al producerii rezultatului (Radu N., 2010, pag. 93)

Facând o comparație între actualul Cod penal și noul Cod penal se observă că nu există nici o diferență în ceea ce privește reglementarea cauzelor de nepedepsire a tentativei (Hotca M. A, 2009, p. 38-39). Legiuitorul a avut în vedere mai multe considerente. În primul rând considerațiuni de politică penală cea ca activitatea care a precedat desistarea sau împiedicarea producerii rezultatului să rămână în afara sancțiunilor penale, creând astfel un stimulent care să-i determine pe făptuitorii mai șovaielnici să renunțe la săvârșirea completă a infracțiunii.

În al doilea rând, actele de executare, în cazul desistării sau împiedicării producerii rezultatului își pierd caracterul de acte socialmente periculoase, datorită dispariției factorului subiectiv, al voinței de a comite infracțiunea sau de a o lăsa să se consume.

CONCLUZII

Desistarea și împiedicarea producerii rezultatului sunt cauze de nepedepsire, de impunitate.

Făptuitorul care se găsește într-una din aceste situații nu va fi pedepsit pentru tentativă la infracțiunea în vederea căreia începuse executarea ori împiedicase rezultatul.

De ce exista aceste cauze, care este scopul lor?

Prin reglementarea acestor cauze legiuitorul a dorit să încurajeze făptuitorii, să-i stimuleze să renunțe din timp la acțiunea periculoasă, evitându-se astfel rezultatul periculos precum și posibilitatea de îndreptare a posibilului infractor.

În concluzie, efectele desistării sau împiedicării producerii rezultatului rămân importante deoarece și atunci când făptuitorul va fi pedepsit el va răspunde penal pentru o infracțiune mai puțin gravă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Basarab M., (2002), *Drept penal. Partea generală*, vol. I, ediția a IV-a revăzută și adăugită, Ed. Lumina Lex, București
2. Boroș Al., (2010), *Drept penal. Partea generală*, Ed. CH Beck, București
3. Hotca M. A., (2009), *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Aspecte diferențiale și situații tranzitorii*, Ed. Hamangiu, București
4. Mitache C-tin, Mitache Cr., (2009), *Drept penal roman*, Ed. Universul Juridic, București
5. Radu M-N., (2010), *Drept penal. Partea generală*,. Note de curs, Tipar executat la Universitatea Bogdan Vodă, Cluj-Napoca
6. Streteanu Fl., (2008), *Tratat de drept penal. Partea generală*, Ed. CH Beck, București
7. http://www.euroavocatura.ro/articole/520/Tentativa_in_Noul_Cod_Penal_art.31-33

MIT SAU ADEVĂR. EXISTĂ PENITENCIAR ÎN CENTRUL CLUJULUI?

ALIN DUMITRU

Penitenciarul Gherla, Secția Exterioară Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: *femeie, penitenciar, regim penitenciar, privare de libertate.*

ABSTRACT: *Located in the center of Cluj-Napoca, the Palace of Justice was listed as a historical and architectural monument and is shaped like an irregular quadrilateral containing 13 courtyards designed to provide ventilation and lighting of existing premises. Although this building is daily throughput of hundreds, perhaps thousands, very few know that, in addition to courtrooms and offices, in one of the Palace of Justice bodies are custodiate with about 170 detainees, women.*

Scurt istoric

În Transilvania, 1788, aflată sub cărmuire austro-ungară, se aplicau prevederile paragrafului 61 al procedurii penale promulgată de împăratul Iosef al II-lea care menționa că „fiecare temniță să fie curată, uscată, să aibă văzduh și lumină și așa alcătuită ca sănătatea robului (deținutului) să nu fie pusă în primejdie”¹.

Aflate sub stăpânire austro-ungară, orașele din Transilvania – spre deosebire de cele din Moldova și Țara Românească – au beneficiat de construcții speciale care serveau ca închisori, ridicate în bună parte în timpul domniei Mariei Tereza (1740-1780) și a lui Iosef al II-lea, fiul ei, care din 1765 i se asociază la tron. Construcția Penitenciarului din Cluj are similitudini cu toate celelalte penitenciare ardelen, deoarece respectă filozofia constructivă a orașelor cetăți, a burgurilor europene. În aceste orașe, clădirea municipalității, primăria-prefectura, tribunalul corp comun cu penitenciarul, și chiar poliția, turnul pompierilor, banca, catedrala, liceul sau universitatea, teatrul, piața, gara, parcul orașului fac parte dintr-un ansamblu ce reprezintă autoritatea statului în raport cu cetățeanul.

La 21 noiembrie 1883, Ministerul Ungar al Justiției a cumpărat de la administrația județului Cluj un teren, pentru suma de 5000 de forinți, unde a construit un Institut de reeducare minori. Începând cu anul 1886, acest institut a încarcerat minorii din Ardeal, numărul acestora ajungând la 90. Între motivele încarcerării minorilor erau: omorul intenționat, furtul și delapidarea, provocare de incendii, viol, tulburarea siguranței publice, vagabondaj, comportament nestăpânit, mode viață periculos. Vârsta de primire era de la 10 ani, urma o categorie între 10 și 18 ani, ce avea un regim aparte. Este de reținut că an, de an, numărul minorilor a scăzut, fapt pozitiv, astfel că în anul 1888 ajunsese la 63.

Disciplina în institut era realizată printr-un sistem de pedepse progresive, fără a fi nominalizate care erau acestea. Starea de sănătate a minorilor era asigurată de un medic, care avea obligația de a supraveghea medical întregul efectiv, de a efectua vaccinările anuale, de a supraveghea igiena și alimentația, dar și predarea unor cursuri de anatomie și igienă. La sfârșitul perioadei de detenție, minorii erau eliberați și repartizați să lucreze în meseriile în care erau calificați.

În prezent, Penitenciarul Cluj a dispărut ca și unitate distinctă din sistemul administrației penitenciare, acesta fiind anexat la cel mai important penitenciar din Ardeal, dar și unul dintre cele de tradiție din țară, având un nou statut și anume acela de „Secția Exterioară Cluj” a Penitenciarului de Maximă Siguranță Gherla.

Această secție a fost întemeiată ca și o necesitate atât pentru cadrele care locuiesc în Cluj, dar mai ales pentru o mai bună separațiune a bărbaților de femei, a minorilor de majori, aici aflându-se încarcerate femeile Penitenciarului Gherla și minori din toată țara care tranzitează în vederea afacerilor judiciare în zonă.

¹ I. Chiș, (2003), „Istoria penitenciarelor - Ieri și azi”, Editura A.N.I., București, pag. 56-57.

Cu o medie anuală de 170 de femei și 20 de minori, Secția Exterioară Cluj îndeplinește toate criteriile cu privire la aplicarea regimului penitenciar, drepturile persoanelor private de libertate, criteriile de separare în conformitate cu reglementările europene ale C.E.D.O., organizațiilor nonguvernamentale și alte instituții interesate de viața privată de libertate.

Conținut

Organizarea executării pedepsei închisorii impune un anumit regim penitenciar, adică un anumit regim de viață în care sunt cuprinse multiple elemente juridice, obligații și drepturi începând cu încarcerarea și deținerea condamnatului în penitenciar și cu regimul de deținere, continuând cu regimul de muncă și calificare profesională, cu regimul de reeducare civică și morală etc., cu drepturile, cu măsurile disciplinare ce se aplică în caz de încălcări posibile ale obligațiilor ce revin persoanelor private de libertate și terminând cu liberarea definitivă.

Așadar, regimul de executare a pedepsei privative de libertate în penitenciar nu constă într-o simplă izolare, ci într-un regim cu un conținut bogat, format din diverse elemente, din acțiuni și inacțiuni obligatorii, toate referindu-se la diferite aspecte ale vieții și activității condamnatului în timpul executării pedepsei în penitenciar.

Aceste elemente sunt reglementate de norme de drept luând forma unor obligații și a unor drepturi care, împreună alcătuiesc conținutul juridic, adică totalitatea elementelor juridice ale regimului penitenciar. Cunoașterea exactă a regimului penitenciar presupune cunoașterea conținutului acestuia.

Elementele care alcătuiesc conținutul regimului penitenciar sunt:

- - obligația² condamnatului de a se supune măsurii arestării și depunerii în penitenciar;
- - obligația de a respecta și suporta un anumit regim privativ de libertate;
- - obligația de a se supune unui anumit regim de ordine și disciplină interioară, a unui program zilnic de activitate;
- - obligația de a depune o muncă și de a respecta un anumit regim de muncă;
- - obligația de a se încadra într-un anumit sistem de calificare profesională, învățatură și reeducare prin mijlocirea cărora să se deprindă a se abține de la comiterea de infracțiuni și să se reintegreze ulterior în viața socială normală.
- - obligația de a suporta și executa anumite sancțiuni disciplinare în caz de comitere de încălcări ale ordinei și disciplinei în penitenciar și ale obligațiilor de comportare în penitenciar.

Condamnatul, în penitenciar, are pe lângă obligațiile amintite și unele drepturi³ care fac parte din conținutul regimului penitenciar, și anume :

- - dreptul la hrană, îmbracaminte, cazarmament;
- - dreptul la odihnă, plimbare și activități sportive;
- - dreptul la asistență medicală;
- - dreptul la corespondență, petiționare vizită și pachete;
- - alte drepturi care, împreună asigură viața și sănătatea persoanei private de libertate.

Regimul penitenciar cuprinde o seamă de obligații la care trebuie să se supună toate persoanele private de libertate și o seamă de drepturi de care trebuie să beneficieze toate persoanele încarcerate. Acesta este așa numitul regim penitenciar general. Regimul penitenciar general este regimul-tip pe care trebuie să-l respecte toți condamnații care este cel mai extins și mai important. În regimul penitenciar general, condamnații se supun aceluiași obligații din penitenciar, toți sunt obligați să respecte aceleași măsuri de ordine și disciplină din penitenciar, toți au dreptul la hrană, adăpost, retribuirea muncii și așa mai departe, toți se pot libera condiționat în aceleași condiții.

² Hotărârea nr. 1897 din 21 decembrie 2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, Secțiunea I, publicată în Monitorul Oficial nr. 24 din 16 ianuarie 2007;

³ Hotărârea nr. 1897 din 21 decembrie 2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, art.62, publicată în Monitorul Oficial nr. 24 din 16 ianuarie 2007;

Regimul penitenciar la Secția Exterioară Cluj

Categoria persoanelor private de libertate femei ocupă un loc special deoarece criminalitatea în rândul acestei categorii este mult mai redusă în comparație cu cea a bărbaților/majorilor și anume într-un procent de 10-15%. Această categorie comite, de regulă, infracțiuni mai puțin grave, predominând infracțiunile de furt, încălcarea normelor de conviețuire socială, calomnie, parazitism social, fals, înșelăciune, etc. Infracțiunile contra vieții, integrității corporale comise de femei există, dar numărul lor este mai mic în raport cu cele comise de bărbați.

Din momentul în care femeile ajung în penitenciar, acestea constată cât de greșită a fost soluția aleasă și, mai mult, că cei pentru care și-au riscat libertatea nu le arată o considerație deosebită, le neglijează sau chiar le părăsesc.

În cazul condamnatelor care au copii, trăirea afectivă în condițiile de detenție se concentrează asupra problemelor legate de copii. Indiferent dacă a fost o mamă mai mult sau mai puțin bună în libertate, în detenție realizează că singura investiție afectivă pe care o poate încerca, fără a fi trădată, este cea privind copiii lăsați în societate. În general, femeile condamnate realizează mult mai repede decât bărbații condamnați că au greșit și se supun mai ușor regulilor din penitenciar.

În principiu, femeile încarcerate la Secția Exterioară Cluj sunt supuse aceluiași tratament regim penitenciar ca și bărbații încarcerați din Penitenciarul Gherla, regim stabilit prin lege. Femeile condamnate trebuie să respecte aceleași obligații și interdicții ca și bărbații condamnați.

Un obiect de reglementare special a fost subscris în Partea a III-a din „Regulile europene pentru penitenciare” personalului închisorii, care trebuie să asigure o conducere adecvată în desfășurarea activităților proprii. Exigențele care privesc personalul închisorii se referă la: necesitatea pregătirii persoanelor care ocupă astfel de posturi, adoptarea unor procedee și stiluri de conducere pozitive, toate având drept finalitate, să inspire încredere deținuților, fiind astfel prevenite sau aplanate conflictele care există sau care pot surveni.

Datorită criteriului separării sexelor în penitenciare, Secția Cluj beneficiază de personal cu specific, adecvat, în proporție de 65% fiind femei, predominând îndeosebi personalul de supraveghere, dar și cel de specialitate precum medici, asistente medicale, educatori, asistenți sociali, etc. În conformitate cu Regulamentul adoptat de Consiliul de Miniștri la 12 februarie 1987, Secția de femei Cluj ține seama de importanța fundamentală a personalului închisorii în realizarea unei conduceri adecvate a instituției, de scopul obiectivelor organizatorice și de tratament ale acestui personal, iar administrația penitenciarului acordă o mare atenție îndeplinirii regulilor ce servesc personalul. Personalul închisorii este permanent încurajat prin pregătire, procedee consultative și stiluri de conducere pozitive care să-i inspire și să-i încadreze în normele umane, și care dau dovadă de o eficiență ridicată, făcându-i să se achite de obligațiile ce le revin în această manieră. Administrația penitenciarului consideră ca o sarcină importantă informarea continuă a opiniei publice despre rolul sistemului penitenciar și munca personalului pentru a încuraja astfel înțelegerea de către public a importanței contribuției lor la dezvoltarea societății și realiza o alegere atentă la recrutarea personalului. Un accent special se pune asupra integrității, umanității, capacității profesionale și aptitudinilor personalului pentru acest gen de muncă.

Cu privire la munca persoanelor private de libertate femei, acestea sunt supuse la munca potrivită pentru fiecare, regimul penitenciar al femeilor cerând ca acestea să nu fie supuse la munci grele, pe care le pot efectua bărbații cum ar fi în construcții sau pe șantiere. Tocmai de aceea la Secția de femei Cluj munca este privită ca un element pozitiv în tratamentul, pregătirea și conducerea instituțională. Deținuților cu condamnare definitivă li se poate acorda de lucru, în concordanță cu starea lor fizică și mentală determinată de consultul medical și psihologic. Cantitatea de muncă de natură folositoare, sau alte scopuri de realizare a activităților desfășurate în unitate este aplicată pentru a menține deținuții ocupați activ pe parcursul unei zile normale de lucru. Atât cât este posibil, munca prestată este aleasă încât să mențină sau să crească capacitatea deținuților de a-și asigura o viață normală după liberare.

Munca deținuților este asigurată de administrația închisorii în funcție de regimul pe care îl au fiind muncesc astfel:

- a) la interior, pe baza propriilor premise, curățenie, spălătorie, deservire etc;
- b) în cooperare cu întreprinzătorii particulari în interiorul locului de deținere prin cusut manual de încălțăminte (pantofi, papuci) și din afara penitenciarului prin curățarea parcurilor din Cluj-Napoca și a cimitirelor în care caz salariile sunt plătite de către persoanele contractante cărora le este destinată munca, ținând seama de aportul deținuților.

Un aspect foarte important de precizat este faptul că protecția și precauțiile legate de sănătatea deținuților sunt aceleași cu cele aplicate muncitorilor din afară luându-se măsuri pentru prevenirea accidentelor, inclusiv a bolilor profesionale în condiții nu mai puțin favorabile celor stabilite prin lege muncitorilor obișnuiți iar numărul orelor de muncă prestate zilnic și săptămânal de către deținuți sunt fixate în concordanță cu regulile locale sau cu cele stabilite prin statutul muncitorilor liberi, femeile private de libertate având cel puțin o zi de odihnă pe săptămână și timp suficient pentru educație și celelalte activități cerute care fac parte din tratarea și pregătirea lor în vederea reintegrării sociale. Se are în vedere și balanța un sistem de remunerare echitabil pentru munca prestată, în cadrul acestei balanțe, deținuților le este permis să-și cheltuiască cel puțin o parte din câștigurile lor pe articole de folosință proprie, să aloce o parte a câștigurilor familiilor lor sau pentru alte scopuri aprobate de conducerea penitenciarului. Această balanță asigură partea rămasă din câștiguri prin alocarea unei părți de către administrația unității, astfel încât să constituie un fond de economii care să fie folosit de către deținuți la liberarea lor.

O serie de probleme cu care se confruntă orice secție de femei, deci și Secția Cluj, este datorată învoierilor și a vizitelor intime acordate în temeiul legii, dar câteodată parcă fără rost deoarece un număr foarte mare pot avea drept consecință pentru femeile condamnate starea de graviditate, cu tot cortegiul ei de excepții și reguli de la regimul de deținere obișnuit, dar au și un aspect pozitiv, și anume umanizarea pedepselor prin introducerea prevederilor ce măresc posibilitățile de legături personale cu familia și societatea pe timpul executării pedepselor și pot să aducă următoarele consecințe cu privire la regimul femeilor condamnate:

- rezolvarea problemelor sexuale și diminuarea lesbianismului temporar din penitenciarele de femei. Aceasta creează normalitate, legături cu familia și mai puține cazuri de divorț, de despărțiri în fapt, de abandon de către parteneri;

- posibilitatea ca femeile să rămână însărcinate, să nască pe timpul deținerii și să aibă în grijă copii de până la un an în închisoare, chestiuni care se resimt din ce în ce mai mult și la Secția Cluj, tot mai multe femei plecând în întrerupere pentru îngrijirea copilului.

Ca și o altă ramură a regimului penitenciar, Secția de femei Cluj recunoaște importanța sănătății mintale și fizice a deținuților și o mențin prin activități organizate în mod adecvat care asigură posibilitatea recreerii prin exerciții și prin asigurarea condițiilor de recreere. Un monitor sportiv pregătește programele de educație fizică organizat în mod adecvat în conformitate cu respectarea obiectivelor tratamentului și regimului de pregătire, sportul și celelalte activități recreative fiind și ele parte a regimului penitenciar. Pentru realizarea acestui lucru Secția Cluj este dotată cu echipamentul și instalațiile necesare.

În cadrul Secției Cluj, educația persoanelor private de libertate se face atât de învățători civili, cât și de ofițeri responsabili cu reinserția socială a deținuților în locuri special amenajate pentru aceste activități. Ca orice prestare, activitatea educațională, trebuie privită ca un regim de activitate care atrage același statut și remunerație de bază în același regim ca și munca, numai dacă are loc în timpul orelor de lucru și dacă este o parte a unui program autorizat de tratament individual, totodată la dispoziția persoanelor private de libertate aflându-se o bibliotecă ce cuprinde a arie foarte largă de cărți.

Un alt aspect important care beneficiază de o atenție sporită și pe care totodată pune accentul și Uniunea Europeană este „contactul cu lumea exterioară”, așa cum se exprimă Recomandarea adoptată de Comitetul Ministrilor Consiliului Europei sub denumirea de „Reguli europene pentru penitenciare”, incluzându-se aici drepturile deținuților de a comunica cu familia, cu persoanele sau reprezentanții unor organizații din afară; să primească vizita acestor persoane cât de des posibil; dreptul deținuților de a se informa permanent prin: citirea ziarelor sau a altor publicații; prin urmărirea emisiunilor radio și TV etc. Se înțelege că toate aceste aspecte au fost instituite la nivel de principii europene, dată fiind importanța necesității „recuperării sociale” a deținuților, întrucât, prin acordarea unor astfel de drepturi, condamnării nu vor mai percepe „atât de diferit” noul mediu în care sunt constrânși să-și petreacă o parte din viață.

CONCLUZII

În încheiere, ca și o concluzie a celor relatate, regimul penitenciar aplicat la Secția de Femei Cluj-Napoca este organizat și condus în coformitate cu normele europene stabilite pentru astfel de instituții reușind în permanență să asigure condițiile de viață compatibile cu demnitatea umană și în conformitate cu normele comunității, să minimizeze efectele grele ale închisorii și diferențele dintre viața în penitenciar și viața în libertate, care duc la micșorarea respectului față de propria persoană și simțului responsabilității personale a deținuților; să susțină și să întărească legăturile cu rudele și comunitatea exterioară pentru a

promova cele mai bune interese ale deținuților și ale familiilor lor; să asigure posibilitatea pentru ca deținuții să-și dezvolte aptitudinile și deprinderile care să le îmbunătățească perspectivele unei reintegrări pline de succes după liberare.

BIBLIOGRAFIE

1. Chiș I., (2003), *“Istoria penitenciarelor - Ieri și azi”*, Editura A.N.I., București.
2. Hotărârea nr. 1897 din 21 decembrie 2006 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 275/2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 24 din 16 ianuarie 2007.
3. Legea nr. 275 din 4 iulie 2006 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial nr. 627 din 20 iulie 2006, completată de Legea 83/2010 publicată în Monitorul Oficial nr. 329 din 19 mai 2010.

PRINCIPII ALE MANAGEMENTULUI CALITĂȚII ÎN SERVICIILE PUBLICE

ADRIAN MARIAN

Universitatea "Bogdan-Vodă", Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: calitate, servicii publice, normativ, calitate, ordine publică, poliție, executiv, percepție.

RÉSUMÉ: *Amélioration de la qualité est un objectif majeur que vous devez suivre chaque institution. En tant que concept, la qualité est difficile à définir et souvent difficile à traduire en termes mesurables qui peuvent être opérationnalisées. Certains papiers questions vise à répondre à la personnalisation pour système public.*

Introducere

Termenul de servicii publice este asociat cu un consens social (de obicei exprimat prin alegeri democratice), prin aceea că anumite servicii ar trebui să fie la dispoziția tuturor, indiferent de venituri, unele dintre aceste servicii fiind indispensabile îndeplinirii actului de justiție.

Specificațiile asociate termenului de unii specialiști ar cuprinde:

- „service industry” (industria serviciilor) – referindu-se la organizațiile, cu activitate intangibilă sau nestocabilă;
- „service products” (produsele serviciilor) – reprezentat de rezultatul industriei serviciilor, dar și al altor sectoare economice;
- „service functions” (funcțiile serviciilor) – activități la nivelul economiei sau în afara acesteia (Matei, 2001, p.107).

Depășind granițele teoriei economice și concentrându-ne asupra valorii de întrebuințare „a serviciului”, serviciile publice sunt definite ca activități utile, destinate satisfacerii unor nevoi sociale (Nusbaumer, 1984, p. 4). Termenul de serviciu public este utilizat atât în sens de organizație, de organism social, cât și în sens funcțional, de activitate desfășurată (Alexandru, 1999, p. 290).

Problema alegerii, de a fi, sau nu, un client al serviciilor publice statale există dintotdeauna. „Declarația drepturilor omului și cetățeanului” a Revoluției franceze de la 1789, moment moral crucial al conștiinței umanității, stabilește principiul la articolul 13: "Pentru întreținerea forței publice și pentru cheltuielile administrative, o contribuție comună este indispensabilă: ea trebuie să fie distribuită în mod egal între toți cetățenii, din cauza utilității ei." Participarea tuturor la finanțarea serviciului public, fiecare în funcție de mijloacele sale, rămâne un principiu constituțional al contemporaneității. Factorii implicați pot fi multipli, de obicei mai mulți în sectorul public, de pildă, nu doar părinții sau cursanții sunt beneficiarii unui sistem educațional de calitate. Cu atât mai mult când este vorba de instituțiile de ordine și siguranță publice, care au efecte directe asupra siguranței comunității, iar cetățeanul, deși în context diferit față de sectorul public are dreptul de a fi tratat ca și client.

Clasificări ale serviciilor publice. Luând în considerare evoluția continuă a domeniului, este dificilă o abordare exhaustivă, dar aceasta se poate face, totuși, în funcție de criteriul ales, printr-o grupare a celor mai întâlnite servicii publice. Tipologia este vastă și datorită acestor criterii alese putem avea numeroase categorii de servicii din care prezentăm succint cele mai importante clase. Domeniile de activitate sunt cele care structurează tipurile de servicii, enumerate în funcție de natura lor (Matei, 2001).

Domeniul ordine și siguranța publică. Conform legislației în vigoare, *ordinea publică* este reprezentată de starea de legalitate, de echilibru și de pace socială, corespunzătoare unui nivel socialmente acceptabil de respectare a normelor de drept și de conduita civică.

Siguranța publică, conform aceluiași cadru normativ, reprezintă „sentimentul de liniște și încredere pe care îl conferă serviciul polițienesc (instituțiile statului) pentru aplicarea măsurilor de menținere a ordinii

și liniștii publice, a gradului de siguranță al persoanelor, colectivităților și bunurilor, precum și pentru realizarea parteneriatului societate civilă - poliție, în scopul soluționării problemelor comunității, al apărării drepturilor, libertăților și intereselor legale ale cetățenilor” (H.G. 1040 / 2010).

Prin excelență, sunt funcții asumate tradițional de stat, care corespund exigențelor primare de solidaritate civică și politică. Este vorba de poliție, apărare, justiție, apărare civilă.

Inițial, în evoluția statală, aceste funcții au justificat apariția și dezvoltarea puterilor de tip monarhic.

Sunt funcții tradiționale etatice, care formează fundamentele statului, structurile de bază ale comunității. Prin fundamentul și rostul lor nu pot fi încredințate mecanismelor pieței, deși unele structuri sau componente pot fi asigurate și de organizații private.

Așa cum se arată și în *Strategia națională de ordine publică 2010-2013*, procesele internaționale, precum instituționalizarea politică și financiară a Uniunii Europene și globalizarea, au favorizat mișcarea, fără precedent, a oamenilor, fluxurilor financiare, comerțului și a informației, determinând, pe lângă imensele beneficii, și apariția și dezvoltarea a numeroase amenințări clasice sau asimetrice la adresa ordinii și siguranței publice.

Principală instituție care acționează pentru menținerea ordinii și siguranței publice, Poliția este transformată dintr-o forță polițienească, militară, într-un serviciu polițienesc, declarat și legiferat drept *serviciu public specializat în slujba comunității*, după demilitarizarea instituției, în anul 2002.

Poliția Română are următoarea structură organizatorică: *Inspectoratul General al Poliției Române (IGPR)*; unități teritoriale aflate în subordinea Inspectoratului General al Poliției Române, *Direcția Generală de Poliție a Municipiului București* și *inspectoratele județene de poliție*; instituții de învățământ pentru formarea și pregătirea continuă a personalului; alte unități necesare pentru îndeplinirea atribuțiilor specifice poliției, înființate potrivit legii. *Jandarmeria Română*, *Inspectoratele pentru Situații de Urgență* (rezultate din unirea structurilor de pompieri cu cele de situații de urgență), *Oficiul Român de Imigrări*, *Poliția de Frontieră* și alte structuri care se pot circumscrie și au competențe în acest domeniu sunt structurate în mod asemănător. „Sistemul de ordine și siguranță publică sunt toate aceste structuri care pot acționa agregat sau individual pentru a asigura, menține și realiza efectiv ordinea și siguranța publică.” (H.G. 1040 / 2010).

Infrastructură, locuințe și transport

Servicii urbane Se impune a utiliza CAEN, acronimul utilizat pentru a desemna clasificarea statistică națională a activităților economice din România, când e vorba despre vreo clasificare în zona economică.

Evoluția istorică estompează diferențierile tradiționale între rural-urban, dar totuși e încetățenit termenul de servicii urbane - acelea pe care colectivitatea este chemată să le furnizeze cetățenilor datorită imposibilității tehnice de a fi realizate individual. Sunt numite „urbane” pentru că sunt dezvoltate cu precădere în spațiul urban, dar fără a fi rezervate exclusiv locuitorilor acestui spațiu. Este vorba despre distribuția de apă, canalizare, colectarea și tratarea deșeurilor, servicii funerare etc. (Matei, 2001, p. 57)

Comunicarea și transporturile Drumurile și poșta fac parte în mod tradițional din serviciile publice. Dezvoltarea mijloacelor de comunicare a fost întotdeauna o importantă sursă de creare a serviciilor publice. Termenul „comunicare” înglobează un ansamblu de funcții între care trebuie distinse: transportul, comunicarea informațiilor și serviciul poștal.

Energia Diferențiat față de alte sectoare, energia s-a dezvoltat individual, înainte de a deveni un serviciu public. Revoluțiile industriale și emergența politicilor economice ale țărilor sunt cele care au condus ca anumite activități energetice să fie considerate strategice – în sens economic și monetar – fiind subordonate treptat statutelor colective. Dar sectorul energetic este un sector parțial subordonat statutului public, această tendință fiind accentuată de evoluțiile tehnologice și de contextul mondializării.

Locuințele. Politicile publice privind locuințele pot avea finalități diferite: o finalitate socială - locuințe sociale. Serviciul public al locuințelor se îmbină astfel cu politicile sociale; o finalitate urbanistică - politica locuințelor se îmbină cu serviciile urbane, cu implicații în materie de mediu și de urbanism. În țările Uniunii Europene, există politici privind locuințele sub formă de reglementări și de alocații, și servicii privind locuințele cu finalități restrânse, care îndeplinesc îndeosebi obiective sociale. (Matei, 2001, p.59)

Asistență socială și sănătate. Funcția de asistență socială nu poate fi absentă din exercitarea responsabilității politice moderne, care a luat progresiv locul sistemelor de ajutorare tradiționale. Secolul XX a fost caracterizat prin dezvoltarea funcției sociale a statelor și punerea în aplicare a formelor de protecție socială.

Funcția de sănătate reprezintă un serviciu public, expresie a acțiunii sociale. Odată cu dezvoltarea rolului economic și social al statului, activitatea sanitară a devenit un adevărat serviciu public. De exemplu,

existența riscului legat de epidemii, periodic reapărut, întărește nevoia de securitate sanitară și este justificată o intervenție publică accentuată.

În țările dezvoltate, coexistă adesea atât o funcție sanitară publică, cât și o funcție sanitară privată, în extindere și la noi, ale căror contururi și relații mutuale pot fi foarte variate în funcție de situație, precum și o funcție de asistență socială publică cu susținere din sectorul privat.

Educație și cultură Funcția educativă este în sens general considerată serviciu public. Această funcție a fost, din punct de vedere istoric, în cea mai mare parte a țărilor europene, un obiect de litigiu între puterea politică și cea religioasă. Doar târziu, în special după Revoluția franceză, puterea politică și administrativă a reușit să asigure preponderent această funcție. Este realizată cel mai adesea prin gestiunea directă de către instituțiile publice, coexistând și instituțiile educative private cu sisteme educative publice.

Acest fapt a animat dezbateri și divergențe asupra coexistenței unui învățământ privat și a unui învățământ public și asupra categoriilor de formare cărora trebuie să le răspundă învățământul public (formare inițială și/sau continuă; formare primară, secundară sau superioară).

Ar fi interesant de reamintit că, în România din perioada comunistă, învățământul nu era considerat serviciu public, ci un “factor principal de cultură și civilizație, de educare a omului nou” (Legea Educației și Învățământului nr. 28 din 1978). Practic, conceptul de serviciu public nu exista și era evitat. Servicii publice erau doar salubritatea, spălătoria, sifoanele, frizeria etc., iar principiul calității se referea la conformarea la standardele (STAS) statului centralizat, iar calitatea organizațională însemna mai ales creșteri cantitative, meteahna creșterii cantitative a calității perpetuându-se și azi, ceea ce justifică odată în plus înființarea unor instituții independente – ARACIP și ARACIS, care gestionează domeniul calității în învățământul mediu, respectiv superior.

Sportul și cultura Dezvoltarea individuală a corpului și a spiritului uman necesită, în aproape toate țările, o misiune colectivă. Într-adevăr, efectele acestor activități sunt importante din punct de vedere individual și colectiv și justifică asumarea activităților sportive și culturale de către colectivitate, în primul rând în ceea ce privește infrastructura, dar și activitățile propriu-zise. *Sportul*, un domeniu de succes propagandistic cândva, important declarativ și actualmente, are rezultate în scădere la nivel de mare performanță, iar slaba lui cultivare în marea masă a populației și mai ales în școli este adesea semnalată.

Conceptul de calitate a serviciilor „Totalitatea însușirilor și laturilor esențiale în virtutea cărora un lucru este ceea ce este, deosebindu-se de celelalte” (DEX, 1975), adică termenul de calitate, este divers dezbătut, tratat în lucrările de specialitate. Conceptul de calitate are o gamă atât de mare de utilizare încât nu este facil a-l defini științific. Calitatea, în filozofie, este explicată ca o categorie ce exprimă sinteza lucrurilor și însușirilor esențiale ale obiectelor, precum și ale proceselor. (Mic dicționar filozofic, 1973, p.67)

Calitatea este înaintea celor mai multe priorități în cadrul unei organizații, iar îmbunătățirea acesteia constituie obiectivul pe care trebuie să-l urmărească fiecare. Cu toate acestea, în contradicție cu importanța sa, mulți oameni găsesc calitatea ca un concept destul de „enigmatic”. Ca și concept, calitatea este greu de definit și adesea dificil de transpus în termeni măsurabili care pot fi operaționalizați (Ilieș, 2003, p.11).

Literatura de profil are, la rândul ei, mai multe variante: standardul ISO 8402/1995 definește calitatea ca reprezentând “ansamblul caracteristicilor unei entități, care îi conferă aptitudinea de a satisface nevoile exprimate sau implicite”, iar în SR EN ISO 9000:2006, calitatea este măsura în care un ansamblu de caracteristici intrinseci îndeplinește cerințele.

Pilduitor pentru importanța calității serviciilor este faptul că, la sfârșitul anului 2006, Confederația Europeană a Sindicatelor a lansat o petiție către Comisia Europeană, cu privire la calitatea serviciilor publice: “Serviciile publice sunt esențiale pentru coeziunea socială, economică și regională a Europei. Aceste servicii trebuie să fie de o înaltă calitate și accesibile tuturor cetățenilor. Până în prezent, privatizările sau liberalizările (în special în sectoarele energie, poștă, telecomunicații) erau singurele alternative propuse pentru dezvoltarea serviciilor publice. Este timpul să găsim alte soluții!” (<http://www.petitionpublicservice.eu>).

Trăsături ale calității serviciilor. Implementarea concretă a conceptului de calitate a serviciilor, în relație cu nevoile utilizatorilor, se realizează prin intermediul caracteristicilor calității.

Unul dintre precursorii și cei mai mari specialiști pe plan mondial în implementarea sistemelor de calitate, Juran M. Joseph (născut în 1904 la Brăila, a activat în Japonia și S.U.A., numele lui a fost dat premiului calității din România) definește *calitatea ca fiind ansamblul de caracteristici ale unui produs care satisfac necesitățile clienților și, în consecință, fac ca produsul să fie satisfăcător*. Totodată, Juran subliniază că “fundamentul pe care este construită calitatea îl constituie caracteristicile calității”, opinie împărtășită și de mulți alți specialiști (Juran, 1989, p. 35). El explicitează în continuare caracteristicile calității ca fiind

“orice dimensiune, proprietate chimică sau organoleptică (de exemplu gust, miros etc.), care conferă produsului atributul de a fi corespunzător pentru utilizare. Alte caracteristici sunt durata de serviciu, fiabilitatea, mentenabilitatea” (Juran, 1989).

O observație este incontestabilă și pertinentă: „sub impactul progresului tehnic, care permite egalizarea relativ rapidă a performanțelor tehnico-funcționale ale produselor oferite de diferite întreprinderi și în condițiile creșterii exigențelor clienților și ale societății în ansamblu, caracteristicile situate la nivelul superior al tetraedrului, respectiv celor estetice, sanogenetice, ecologice și economice, devin criterii principale de departajare pe piață.” (Olaru, 1999, p. 43)

În evaluarea calității serviciilor și produselor pot fi luate în considerare fiecare dintre aceste dimensiuni în mod distinct, după cum există și situații în care se impune intercorelarea lor, în funcție de scopul urmărit. SR EN ISO 9000:2006 *Sisteme de management al calității. Principii fundamentale și vocabular* definește astfel unele caracteristici ale entităților:

- siguranța în funcționare ("dependability") este caracteristica prin care se exprimă disponibilitatea entităților și factorilor care o determină: fiabilitatea, mentenabilitatea și mentenanța;
- compatibilitatea ("compatibility") este definită ca reprezentând aptitudinea entităților de a putea fi utilizate împreună, în condiții specifice, pentru a satisface cerințe pertinente;
- interschimbabilitatea ("interchangeability") reprezintă aptitudinea unei entități de a putea fi utilizată fără modificări, în locul alteia, pentru a satisface aceleași cerințe;
- interschimbabilitatea este de două tipuri principale: funcțională și dimensională;
- securitatea ("safety") este definită ca fiind starea în care riscul unor daune corporale sau materiale este limitat la un nivel acceptabil.

De peste tot, în zilele noastre, suntem copleșiți de multitudinea mesajelor referitoare la „calitate” și „satisfacție” în informațiile din mediul înconjurător, în reclame și presă. Stereotipurile - „slujim comunitatea”, „cetățeanul stăpânul nostru”, „satisfacție garantată” și „preț scăzut garantat” - nu spun clar ceea ce clientul poate obține de la serviciul, produsul cumpărat. Se recunoaște că nu întotdeauna conformitatea cu standardele și specificațiile înseamnă calitate, întrucât:

- nu se păstrează un dialog continuu cu clienții;
- standardele și specificațiile se învechesc;
- produsele și serviciile nu corespund întotdeauna așteptărilor și dorințelor clienților.

Acest tip de definiție a calității neglijează gândirea creativă orientată către client, cu toate că este recunoscut că respectarea standardelor și specificațiilor este primul pas în obținerea calității produselor sau serviciilor oferite (Ilieș, 2003, p. 12).

Următoarele două fațete ale calității, în opinia lui Juran, au rol hotărâtor în satisfacerea cerințelor clienților: "calitatea de concepție-proiectare" și "calitatea de conformitate". De aceea, în elaborarea unui program pentru asigurarea calității, care să facă produsul corespunzător pentru utilizare, este necesar să fie luate în considerare ambele ipostaze. Interdependența dintre cele două ipostaze ale calității este reprezentată prin intermediul triunghiului calității (Juran, 1989, p.34).

Potrivit altor opinii, ipostazele calității ar fi următoarele: calitatea proiectată, omologată, prescrisă, contractată și cea reală. Aceste ipostaze sunt definite ca exprimând anumite faze de realizare a calității sau ca momente din circuitul tehnic al mărfurilor (Olaru, 1999, p. 47).

Indiferent de fațetele calității avute în vedere abordarea conceptului calității presupune luarea în considerare a următoarelor aspecte:

- focalizarea pe client;
- politica îmbunătățirilor continue;
- implicarea managementului de vârf și a tuturor angajaților în obținerea performanțelor și a excelenței.

Aceasta înseamnă definirea calității ca un concept integrat care ia în considerare principalele corelații de tipul:

- clienți externi – organizație;
- clienți externi – comunitate (locală, guvern etc.);
- organizație – mediu (concurrenti) (Ilieș, 2003, p. 18).

Calitate în serviciile de ordine și siguranță publică

Impactul pe care îl au serviciile de ordine și siguranță publică în viața cetățenilor fac necesară în majoritatea țărilor o monitorizare și asigurare a calității acestora. Conform *„Îndreptarului european asupra managementului satisfacției clientului”*, unul dintre cele mai semnificative exemple ale abordării percepțiilor

și așteptărilor în măsurarea satisfacției serviciilor de ordine publică este reprezentată de cazul Forțelor de Poliție Suedeze.

Acestea au o tradiție îndelungată în crearea și dezvoltarea unor forme noi de control al activității și inițiativelor privind calitatea, acumulând experiență în metoda *Balanced Scorecard*, Sistemul Suedez de Recompensare a Calității. Aceste forme de control sunt reprezentate de: sondaje în rândul cetățenilor, tehnici de creare a dialogului cu publicul, evaluări ale motivării personalului, ca indicatori de rezultate, îndrumare și management prin dialog, dezvoltarea organizării și îmbunătățirea continuă a învățării, Indicele Suedez al Calității, teste de e-learning, benchmarking, ținte de lucru în organizații cu operațiuni complexe, comparații internaționale, teste CAF (Cadrul Comun de Evaluare), precum și metoda consiliului pentru participare sporită. Forțele de poliție prin astfel de metode au făcut progrese în mod foarte accentuat.

Una din problemele marcante, implicată de această concentrare pe perspectiva cetățenilor, o constituie sporirea influenței publice pentru a dezvolta o activitate sofisticată a poliției în domeniul siguranței, concentrată pe cetățeni. Tehnicile pentru crearea unui dialog interactiv pot oferi informații adiționale, de exemplu prin utilizarea panelurilor și a altor formate. Un alt instrument este bazat pe Indicele Suedez de Calitate și adaptat la forțele de poliție. (<http://www.functionarpublic.ro>)

Indicele de Calitate este un sistem de analiză pe bază de model pentru pregătirea, procesarea și prezentarea informațiilor referitoare la calitate, așa cum este percepută de utilizatorii efectivi (reclamanți). În consecință, este bazat în totalitate pe evaluările acestor părți, pe experiența personală și pe acțiunile efective ale poliției. Acest model implică și o ambiție de a produce declarații privind legătura ocazională dintre tehnicile de estimare simultană. Modelul poate fi folosit pentru comparații în timp, între unitățile de poliție, între diverse regiuni geografice sau grupuri sociale, precum și pentru comparații internaționale concrete.

Un nivel înalt de loialitate, reprezintă unul dintre cei mai importanți indicatori ai organizațiilor cu o performanță ridicată. Deoarece satisfacția clienților este direct corelată cu loialitatea, este evident că măsurarea satisfacției, fără a lua în considerare loialitatea și viceversa, ar putea crea confuzii. Chestionarul include întrebări gradate referitoare la reputația poliției în societate, așteptările în urma raportării crimelor, așteptările legate de nivelul serviciilor și angajamentul personalului, calitatea percepută a procesării cazului, calitatea percepută a serviciilor și angajamentul poliției, satisfacția generală, satisfacția în raport cu așteptările, raportul dintre calitate-preț, disponibilitatea, loialitate și plângeri, abilitățile de comunicare (<http://www.functionarpublic.ro/article/8022>).

În sistemul de ordine și siguranță publică din România există o receptivitate declarată față de reformă, și este greu să găsești instituții care să fi făcut schimbări normative și de structură mai multe și mai profunde. Sunt aceste transformări structurale și normative de natură a aduce satisfacție comunității și a răspunde așteptărilor clienților/cetățeni? De interes și utilitate în formularea unor răspunsuri sunt datele obținute din studii referitoare la percepția cetățenilor/clienti față de calitatea serviciului polițienesc.

Obiectivele unor asemenea cercetări ar trebui să fie:

- precizarea principalelor atitudini pozitive, respectiv negative pe care le are populația față de poliție;
- determinarea nivelului de încredere al populației în poliție și a reprezentării nivelului de corupție în poliție;
- testarea unui set de stereotipuri curente în raportarea cetățenilor față de poliție;
- explorarea așteptărilor pe care le au cetățenii față de poliție și a reprezentării potențialului de modernizare a poliției/polițiștilor;
- determinarea atitudinilor populației față de reorientarea strategică a acțiunii poliției din perspectiva conceptului de “activitate în slujba cetățeanului”, “activitate comunitară”;
- determinarea surselor de formare a stereotipurilor și estimarea rolului mass-media în cristalizarea atitudinilor față de poliție. (*Reprezentări, atitudini și comportamente ale populației în relația cu poliția*)

În *Strategia națională de ordine publică 2010-2013*, se arată că în percepția cetățenilor, conform Eurobarometrului din toamna anului 2009, *problema criminalității era plasată pe locul 4 între problemele pe care trebuie să le rezolve instituțiile statului*. În schimb, în viața personală, problema criminalității se situează pe locul 7, deși aceasta se afla pe un trend crescător (+2% față de Eurobarometrul de primăvară al anului 2009). Comparativ cu indicatorii înregistrați la nivelul celor 27 de state europene, în anul 2009 românii acordă criminalității o mai mare importanță decât media înregistrată în Uniunea Europeană, îndeosebi pe agenda națională.

Cetățeanul își dorește un grad mai înalt de siguranță, ca atare el va trebui să participe, în calitate de coautor, la realizarea acestui obiectiv. Standardele de moralitate pe care, în mod tradițional, populația le aplică polițiștilor, sunt cu mult mai înalte decât cele aplicate altor categorii socioprofesionale. Mai mult, se consideră absolut firesc ca un polițist să își riște zilnic viața pentru apararea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățeanului, pentru apărarea avutului public și privat, motiv pentru care acestui funcționar public trebuie să i se asigure un statut social în concordanță cu riscurile inerente și cu importanța socială a activității pe care o desfășoară. (*Strategia națională de ordine publică 2010-2013*)

La nivel un nivel teritorial mai detaliat, într-un alt studiu efectuat de Institutul Național de Criminologie de pe lângă Ministerul Justiției, *"Percepția și dimensiunile violenței în anumite zone ale capitalei"*, în perioade apropiate, cetățenii declară că în opinia lor poliția[...]funcționează, dar nu găsește strategii eficiente prin care să contracareze violența. În conștiința lor, lipsa de performanță a poliției este gravă, în condițiile în care o treime dintre ei consideră că activitatea poliției este inefficientă.

Pentru a exemplifica și în afara capitalei, într-un studiu realizat de Autoritatea Teritorială de Ordine Publică Cluj, printr-un grup de specialiști clujeni, *"Reprezentări, atitudini și comportamente ale populației în relația cu poliția"*, din aceeași perioadă, instituțiile de ordine publică, în speță Poliția, au rezultate ceva mai bune în sondaje. Datorită unui grup de sociologi conduși de profesorul Eugen Băican de la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, în Cluj s-a derulat și un proiect complex de cercetare și acțiune socială privind „determinarea atitudinilor și reprezentărilor populației față de poliție și elaborarea unei strategii de schimbare prin comunicare socială și noi modele de interacțiune.

Interesantă este și comparația dintre țările vecine. O anchetă sociologică realizată de Centrul de Studii pentru Democrație din Bulgaria, 2009, arată că 53% dintre bulgarii care au fost victimele unor delikte (furturi, agresiuni, escrocherii) au renunțat să mai facă plângere la poliție. Într-o cercetare a Institutului Național de Statistică de la noi, pe eșantion național, în a doua jumătate a anului 2009, 48% dintre cetățenii care au fost în situații similare au renunțat să mai facă plângere la poliție.

Un progres însă, este acela că cetățeanul de condiție medie nu mai are teamă de interacțiunea cu poliția. În același timp, cetățenii cu o stare materială mai bună îi privesc pe polițiști cu desconsiderare.

Aceleași studii relevă, cum era de așteptat, că stereotipurile și clișeele despre polițiști au o funcționalitate socială amplă în rândul populației și sunt, în fond, întreținute de specificul și misiunea socială a poliției. Funcționează un număr mare de stereotipuri și clișee pozitive, acceptate de mai mult de jumătate din populație, care vizează dimensiunea apărării legii, ordinii și liniștii publice. Exemplu: *"poliția este brațul înarmat al legii"* (76,8%). De subliniat că acceptarea socială a stereotipurilor/clișeele negative este mai amplă în mediul urban comparativ cu mediul rural. Ca un element comun al studiilor luate în discuție, reiese că distanță socială între populație și poliție poate fi redusă prin intervenție, atât în ceea ce privește sporirea eficacității și modernității serviciilor poliției, cât și în ceea ce privește deficitul de atitudine civică în populație. În același timp, funcționează un număr consistent de stereotipuri și clișee negative, larg acceptate, care vizează în fond deficiențele în ceea ce privește eficacitatea și profesionalismul polițiștilor, respectul față de cetățean, lipsa obiectivității și nepărtinirii. Exemplu: *"polițiștii sunt slugarnici cu cei puternici și agresivi cu cei slabi"* (51,8%).

În comparație cu alte instituții investigate în studiul în cauză în județul Cluj, este de remarcat că încrederea în poliție întrunește scoruri relativ mari. De remarcat, de asemenea, că în mediul rural încrederea este substanțial mai mare decât în mediul urban (72,6%, față de 51,1%). În ceea ce privește reprezentarea nivelului de corupție în poliție, 46,3% din populație consideră că aceasta este foarte mare și mare; în comparație cu celelalte instituții investigate, doar în Judecătoria/Tribunal se apreciază că această corupție este mai mare.

Din toate studiile reiese că și acum populația are așteptări crescânde și mai pretențioase față de serviciile sistemului de ordine și siguranță. În acest context se menține încă o rezervă substanțială în ceea ce privește interacțiunea cu poliția/polițiștii - o anumită distanță socială.

Se observă unele diferențe numerice relativ importante, însă sensul diferențelor per ansamblu este coerent și, de asemenea, este în acord cu diferențele constatate la nivel de regiuni istorice în multe cercetări; în același timp trebuie precizat că, în ce privește comparațiile, cadrele de raportare sunt semnificativ diferite, astfel încât raportările nu se pot face direct, cercetările respective nu sunt riguros comparabile. Cert este că instituții atât de importante ca și cele din domeniul ordinii și siguranței publice au probleme serioase în modul în care sunt percepute de către clienții lor, cetățenii contribuabili, un argument în plus pentru fermitatea și urgența cu care ar trebui implementat sistemul de management al calității și aceasta nu la modul declarativ.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexandru I., (1999), *Administrația publică. Teorii. Realități. Perspective.*, Ed. Lumina Lex, București
2. Ilieș L., (2010), *Managementul Calității Totale*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca
3. Juran, M., Joseph, (1989), *On Leadership Quality*, Free Press, New York
4. Matei L., (2009), *Managementul Calitatii*, Ed. Economică, București
5. Nusbaumer, J., (1984), *Les services, nouvelle donne de l'economie*, Ed. Economică, Paris
6. Olaru Marieta, (1999), *Managementul Calității*, Ed. Economică, București
7. Plumb I., Androniceanu Armenia, Abaluta Oana, *Managementul serviciilor publice*, <http://www.biblioteca-digitala.ase.ro>
8. *Indreptar European asupra Managementului Satisfacției Clientului*, European Institute of Public Administration, <http://www.functionarpublic.ro/article/8022/>
9. *Planul Strategic al Ministerului de Interne și al Reformei Administrative*, Ministerul de Interne și al Reformei Administrative, Anexa la Ordinul Ministrului de Interne și al Reformei Administrative, nr. 297/2007.
10. *Percepția și dimensiunile violenței în anumite zone ale capitalei*, www.criminologie.ro
11. *Reprezentări, atitudini și comportamente ale populației în relația cu poliția*, (2006), Autoritatea Teritorială pentru Ordine Publică Cluj, Cluj-Napoca.

REFLECȚII REFERITOARE LA APĂRAREA DREPTURILOR NEPATRIMONIALE ÎN NOUL COD CIVIL

DANA ELENA MORAR

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: Drepturi nepatrimoniale, măsuri reparatorii, măsuri provizorii, prejudiciu patrimonial, prejudiciu moral, răspundere civilă

RÉSUMÉ: Cet article présente dans une brève approche les dispositions légales concernant la réglementation et la protection des droits non-patrimoniaux dans la vision du Nouveau Code civil. De lege lata, les droits non-patrimoniaux sont considérés des droits de la personnalité, et le Nouveau Code civil consacre expressément la protection de la personnalité humaine, dans le sens que toute personne physique a le droit à la protection des valeurs intrinsèques de l'être humain, ayant la possibilité de demander au tribunal leur protection de tout contact illégal.

Noul Cod civil al României, intrat în vigoare la 01.10.2011 reglementează în mod expres în cuprinsul titlului V articolele 252- 257 “Apărarea drepturilor nepatrimoniale”.

Anterior intrării în vigoare a noului Cod civil, dispoziții referitoare la protecția drepturilor nepatrimoniale se regăseau în Decretul nr. 31/1954, actualmente abrogat la data de 01.10.2011.

Astfel, potrivit articolului 54 decretul sus menționat, persoana (atât fizică, cât și juridică – nota autorului) care a suferit o atingere în dreptul său la nume sau la pseudonim, la denumire, la onoare, la reputație, în dreptul personal nepatrimonial de autor al unei opere științifice, artistice ori literare, de inventator sau în orice alt drept personal nepatrimonial, putea cere instanței judecătorești încetarea săvârșirii faptei care aduce atingere drepturilor arătate anterior.

Persoana vătămată în drepturile sale, drepturi enumerate anterior, avea posibilitatea să solicite instanței de judecată și anumite măsuri reparatorii, adică să îl oblige pe autorul faptei săvârșite fără drept, să publice, pe socoteala sa, în condițiile stabilite de instanța judecătorească, hotărârea judecătorească pronunțată sau să îndeplinească alte fapte destinate să restabilească dreptul încălcat¹.

În situația în care autorul faptei ilicite prin care s-a adus atingere unuia dintre drepturile personale nepatrimoniale nu îndeplinea, în termenul prevăzut în hotărârea judecătorească, acțiunile destinate să restabilească dreptul atins, instanța avea posibilitatea să îl oblige pe acesta la plata unei amenzi pentru fiecare zi de întârziere, în folosul statului, amendă socotită de la data expirării termenului prevăzut mai sus.²

Temeiul de drept care era invocat de persoana prejudiciată în drepturile sale personale nepatrimoniale era articolul 998 din Codul civil de la 1864: „orice faptă a omului care cauzează prejudiciu, obligă pe acela din a cărui greșeală s-a ocazionat, a-l repara”. Așadar, persoana vătămată își fundamenta acțiunea în instanță pe răspunderea civilă delictuală, fiind obligată să probeze, în mod cumulativ, următoarele elemente: fapta ilicită, care consta, în acest caz, în atingerea adusă drepturilor mai sus menționate, prejudiciul suferit, culpa autorului faptei ilicite, precum și existența unei legături de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciul creat persoanei vătămate în drepturile sale.

Așa cum rezultă din prevederile legale sus menționate, persoana vătămată în drepturile sale nepatrimoniale avea posibilitatea să solicite instanței de judecată încetarea săvârșirii faptei ilicite, precum și să uzeze de anumite măsuri reparatorii cu caracter nepatrimonial. Așa cum se cunoaște, în literatura de specialitate și practica judiciară aferentă vechiul Cod civil (și cu precădere înainte de 1989), nu era unanim

¹ Articolul 54 Decretul 31/1954.

² Articolul 55 Decretul 31/1954.

admis ca persoana prejudiciată în drepturile sale personale nepatrimoniale să obțină reparații bănești pentru prejudiciul suferit, în baza răspunderii civile delictuale.³

Spre deosebire de vechiul decret 31/1954, Noul Cod civil, așa cum am, arătat și anterior, reglementează în mod minuțios atât drepturile personalității (dreptul la viață, la sănătate, la integritate fizică și psihică, la demnitate, la propria imagine, la respectarea vieții private și la alte asemenea drepturi recunoscute de lege, în cuprinsul articolului 58), cât și ocrotirea acestora.

Astfel, potrivit articolului 252 Noul Cod civil, orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică.

Dispozițiile referitoare la apărarea drepturilor nepatrimoniale se aplică prin asemănare și drepturilor nepatrimoniale ale persoanei juridice, potrivit articolului 257 Noul Cod civil.

Drepturile subiective civile nepatrimoniale sunt drepturi absolute, inalienabile, cu caracter strict personal, imprescriptibile atât sub aspect achizitiv cât și extinctiv⁴.

Alături de protejarea și reglementarea generală a drepturilor nepatrimoniale, legiuitorul consacră și dispoziții speciale referitoare la apărarea dreptului la nume al persoanei fizice, în articolul 254 Noul Cod civil.

Persoana al cărei nume sau pseudonim este contestat cât și persoana care este lezată prin uzurparea, în tot sau în parte, a numelui său, pot cere instanței judecătorești recunoașterea dreptului său la acel nume și, după caz, să dispună încetarea acestei atingeri nelegitime⁵.

Așa cum s-a arătat în doctrină, dreptul la nume al unei persoane fizice poate fi încălcat prin uzurparea sa de către terțe persoane sau prin utilizarea abuzivă a numelui în domeniul comercial, profesional sau literar⁶.

Uzurparea numelui reprezintă purtarea fără drept a numelui de familie pe care o altă persoană l-a dobândit în mod regulat, considerându-se că un nume a fost dobândit în acest fel dacă există un titlu sau o posesie constantă, prelungită, loială, continuă și notorie a acestuia⁷.

În consecință, persoanelor interesate, adică purtătorilor acelui nume de familie li se recunoaște dreptul de a acționa în justiție pe uzurpator, în condițiile în care acesta poartă fără drept acel nume de familie ar această împrejurare este de natură să producă confuzii, adică de a se crede că pârâtul, adică persoana uzurpatoare ar fi un membru al familiei reclamantului. Așa cum s-a observat, riscul apariției unor asemenea confuzii referitoare la numele de familie al unei persoane subzistă doar atunci când este vorba de nume celebre, nu și atunci când numele de familie este unul comun, când confuzia este generalizată⁸.

Cu toate acestea, având în vedere faptul că actualmente numele persoanei fizice este considerat un drept al personalității, orice persoană poate să acționeze în justiție pentru apărarea numelui pe care îl poartă, împotriva uzurpării și a folosirii sale abuzive⁹.

Utilizarea abuzivă a numelui poate fi întâlnită în domeniul literar, de pildă atunci când un scriitor atribuie unui personaj ridicol dintr-o operă a sa numele unuia dintre prietenii sau dușmanii săi cu intenția de a-l discredita¹⁰.

Folosirea abuzivă a numelui poate fi întâlnită și în cazul exercitării actelor de comerț sau în exercitarea unor profesii liberale, când există riscul creării unor confuzii referitoare la persoana care exercită respectivul comerț sau acea profesie¹¹.

³ O. Ungureanu, C. Munteanu „Drept civil. Persoanele în reglementarea noului Cod civil”, editura Hamangiu 2011, pagina 79. Pentru detalii referitoare la posibilitatea reparării patrimoniale a prejudiciilor aduse drepturilor personale nepatrimoniale, a se vedea și C. Stătescu, C. Bîrsan Drept civil. Teoria generală a obligațiilor”, editura All Beck, 2000, pag. 150 și următoarele.

⁴ Idem, pag.157-158

⁵ Articolul 254 noul Cod civil

⁶ E. Chelaru, „Drept civil. Persoanele în reglementarea NCC”, ediția a -3-a, editura C.H. Beck, București, 2012, pag.113

⁷ Idem

⁸ Ibidem, pag. 114

⁹ O. Ungureanu, C. Munteanu, op. cit., pag. 168

¹⁰ Idem, pag. 167

¹¹ E. Chelaru, op.cit., pag. 114

Atingerile aduse acestor drepturi pot antrena atât un prejudiciu material, cât și unul nepatrimonial¹².

În ipoteza încălcării drepturilor sale nepatrimoniale, persoana interesată se poate adresa instanței de judecată, în vederea apărării acestora.

Mijloacele de apărare de care poate uza persoana fizică ale cărei drepturi nepatrimoniale au fost încălcate sunt:

- a) interzicerea săvârșirii faptei ilicite, dacă aceasta este iminentă;
- b) încetarea încălcării și interzicerea pentru viitor, dacă această încălcare a durează încă;
- c) constatarea caracterului ilicit al faptei săvârșite, dacă tulburarea pe care a produs-o subzistă¹³.

Potrivit alineatului 2 al aceluiași articol, în cazul în care încălcarea drepturilor nepatrimoniale are loc prin exercitarea dreptului la liberă exprimare, instanța judecătorească poate să dispună doar măsurile prevăzute la literele a) și b), respectiv să interzică săvârșirea faptei ilicite și încetarea încălcării precum și interzicerea pentru viitor, dacă încălcarea durează la momentul la care instanța este sesizată.

Totodată, persoana care a suferit o încălcare a unor asemenea drepturi poate cere instanței să îl oblige pe autorul faptei să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanță spre a ajunge la restabilirea dreptului atins, cum sunt:

- a) obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii de condamnare;
- b) orice alte măsuri necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului cauzat.

De asemenea, persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile, în aceste cazuri, dreptul la acțiune fiind supus prescripției extinctive.¹⁴

Instanța de judecată investită cu soluționarea unui litigiu având ca obiect încălcarea unui drept nepatrimonial, are posibilitatea să dispună, la solicitarea persoanei interesate, anumite *măsuri provizorii*, reglementate în articolul 255 Noul Cod civil.

Ca atare, dacă persoana care se consideră lezată în dreptul său nepatrimonial face dovada credibilă că drepturile sale nepatrimoniale fac obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente și că această acțiune riscă să îi cauzeze un prejudiciu greu de reparat, poate să ceară instanței judecătorești luarea unor măsuri provizorii.

Aceste măsuri sunt :

- a) interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie;
- b) luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelor.

În cazul prejudiciilor aduse prin mijloacele presei scrise sau audiovizuale, instanța judecătorească nu poate să dispună încetarea, cu titlu provizoriu, a acțiunii prejudiciabile decât dacă prejudiciile cauzate reclamantului sunt grave, dacă acțiunea nu este în mod evident justificată, potrivit articolului 75 Cod civil și dacă măsura luată de instanță nu apare ca fiind disproporționată în raport cu prejudiciile cauzate.

În consecință, obiectul acestor acțiuni în justiție îl constituie înlăturarea atingerii dreptului civil subiectiv nepatrimonial și prin aceasta restabilirea lui.¹⁵

Sub aspect procedural, trebuie făcute anumite remarci referitoare la judecarea acestor litigii.

Instanța va soluționa această cerere conform procedurii ordonanței președentiale.

Dacă cererea este formulată înainte de introducerea acțiunii pe fond, prin hotărârea prin care s-a dispus măsura provizorie se va fixa și termenul în care acțiunea de fond trebuie introdusă, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii provizorii.¹⁶

Conform alineatului 5 articolul 255 Noul Cod civil, în situația în care măsurile provizorii luate sunt de natură să cauzeze un prejudiciu părții adverse, instanța îl poate obliga pe reclamant să depună o cauțiune în cuantumul stabilit de instanță, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii dispuse.

Legiuitorul mai prevede de asemenea faptul că măsurile provizorii luate în această materie anterior introducerii acțiunii civile având ca obiect protejarea dreptului nepatrimonial încălcat vor înceta de drept, dacă reclamantul nu a sesizat instanța de judecată în termenul fixat de aceasta, însă nu mai târziu de 30 de

¹² O. Ungureanu, C. Munteanu, op.cit., pag. 79

¹³ Articolul 253 Noul Cod civil

¹⁴ Articolul 253 alineatul 4 Noul Cod civil

¹⁵ E. Lupan, S.Stranyieczki, „Persoanele în concepția Noului Cod civil”, editura C.H. Beck, București, 2012, pag. 98

¹⁶ Articolul 255 alineatul 4 Noul Cod civil

zile de la luarea acestora.¹⁷

Potrivit alineatului 8 al aceluiași articol, dacă partea adversă nu solicită daune-interese, instanța va dispune eliberarea cauțiunii, la cererea reclamantului, prin hotărâre dată cu citarea părților.

Se prevede de asemenea și faptul că reclamantul este obligat să repare, la cererea părții interesate, prejudiciul cauzat prin măsurile provizorii luate, dacă acțiunea de fond este respinsă ca neîntemeiată.

Cu toate acestea, dacă reclamantul nu a fost în culpă ori a avut o culpă ușoară, instanța, în raport cu circumstanțele concrete ale cauzei, poate fie să refuze obligarea sa la despăgubirile cerute de partea adversă, fie să dispună reducerea acestora.

În situația în care partea adversă nu solicită daune-interese, instanța va dispune eliberarea cauțiunii, la cererea reclamantului, printr-o hotărâre dată cu citarea părților.

Dacă pârâtul se opune la eliberarea cauțiunii, instanța va fixa un termen în vederea introducerii acțiunii de fond, care nu poate fi mai lung de 30 de zile de la data renunțării hotărârii, sub sancțiunea încetării de drept a măsurii de indisponibilizare a sumei depuse cu titlu de cauțiune.¹⁸

Conform articolului 256 alineatul 1 Noul Cod civil, acțiunea pentru restabilirea dreptului nepatrimonial încălcat poate fi continuată sau pornită, după moartea persoanei vătămate, de către soțul supraviețuitor, de oricare dintre rudele în linie dreaptă ale persoanei decedate, precum și de oricare dintre rudele sale colaterale până la gradul al patrulea inclusiv.

De asemenea, acțiunea pentru restabilirea integrității memoriei unei persoane decedate poate fi pornită de persoanele mai sus menționate.

Din această succintă analiză a protecției juridice a drepturilor nepatrimoniale, se poate observa că reglementarea acesteia, spre deosebire de cea veche, este mult mai exactă, mai detaliată și mai eficientă.

Câteva observații se mai impun totuși în legătură cu fundamentarea acțiunilor în justiție având ca obiect ocrotirea drepturilor mai sus menționate.

Chiar dacă, de lege lata, drepturile personale nepatrimoniale sunt considerate drepturi ale personalității, deci implicit, drepturi absolute, opinăm, alături de alți autori, că nici în lumina Noului Cod civil, nu poate fi vorba încă de o autonomie a răspunderii care survine pentru încălcarea drepturilor personalității, independent de principiile care reprezintă dreptul comun al răspunderii civile delictuale, adică, că nu se poate vorbi de o răspundere obiectivă a prejudiciului moral cauzat, independentă de orice vinovăție.¹⁹

Ne referim astfel la articolul 1349 Noul Cod civil, care transpune condițiile care se regăseau și în vechiul articol 998 din Codul civil de la 1864, anume: o atingere ilicită, vinovăția persoanei, existența unui prejudiciu și a unei legături de cauzalitate dintre acestea, precum și la articolul 253 alineatul 4 al Noului Cod civil, care prevede expres că reparația patrimonială a unui prejudiciu, chiar și nepatrimonial cauzat unei persoane este posibilă dacă vătămarea *este imputabilă* autorului faptei prejudiciabile, adică dacă există vinovăția acesteia.

S-a afirmat de asemenea, în ceea ce privește prejudiciul moral materializat printr-o suferință resimțită de o persoană, de pildă, ca urmare a unei calomnii, că acesta trebuie să depășească măsura a ceea ce este normal suportabil, evaluându-se mai degrabă gravitatea suferinței produse decât gravitatea atingerii, aceasta deoarece o atingere gravă poate să nu justifice o reparare prejudiciului moral în situația în care atingerea nu a antrenat decât repercusiuni psihice minore pentru victimă²⁰. În schimb, o caracteristică esențială a drepturilor personalității este aceea că ele sunt considerate drepturi absolute, ceea ce înseamnă că orice atingere adusă lor, indiferent de gravitate, este prohibită și ca atare, ilicită.

În lumina acestor precizări, considerăm și noi, alături de alți autori că în noua reglementare a drepturilor personalității legiuitorul a înțeles totuși să ușureze proba, în sensul că simpla atingere a unui drept nepatrimonial creează prezumția prejudiciului suferit și a vinovăției autorului²¹. Evident, autorul atingerii poate să demonstreze că fapta sa nu reprezintă o încălcare a drepturilor nepatrimoniale deoarece atingerea a fost permisă de lege, de convențiile internaționale privitoare la drepturile omului ratificate de România sau că există prezumția de consimțământ al victimei, potrivit articolelor 75 și 76 Noul Cod civil.

¹⁷ Articolul 255 alineatul 6 Noul Cod civil

¹⁸ Articolul 255 alineatul 8 Noul Cod civil

¹⁹ O. Ungureanu, C. Munteanu, op.cit., pag. 82

²⁰ Idem

²¹ Ibidem

BIBLIOGRAFIE:

1. Chelaru E.(2012), *Drept civil. Persoanele în reglementarea NCC*, ediția 3, Ed. C.H. Beck, București
2. Lupan E., Sztranyieczki S. (2012), *Persoanele în concepția Noului Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București
3. Ungureanu O., Munteanu C. (2011), *Drept civil. Persoanele în reglementarea noului Cod civil*, Ed. Hamangiu, București
4. Stătescu C., Bîrsan C., (2000), *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, ediția a -III-a, Ed. All Beck, București

EXECUTAREA PEDEPSELOR ÎN ÎNCHISORILE COMUNISTE. PENITENCIARUL AIUD

DANA FLORINA PĂNICAN

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: *pedeasă, comunism, executare, celulă, deținut*

ABSTRACT: *Prison environment it's a hostile environment for the individual since the first contact with it. Even if you don't go to prison you will see if you pass there his strong walls, the fence barbed wire, towers in which military personnel expect any signal to shoot. In mates in special sections were switched to insulation. Such isolators were in „zarca” from Aiud, „black” at Sighet and Jilava, „cazinca” at Suceava, etc. Here prisoners are serving sentences in complete isolation, in conditions of misery and starvation. A characteristic phenomenon of prison was the overcrowding of prisons. In most years of detention, political detainees slept on the floor, on mats, starved in unheated cells.*

Introducere

Spațiu de tortură și de reeducare a celor care se opuneau regimului comunist, pușcăria de la Aiud (județul Alba) a rămas în memoria societății românești ca un reper al răului, un spațiu geografic bine definit, dar și un spațiu mental infernal. Intelectuali, fruntași politici, preoți, cu alte cuvinte elitele românești, și-au găsit sfârșitul acolo.

Bătăile, înfometarea, frigul și lanțurile (la propriu) au constituit, mai ales în anii stalinismului, metodele principale de înabuşire a ultimelor rămășițe ale opoziției față de sistem.

Mărturiile supraviețuitorilor sunt cutremurătoare, și o parte din ele, parte a arhivelor, au stat la baza studiului elaborat de comisia prezidențială condusă de Vladimir Tismăneanu.

Conținut

Prima atestare, ca loc de deținere, datează din anul 1786 și a fost construit de austro-ungari. Până în anul 1880, penitenciarul a funcționat ca închisoare destinată executării pedepselor grave, atât de către bărbați, cât și de către femei, urmare a condamnărilor aplicate de instanțele din județ.

Cu data de 1 septembrie 1880, penitenciarul este declarat închisoare districtuală, ocazie cu care se aprobă construirea unui nou corp de clădire, cunoscut și astăzi sub denumirea „Zarca”, fiind finalizat în 1882. În perioada 1889-1892 a fost construit pavilionul „Celularul nou”, care a rămas și în prezent corpul principal de clădire al penitenciarului, cuprinzând 312 celule, cu o dimensiune standard de 4/2 metri, lăsând în mijlocul construcției de sus până jos un coridor. În fundul curții este „Zarca”(tradus din ungurește înseamna “celular”), un celular igrasios și mizer, care inspira spaimă și groază deoarece în ultimele trei conduceri dictatoriale: Carol al II-lea, Antonescu și regimul comunist și-au chinuit aici principalii adversari politici. Alături este o fabrică unde se lucrează cu deținuți.

La ora actuală, Penitenciarul Aiud este o unitate cu regim de maximă siguranță. În scopul resocializării deținuților, sporirii șanselor de reintegrare socială, pentru menținerea tonusului fizic și psihic se desfășoară o serie de programe de asistență psiho-socială, moral-religioasă (din partea cultelor: ortodox, romano-catolic, greco-catolic, neoprotestant, reformat), de alfabetizare, școlarizare, calificare și recalificare profesională. În acest sens, penitenciarul dispune de spații adecvate: școală, biserică, cluburi, bibliotecă, terenuri de sport. În același scop au fost inițiate programe de colaborare cu o serie de organizații. (Cutulab Ana-Maria, Revista “Rost”).

Cei care au condus penitenciarul, în perioada 1948-1989, au fost: maior Fărcaș Alexandru, 1948-1950; căpitan Dorobanțu Nicolae, 1950-1953; col. Koller Ștefan, 1953-1958; col. Crăciun Gheorghe, 1958-1964; col. Volcescu Iorgu, 1965-1973; col. Moldovan Traian, 1973-1978; lt.col. Damian Mihai, 1978-1981; col. Rus Vasile, 1981-1987 și col. Tartan Vasile, 1987-1991.

Penitenciarele reeducării erau caracterizate prin aplicarea metodelor de tortură în vederea convertirii la ideologia comunistă. Acestea au fost la Suceava, Pitești, Gherla, Târgu Ocna, Târgșor, Brașov, Ocnele Mari, Peninsula. Închisorile de exterminare a elitei politice și intelectuale: Sighet, Râmnicu Sărat, Galați, Aiud, Craiova, Brașov, Oradea, Pitești. Lagăre de muncă: Canalul Dunăre-Marea Neagră (Peninsula, Poarta Albă, Salcia, Periprava, Constanța, Midia, Capul Midia, Cernavodă, etc.), coloniile de munca din Balta Brăilei. Închisori de triaj și tranzit: Jilava, Văcărești. Închisori de anchetă: Rahova. Închisori pentru femei: Mărgineni, Mislea, Miercurea Ciuc, Dumbrăveni. Penitenciare pentru minori :Târgșor, Mărgineni, Cluj. Penitenciarele Spital: Târgu Ocna și Văcărești. (România Liberă Ediția Transilvania-Banat, Joi, 28 decembrie 2006, [Ovidiu Hategan](#))

Deținuții politici pentru personalul închisorii erau “bandiți”, în timp ce criminalii, hoții sau orice alt deținut de drept comun erau deținuți. Deținuții erau oameni recrutabili care pot fi redați societății, aveau drepturi speciale: pachete, vorbitor cu familia, aveau îmbrăcăminte sau așternut confortabil. “Banditul” nu era om, era un element ce amenința liniștea și bunul mers al societății, era dușman al poporului; menirea lui era să nu mai ajungă în societate (Pușcașu M., 2010).

Despre diferitele metode de tortură: abuzurile și încălcările grave ale drepturilor omului au fost sistematic administrate în toate închisorile și lagărele comuniste din România. Aici se aplicau cele mai dure metode de tortură. Cele mai utilizate au fost: lovituri aplicate în părțile sensibile ale corpului; strivirea unghiilor; smulgerea părului din cap; bătaia cu lopata; tratarea rănilor cu sare; crucificarea; bătaia sistematică la tălpi cu cravasa, obiecte din lemn sau cauciuc; arderea tălpilor la flacăra, lovituri cu un creion mai mare în testicule; bătai cu saci de nisip. În lagarul de la Valea Neagra Peninsula, de exemplu, era aplicată „broasca” prin care deținuții după ce se întorceau de la lucru, erau obligați să țopaie în poziția „pe vin”, cu mâinile pe șolduri, fiecare ținând în spate un alt deținut. În lagărul de la Valea Neagră condamnații erau obligați să stea înghesuiți câte doi, o noapte întreagă într-o cutie fără acoperiș, etc.

“De altfel, foamea a fost generală și impusă cu un scop bine definit. Norocul celor care primeau un cartof sau ceva mai consistent era un moment de bucurie, iar dacă din întâmplare primeai o zeamă chioară, era un moment de discuție. Era acuzat bucătarul că nu a amestecat bine în hârdău, că ordinea stării la rând va trebui stabilită prin tragere la sorți pentru ciorbă, terci, pâine sau turtoi... O porție se savura de unii imediat, alții vroiau ca senzația mâncării să dureze cât mai mult. Marțea și vinerea primeau turtoi, iar în restul zilelor 250 gr de pâine... Au fost săptămâni întregi când primeam numai o zeamă chioară de dovlecei, de sfeclă, de castraveți murați sau otrăvitoarele ciorbe de ardei iuți. Foamea a fost sistemul de racolare a turnătorilor de care sistemul comunist s-a folosit. Prin foame au fost distruse valori, dar prin foame ne-am și sfințit crezul pentru care decenii la rând s-au scris pagini de glorie în istoria neamului românesc. În acea perioadă s-a murit mult. Zilnic pe celular mureau 12-13 oameni...” (Hentea T., 1996).

“Era în februarie 1950. Era iarna în toată puterea. Vântul zgâlțâia de geam. A venit hârdăul de prânz. Li s-a pus câte un polonic de zeamă în gamelă. Milițianu a trântit ușa, a izbit zăvorul și tăcerea în celulă căuta să-și reia locul. Erau trei. Fuseseră șase până de curând. Trei pleaseră pe drumul fără de întoarcere, în numai o lună, în ultima lună, hainele cu care fuseseră arestați, cel tânăr în 1947, ceilalți doi în 1948, după trei ani, respectiv doi ani de tăvăleală prin închisori, se facuseră zdrențe pe ei. Dărdâiau. Dărdâiau de astă toamnă” (Pușcașu M., 2010, p43).

Codul Penal din 1948, în urma aplicării sale abuzive la încălcarea unor norme fundamentale de drept, a fost primul pas într-un complex de măsuri care i-au urmat: prin emiterea decretelor, hotărârilor și ordinelor MAI, s-a constituit “cadrul legal” în care instituțiile cu atribuții represive au declanșat valurile de deportări, înființarea de colonii de muncă și stabilirea domiciliului obligatoriu. Principalele prevederi penale cu caracter represiv între 1948-1964 au fost cuprinse la Titlul I. Crime și delict în contra statului din Cartea a II-a, crime și delict în special, din Codul Penal al RPR. Cu modificări care țin de cuantumul unor pedepse sau de lărgirea spectrului incriminărilor, acestea au rămas în general cu același conținut în primele două decenii de regim comunist. Se poate sesiza totuși o drastică înăsprire, care a constat în creșterea atât a pedepselor, cât și în cea a posibilităților de acuzare aflate la îndemâna organelor de cercetare penală ale Securității, operată prin Decretul 318 din 1958. Au fost prevăzute la Secțiunea I, înalta trădare, articolele 184-188 și 190-192, care incriminau crima de trădare de patrie, colaborare cu dușmanul pe timp de pace sau de război sau divulgarea.

Cereri fără rezultat: foștii deținuți politici sunt revoltați de faptul că autoritățile române refuză să discute cu ei. “Am cerut în repetate rânduri o audiență la președintele Băsescu și la premierul Boc, pentru a le face cunoscută poziția foștilor deținuți politici. Nici măcar nu s-au obosit să ne răspundă că cererea de

audiență nu ne-a fost aprobată!", spune doctorul Traian Neamțu (Revista România Liberă, 5 Ianuarie 2011, de [Pădurean C](#), Brad Liliana)

Cazuri concrete ale deținuților de la Aiud (Matei M., 2008, p38):

1. Mircea Vulcănescu: condamnat ca și "criminal de război"; licențiat în Drept și Filozofie, asistent universitar; moare la 48 de ani în penitenciar; ultimele sale cuvinte au fost: "să nu ne răzbunați!"

2. Petre Țuțea - "românul absolut"

3. Prințul Ghica: descendent al familiei Ghica, doctor în Drept, este condamnat la 12 ani de închisoare, iar după 1944 este "rejudecat" de comuniști și condamnat la muncă silnică pe viață; este eliberat în 1964

4. Ernest Bernea: specialist în sociologie, istoria religiilor și filozofie; cu studii făcute la Paris și Freiburg

5. George Manu: descendent din spița Voievodului Martir Brâncoveanu are studii în chimie-fizică și radioactivitate la Sorbona, doctorand al doamnei Marie Curie; este poreclit "rectorul Universității Aiud"

6. Dumitru Uta: doctor; stă închis 23 de ani

7. Anghel Papacioc (Arhimandritul Arsenie Papacioc): trece prin temniță în fiecare regim - carlist, antonescian și comunist

8. Costică Dumitrescu (monahul Marcu Pătimitorul): a fost numit "fachirul" pentru că a răbdător chinurile ca și unul fără de trup, rugându-se neîncetat; execută peste 19 ani în temniță

9. Mihai Pușcașu: învățător, condamnat la 12 ani de temniță grea și încă 4 ani în lagărul de la Periprava

Criminalii de război: Generalul Constantin Pantazi

Gen. Ion Dumitrache

Gen. Nicolae Sova

În apropierea penitenciarului, se află „Râpa robilor”, unde au fost îngropați la comun deținuții. În decursul timpului s-au făcut săpături și, o minune!, s-au aflat moaște sfinte, oseminte de culoare galben-aurie, netede, lucioase, ușoare, plăcut mirositoare, care au sfințit tainic pământul țării.

Acestea se află dispuse în osuarul mănăstirii ca o mărturie a suferințelor și torturilor îndurate de adevărații români în epoca comunistă. Sunt o dovadă a credinței lor, dar și a lucrării lui Dumnezeu și a minunilor săvârșite de El în temniță, pentru că însuși Hristos a fost înălțat. Dureri de nesuportat erau răbdate, rănilor nu se infectau, oasele se regenerau în condițiile unei înfometări extreme, în cuptoare la o temperatură de peste 800°C, carnea, stratul piloric, oasele nu deveneau cenușă, legile materiei fiind abolite. Cu adevărat dureri cu neputință de suportat erau îndurate: sfinților mucenici li s-au bătut cuie în cap, li s-au cioplit oasele prin lovituri aplicate astfel ca așchiile din os să rămână înfipite în mușchi ca niste cângi, durerile de dinți provocate de infecții măcinau osul mandibular, numite furia dinților, dureri ce duceau la nebunie, calote craniene tăiate chirurgical, perfect circular, mâini, picioare, coaste rupte și multe altele. Înainte de a fi scoși din închisoare pentru a fi îngropați, trupurile chinuite erau împunse cu o sulită, pentru a verifica decesul, fapt ce ne amintește de crunta și barbara procedură română aplicată și Mântuitorului pe Sfânta Cruce.

Pereții Sfintei Biserici și ai osuarului sunt tapetați cu plăci din marmură, comemorative, cu peste 2500 de nume ale celor care au murit în închisorile comuniste: Aiud, Jilava, Gherla, Pitești, Târgu Ocna, Canal. Deasupra intrării în biserică, în loc de pisanie, stă scris cu litere săpate în piatră: "Fericiti cei prigoniți pentru dreptate" - pentru cei care au ales și au știut să împlinească această fericire în viața lor pământească. Pe platoul din fața Bisericii se află o troiță ridicată de asociația foștilor deținuți politici, cu o inscripție care nu ne mai dă voie, după ce o citim, să spunem "Nu știu ce a fost aici și ce este aici": "Trecătorule, oprește-te o clipă din drumul tău și aprinde o lumânare la acest însemn al suferinței, pentru cei care au trecut prin moarte la înviere.

Nu există pe întreg cuprinsul acestui loc o palmă de pământ fără de oase. Crima trecutului săvârșită de cei fără de Dumnezeu și dragoste de neam, a sângerat trupul sfânt al țării, dar niciunde mărturisirea acesteia nu cunoaște limite atât de grave ca în temnița Aiudului. Cei care au rămas după noi sunt supraviețuitori. Voi care ați fost unelte ale terorii dezlanțuite de sistem, în acest loc de cumplită suferință, spălați-vă conștiința mărturisind adevărul. Fie ca Dumnezeu, în îndurarea Lui, să vă ierte. Noi am trecut în veșnicie fără să blestemăm. Fie ca pe suferința noastră să se clădească viitorul de lumină al neamului românesc!

Mergi printre noi cu sfânta-ți moarte vie/ Ne tamâiezi cu marea Tatăcere/ Mormântul tău e numai Înviere/ Prin tine luminăm de veșnicie”.

Situația e derizorie având în vedere ca Mircea Vulcanescu a fost un filosof de prestigiu, asistent al lui Nae Ionescu, care, spre deosebire de Emil Cioran și Mircea Eliade, și-a asumat suferința, rămânând în țară. Oare așa înțelegem să fim europeni? De ce adoptăm numai surogatele occidentului, nocive spiritului nostru național? De ce nu vedem cum își cinstesc ocidentalii eroii și oamenii de valoare?” (Matei M, Album, 2008).

“Crimele au fost înfăptuite cu titlu de practică a unor idei, fapt care a menținut opoziția falsă dintre inuman și uman, asociind inumanul cu crima ideologică (pe baza numitorului lor comun: abstracțiunea) și uman cu pacea (redușe ambele la un concept creștin secularizat)” (Alexandru Matei, 2011)

Sistemul comunist s-a prăbușit asemenea unui castel din cărți de joc. Deznodământul catastrofal ale cărui motive sunt evidente: oprimarea, arbitrarul, ineficacitatea nu se puteau prelungi la nesfârșit. Orbire colectivă? Aberație istorică?...

La societate nouă, lume nouă. A fost problema cea mai delicată pusă de mitologia transformalistă. Pentru a reface economia și societatea, zdrobirea vechilor structuri era suficientă...” (Boia Lucia, 2011).

Simbolica este și arhitectura monumentului ce adăpostește sfânta biserică și osuarul. Pe acoperiș sunt 14 sfinte cruci îngemănate, dispuse în două coloane de câte șapte, care îi simbolizează pe frații de cruce, de suferință, ce poartă cu dragoste și răbdare Crucea mare și grea a neamului românesc. Cifra șapte are o simbolistică foarte bogată în scrierile Vechiului și Noului Testament: Hristos a rostit șapte pilde despre Împărăția Cerurilor (Matei 13), de șapte ori zece este numărul ucenicilor Domnului (Luca 10,1), șapte cereri sunt în rugăciunea domnească, șapte sunt darurile Sfântului Duh, șapte sunt Sfintele Taine, “În ziua a șaptea S-a odihnit Dumnezeu de lucrul său” (Fac. 4,5), ziua a șaptea este ziua Învierii.

În apropierea Râpei Robilor exista o cale ferată. Zgomotul roților de tren ne poartă înapoi pe firul istoriei, spre acele vremuri crunte cu zornăit agresiv de lanțuri, zăvoare și vigoare ale morții, dar dângătul blând al clopotului de la mănăstire ne ancorează într-o realitate liturgică, duhovnicească care dă un sens suferinței.

Această jertfă a lor nu a fost zadarnică îndreptându-ne sufletul către Dumnezeu, Maica Domnului și toți sfinții din veac care au bineplăcut Lui și spre veșnica lor cinstire și pomenire (Cutulab Ana-Maria).

CONCLUZII

Perioada comunistă a fost una de grea încercare și puternice schimbări mai ales pentru fruntașii clasei sociale, elitele politice, filozofii și preoții, care erau cunoscuți înaintea instaurării Regimului Comunist, au fost obligați să se supună ideologiilor regimului sau, au fost aruncați pentru o perioadă de zeci de ani în lagărele comuniste și chinuți până la moarte, prin legi special făcute și ambigue care incriminau în același text de lege toate categoriile de “trădători ai statului”.

Azi, noi urmași lor trebuie să le cinstim jertfa și memoria și să încercăm să transmitem mai departe povestea jertfii lor; atunci ei au fost prizonieri pentru credința și refuzul de a se alătura ideologiei comuniste, azi noi trebuie să împărțăm povestea lor și celor din jur pentru a scoate la iveală trăsăturile și metodele de implementare a ideologiei comuniste.

BIBLIOGRAFIE:

1. Boia L., (2011), *Mitologia științifică a comunismului*, Ed. Humanitas, București
2. Cutulab Ana-Maria, *Revista “Rost”* numărul 56, octombrie 2007
3. Hentea T., (1996), *De la cotul Donului la Aiud*, Ed. Gordian, Timișoara
4. Matei A., (2011), *Mormântul comunismului românesc*, Ed. IBU Publishing, București
5. Matei M., Album, (2008), *Martiri ai temnițelor românești*, Ed. Bonifaciu, București
6. Pușcașu M., (2010), *Mărturii din iadul închisorilor comuniste*, Ed. Agaton, Făgăraș
7. Revista România Liberă din 5 Ianuarie 2011
8. România Liberă, Editia Transilvania-Banat, 28 decembrie 2006
9. Tismăneanu Vl., (2011), *Despre comunism: destinul unei religii politice*, Ed. Humanitas, București

PRECEDENTE LEGISLATIVE PRIVIND INFRACTIUNEA DE VIOL

MARIANA NARCISA RADU

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: viol, infracțiune, constrângere, raport sexual, pedeapsă.

ABSTRACT: Rape has always been regarded as representing a social danger so we may find it as a crime in the Romanian law from ancient times.

In this paper there are presented and analyzed comparatively criminal provisions regarding the offense of rape beginning with the feudal right, then moving to the Criminal Code of 1864, the Hungarian Criminal Code (Act V of 1879, about crimes and offenses), applicable in Transylvania, Criminal Code of 1936, ending with the provisions of the Criminal Code of 1969 as amended and supplemented, in force today.

INTRODUCERE

Violul a fost și este prezent în orice societate. De-a lungul timpului violul a fost considerat ca o „faptă de ocară” sancționată potrivit legii talionului¹, a fost tolerat la romani în perioada Republicii și sancționat cu pedeapsa capitală în epoca Imperială. La galo-romani, violul femeilor libere era sancționat cu pedeapsa capitală iar cel exercitat asupra sclavelor era sancționat cu plata prețului lor². În evul mediu și mai târziu, violul era tratat ca o infracțiune gravă îndreptată însă nu împotriva victimei ci a tatălui, tutorelui sau a soțului, aceștia având „drept de proprietate asupra femeii”³. Cu toate acestea, în fapt erau rare cazurile în care violatorii suportau pedepse aspre, din cauză că existau numeroase „portite de scăpare” pentru aceștia (dificultățile legate de probațiune, posibilitatea unor aranjamente financiare între violator și victimă etc.).⁴

REGLEMENTAREA INFRACTIUNII DE VIOL

În țara noastră, violul a fost privit ca o faptă antisocială încă din cele mai vechi timpuri, însă primele reglementări scrise pe care le cunoaștem în această privință datează din secolul al XVII-lea. E vorba de cele două mari legiuri medievale românești: Cartea românească de învățătură de la pravilele împărătești a lui Vasile Lupu (1646) și Îndreptarea legii sau Pravila cea mare a lui Matei Basarab (1652). Cele două acte legislative dădeau violului, în linii mari, același conținut⁵.

Infrațiunea de viol era cunoscută sub numele de siluire (Îndreptarea legii, glava 252), era posibilă numai asupra unei persoane de sex feminin și cunoștea mai multe modalități, pedepsele fiind diferite nu numai în funcție de gravitatea faptei ci și de statutul agresorului sau cel al victimei⁶.

Astfel, dacă violatorul era un om bogat, acesta trebuia să plătească jumătate din avere, dacă era însă un om sărac, el era bătut și alungat din locul lui. Robul, năimitul sau sluga, în cazul în care făceau silă fetei stăpânului erau pedepsiți extrem de aspru, cu arderea de vii. Era de asemenea pedepsit cu moartea violatorul înarmat.

¹ Safta-Romano E., (1997), *Arhetipuri juridice în Biblie*, Ed. Polirom, Iași, p.193.

² Rădulescu S. M., (1997), *Sociologia și istoria comportamentului sexual deviant*, Ed. Nemira, București, p. 130.

³ Idem, p. 362

⁴ În acest sens, a se vedea și Vigarello G., (1998) *Istoria violului, secolele XVI-XX*, Ed. Amarcord, Timișoara, pag.19-27.

⁵ A se vedea, *Istoria dreptului românesc*, (1980), vol. I, Ed. Academiei R.S.R., București, p. 210

⁶ A se vedea *Îndreptarea legii 1652*, (1962), Ed. Academiei R.S.R., București, p. 253 și urm.

Constituiau circumstanțe agravante minoritatea victimei, când aceasta era în vârstă de până la 12 ani sau dacă victima se afla în grija violatorului la data comiterii faptei. Dimpotrivă, pedeapsa era mai ușoară (doar pecuniară) dacă victima era o femeie văduvă.

Codul penal de la 1864 incrimina fapta de viol sub denumirea de atentat contra pudorii cu violență⁷. Sub aceeași denumire erau incriminate actele de homosexualitate și alte acte de perversiune sexuală săvârșite cu violență. O modalitate mai gravă a infracțiunii era caracterizată de împrejurarea că victima era mai mică de 15 ani, ca și existența anumitor raporturi între făptuitor și victimă. Dacă fapta avea ca urmare moartea victimei, pedeapsa era munca silnică pe viață.

Până la unificarea legislativă, în Transilvania a fost aplicabil Codul penal maghiar (Legea a V-a din 1879, despre crime și delictе). Crima de viol consta în actul de „a coabita” cu victima prin constrângere sau profitând de starea acesteia de inconștiență. Victima putea fi doar o persoană de sex feminin, iar actul trebuia să se producă în afara căsătoriei⁸.

Codul penal de la 1936 incrimina violul în titlul XI intitulat: „Infracțiuni contra pudorii și bunelor moravuri”, Capitolul I „Infracțiuni contra pudorii”. Potrivit art. 419⁹ delictul de viol consta în fapta unui bărbat care, prin violență sau amenințare, constrânge la raport sexual o persoană de orice sex, sau care profitând de inconștiența sau de neputința unei persoane de orice sex de a-și exprima voința sau de a se apăra, întreține cu aceasta raportul sexual în afara căsătoriei, indiferent dacă el sau altcineva a produs starea respectivă victimei. De remarcat faptul că, la fel ca în actuala reglementare, victima putea fi orice persoană, indiferent de sexul acesteia, subiectul pasiv fiind așadar necircumstanțiat.

Formele calificate erau prevăzute în art. 419 alin. 2, art. 422, art. 426. Astfel violul era pedepsit cu închisoare corecțională de la 5 la 10 ani și interdicție corecțională de la 3 la 5 ani dacă victima era mai mică de 14 ani; dacă victima a rămas gravidă; dacă i s-a transmis victimei o boală venerică. Pedeapsa era închisoare corecțională de la 4 la 8 ani și interdicția corecțională de la 3 la 5 ani dacă violul s-a comis de un ascendent sau descendent; dacă s-a săvârșit de către tutore, curator, învățător, educator, supraveghetor sau îngrijitor, medic curant, stăpân ori duhovnic; dacă fapta s-a comis de mai multe persoane asupra aceleiași victime sau cu ajutorul uneia sau mai multor persoane. În fine, pedeapsa era munca silnică pe viață dacă a rezultat moartea victimei¹⁰. Codul prevedea în art. 427 posibilitatea căsătoriei dintre autor și victimă, caz în care, dacă aceasta avea loc mai înainte ca hotărârea penală să fi rămas definitivă, infracțiunea de viol nu se pedepsea. De asemenea, se prevedea că pentru infracțiunea de viol acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a victimei (art. 441). Dacă aceasta era minoră, plângerea prealabilă putea fi făcută de unul dintre părinți sau de către tutore, iar în cazul în care autorul era părinte sau tutore aceasta putea fi făcută de un ascendent sau colateral de prim grad. Acțiunea penală se putea porni și din oficiu dacă victima era minor sau incapabil. Art. 441 alin. 3 prevedea că retragerea plângerii nu împiedica cursul acțiunii penale.

Actualul Cod penal, în vigoare de la 1969, reglementează infracțiunea de viol în art. 197 din Titlul II, Capitolul III intitulat „Infracțiuni privitoare la viața sexuală”, Până la modificările și completările aduse textului începând cu anul 2000¹¹ infracțiunea de viol avea potrivit art. 197 următorul conținut:

⁷ Art. 264 “Oricine va comite un atentat în contra pudoarei, îndeplinit sau cercat, cu violență, în contra unui individ de sex bărbătesc sau femeiesc, se va pedepsi cu maximum închisorii. Dacă crima s-a comis în contra persoanei unui copil mai mic de 15 ani împliniți, culpabilul se va pedepsi cu maximum reclusiunii.” A se vedea Bădulescu G. S., Ionescu G. T., (1911), *Codul penal adnotat. Jurisprudență și doctrină română și franceză*, București, p. 345 și urm.

⁸ Art. 232: “Săvârșește crima de viol și se va pedepsi cu temniță grea până la 10 ani acela care: 1. Constrânge prin violență și amenințări pe o persoană de sex femeiesc de a coabita cu dânsul în afară de căsătorie; 2. Profită de starea de inconștiență a unei persoane de sex femeiesc sau de neputința acesteia de a-și exprima voința sau de a se apăra, spre a coabita cu dânsa în afară de căsătorie, fie că el însuși a provocat această stare sau nu.” A se vedea *Codul penal din Transilvania (Ungaria)*, (1920), tradus de Predovicu I. I., Oradea

⁹ Art. 419 Cod penal 1936: “Comite delictul de viol: 1) bărbatul care, prin violență sau amenințare, constrânge o persoană de orice sex să aibă raport sexual; 2) bărbatul care, profitând de stare de inconștiență a unei persoane de orice sex, sau de neputința acesteia de a-și exprima voința ori de a se apăra, are cu ea raport sexual, în afară de căsătorie, indiferent dacă el sau altcineva a produs această stare.”

¹⁰ Art. 422 Cod penal 1936 “Pedeapsa pentru delictul prevăzut la art. 419 alin.1 este închisoarea corecțională de la 3 la 7 ani și interdicția corecțională de la 1 la 7 ani când faptul s-a săvârșit: 1) de un ascendent sau descendent, 2) de un tutore, curator învățător, educator, supraveghetor sau îngrijitor, medic curant, stăpân ori duhovnic, 3) de mai multe persoane asupra aceleiași victime, sau cu ajutorul uneia sau mai multor persoane.”

¹¹ Legea 197/2000 de modificare și completare a unor dispoziții din Codul penal publicată în M. Of. nr. 568/2000

“Raportul sexual, cu o persoană de sex feminin, prin constrângerea acesteia, sau profitând de imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani.

Pedeapsa este închisoarea de la 3 la 10 ani, dacă:

- a) *victima nu împlinise vârsta de 14 ani;*
- b) fapta a fost săvârșită de două sau mai multe persoane împreună;
- c) victima se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau în tratamentul făptuitorului;
- d) s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății.

Pedeapsa este închisoarea de la 7 la 15 de ani dacă fapta a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei.

Acțiunea penală pentru fapta prevăzută în alin. 1 se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Faptele prevăzute în alin. 1, 2 lit. a) și c) și d) nu se pedepsesc dacă înainte ca hotărârea să fi rămas definitivă a intervenit căsătoria dintre autor și victimă. În caz de participație, în alte condiții decât aceea prevăzută la lit. b), căsătoria dintre autor și victimă produce aceleași efecte și față de participanți.”

Se remarcă, în primul rând, faptul că în această definiție, spre deosebire de codurile anterioare, se restrânge sfera subiectului pasiv la persoana de sex feminin. Expresia “raport sexual” este, deci, limitată la relațiile sexuale normale dintre persoanele de sex diferit presupunând conjuncția organului sexual bărbătesc cu cel femeiesc. Relațiile homosexuale sunt excluse din conținutul violului și se încadrează în dispozițiile art. 200 – relații sexuale între persoane de același sex.

Codul prevedea formele agravate ale violului în alin. 2 și 3 ale art. 197, introducându-se față de Codul de la 1936 două împrejurări noi și anume alin. 2 lit. d – s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății, iar alin. 3 a fost completat cu situația în care victima s-a sinucis. Trebuie remarcat însă, faptul că în această reglementare nu se mai regăsesc împrejurările referitoare la starea de graviditate a victimei și transmiterea unei boli venerice acesteia.

Ca și Codul anterior (art. 441), Codul penal de la 1969 prevede că, pentru infracțiunea de viol simplu, acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Cu privire la înlăturarea răspunderii penale în cazul căsătoriei cu victima, codul a extins efectele acestei cauze de nepedepsire și la situația când fapta, fiind săvârșită în participație, a intervenit căsătoria victimei cu oricare dintre participanți. Pe de altă parte, se prevede că, în caz de participație, căsătoria cu oricare participant produce efecte față de toți participanții. O asemenea dispoziție nu exista în Codul penal de la 1936¹².

Tentativa la infracțiunea de viol se pedepsește.

Textul art. 197 din Codul penal a suferit modificări și completări succesive. Astfel, prin Legea 140/1996¹³ au fost modificate limitele pedepselor. Prin Legea 197/2000 de modificare și completare a unor dispoziții din Codul penal s-au adus primele modificări semnificative, violul fiind definit ca „actul sexual, de orice natură, cu o altă persoană, prin constrângerea acesteia sau profitând de imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința”. De asemenea, s-a completat textul art. 197 alin. 2 prin introducerea unei noi agravante, ipoteza în care victima este un membru al familiei (lit b¹) și a fost abrogat alin. 5 al aceluiași articol, referitor la cauza de nepedepsire (căsătoria autorului cu victima). Prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 89/2001 aprobată prin Legea nr. 61/2002, odată cu abrogarea art. 200, s-a modificat corespunzător și textul art. 197, în sensul precizării că victima poate fi o persoană de sex diferit sau de același sex. Tot prin acest act normativ, s-a modificat alin. 3, prin ridicarea limitei de vârstă a subiectului pasiv de la 14 la 15 ani. În fine, prin Ordonanța de Urgență nr. 143/2002, aprobată prin Legea nr. 45/2003¹⁴ au fost modificate din nou limitele de pedeapsă.

În consecință, art. 197 are la această dată următorul conținut: „Actul sexual, de orice natură, cu o persoană de sex diferit sau de același sex, prin constrângerea acesteia sau profitând de imposibilitatea ei de a se apăra ori de a-și exprima voința se pedepsește cu închisoare de la 3 la 10 ani și interzicerea unor drepturi.

Pedeapsa este închisoarea, de la 5 la 18 de ani și interzicerea unor drepturi, dacă:

- a) fapta a fost săvârșită de două sau mai multe persoane împreună;
- b) victima se află în îngrijirea, ocrotirea, educarea, paza sau tratamentul făptuitorului;
- b¹) victima este membru al familiei;

¹² Dongoroz V., Dăringă Gh., Kahane S., Lucinescu D., Nemeș A., Popovici M., Sîrbulescu P., Stoican V., *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă*, (1968), Ed. Politică, București, p.125

¹³ Publicată în M. Of. nr. 289/1996

¹⁴ Publicată în M. Of. nr.51/2003

c) s-a cauzat victimei o vătămare gravă a integrității corporale sau a sănătății.

(3) Pedeapsa este închisoarea de la 10 la 25 de ani și interzicerea unor drepturi, dacă victima nu a împlinit vârsta de 15 ani, iar dacă fapta a avut ca urmare moartea sau sinuciderea victimei, pedeapsa este închisoarea de la 15 la 25 de ani și interzicerea unor drepturi.

(4) Acțiunea penală pentru fapta prevăzută în alineatul (1) se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.”

CONCLUZII

În ultimii ani s-au făcut pași importanți în ceea ce privește îmbunătățirea reglementării infracțiunii de viol. Prin modificările și completările aduse legiuitorul a elaborat o nouă definiție a infracțiunii de viol, înlocuind noțiunea de „raport sexual” cu aceea de „act sexual, de orice natură”, renunțând totodată la circumstanțierea subiecților.

Reprezentând una dintre cele mai umiltoare infracțiuni contra persoanei, cu urmări profunde atât pentru victimă cât și pentru societate, constituind o realitate de care ne lovim, într-un fel sau altul, aproape în fiecare zi, considerăm că ne aflăm în prezența unei reglementări care se va afla într-o continuă evoluție, fiind necesară adaptarea ei permanentă la realitățile și evoluțiile vieții.

În acest context se înscrie și noua reglementare dată violului în conținutul Noului Cod penal¹⁵ legiuitorul abordând de această dată într-o manieră nouă (prin prisma actelor de penetrare) infracțiunea în discuție¹⁶.

BIBLIOGRAFIE

1. Bădulescu G. S., Ionescu G. T., (1911), *Codul penal adnotat. Jurisprudență și doctrină română și franceză*, București;
2. *Codul penal din Transilvania (Ungaria)*, (1920), tradus de Predoviciu I. I., Oradea;
3. Cronț G., Floca I., Georgescu V. Al., Grigoraș N., Hanga V., Herlea Al., Marcu P., Matei I., Mioc D., Sachelarie O., Stoicescu N., Strihan P., Șotroapa V., Vulcănescu R., (1980), *Istoria Dreptului Românesc*, vol. I, Ed. „Academiei R.S.R.”, București;
4. Dongoroz V., Dăringă Gh., Kahane S., Lucinescu D., Nemeș A., Popovici M., Sîrbulescu P., Stoican V., (1968), *Noul Cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă, Edit. Politică, București*;
5. *Îndreptarea legii 1652*, Ed. Academiei R.S.R., București, 1962;
6. Radu M.N., (2010), *Unele considerații privind infracțiunea de viol în reglementarea noului Cod penal în Studii și Cercetări din domeniul științelor socio-umane*, vol. 19, Ed. Argonaut, Cluj-Napoca, p. 67-72;
7. Rădulescu S. M., (1997), *Sociologia și istoria comportamentului sexual deviant*, Ed. Nemira, București;
8. Safta-Romano E., (1997), *Arhetipuri juridice în Biblie*, Ed. Polirom, Iași;
9. Vigarello G., (1998), *Istoria violului, secolele XVI-XX*, Ed. Amarcord, Timișoara.

¹⁵ Legea nr. 286/2009 publicată în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009

¹⁶ A se vedea pe larg analiza infracțiunii de viol în M.N. Radu, *Unele considerații privind infracțiunea de viol în reglementarea noului Cod penal* în Studii și Cercetări din domeniul științelor socio-umane, vol. 19, Edit. Argonaut, Cluj-Napoca, 2010, p. 67-72

EUTANASIA- ASPECTE ETICE ȘI JURIDICE

IOAN ZANC

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Științe Economice, Cluj-Napoca, România

IUSTIN LUPU

Universitatea „Bogdan Vodă”, Facultatea de Educație fizică și Sport, Cluj-Napoca, România

MANUELA LUPU (ILIEȘ)

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca, România

Cuvinte cheie: *eutanasiе, suicid asistat medical, formele eutanasiеi, criteriile unei morți bune, reglementări legislative*

ABSTRACT: *Euthanasia and physician assisted suicide (PAS) are two of the most heavily debated problems in contemporary bioethics, being overcome only by the abortion issue. Some conceptual clarifications are required, because, in the common sense, still persists the confusion between euthanasia and physician assisted suicide, where they are sometimes considered as synonymous. The authors make a very short analysis of the pro and con arguments about euthanasia and PAS. A short history of the legalization of euthanasia and PAS in different countries is presented. In the final part of this paper the study presents succinctly the results of a survey research based on questionnaire about the attitudes on euthanasia and PAS of medical students from Cluj-Napoca, Romania.*

Introducere

Termenul de eutanasiе provine din doua cuvinte grecești: eu – care înseamnă bine, bun și thanatos – moarte, ceea ce ar însemna moarte bună sau moarte ușoară, fără durere. În Le Petit Larousse Illustré (1995), eutanasiа este definită ca fiind “ ansamblul mijloacelor care provoacă o moarte fără suferință, având drept scop scurtarea unei lungi agonii sau a unei boli foarte dureroase cu sfârșit fatal “. Ca act deliberat, vizând curmarea vieții unei persoane pentru a suprima suferința acesteia, eutanasiа a fost cunoscută, controversată și uneori practică încă din antichitate.

Platon, în lucrarea sa, “ Republica “, (III, 406 a.) justifică eutanasiа afirmând că „ pentru cei al căror corp este într-o stare continuă de boală interioară nu se prescrie nici un regim și nici nu li se transformă viața într-o prelungită mizerie... medicina nu este făcută pentru ei și nu trebuie tratați, chiar dacă sunt mai bogați decât Midias “.

În secolul XVI al erei creștine, Thomas Morus susținea că bolnavii incurabili ar putea să-și curme suferințele singuri sau ajutați de alții, după ce au primit aprobarea preoților sau a Senatului.

Un veac mai târziu, Francisc Bacon, cel care a creat termenul de eutanasiе, în celebra sa “Instauratio Magna“, făcând inventarul cunoștințelor (și lacunelor) epocii sale, constata că medicii secolului XVII manifestau o lipsă totală de interes pentru tratamentul durerii și invita, în consecință, la un efort de cercetare în acest domeniu. El afirma că sarcina medicului nu este numai de a restabili sănătatea, ci și de a alina durerea și suferința ce însoțește boala și de a procura bolnavului, atunci când el nu mai are nici o speranță, o moarte blândă și liniștită. Dar poate exista cu adevărat o „moarte bună”, fără suferință. Unii psihiatri au căutat să definească unele criterii ale morții bune, cum este cazul lui Edwin Shneidman (2007) ce oferă zece criterii ale unei morți bune. Astfel, moartea trebuie să fie:

1. Naturală (nu prin accident, suicid sau omucid)
2. Matură – peste 70 ani
3. Așteptată –să nu fie bruscă și neașteptată
4. Onorabilă *De mortuis nil nisi bonum –Despre morți numai de bine*
5. Pregătită din timp –funeraliile, testamentul
6. Acceptată – acceptarea inevitabilului
7. Civilizată prezența celor apropiați, flori
8. Productivă – decedatul să fie perceput ca un înțelept generos

9. Regretată – regret, nostalgie, aprecierea celui decedat, tristețe

10. Pașnică – evitarea suferinței, controlul durerii, noblețea celui decedat

Dezbaterile asupra eutanasiei și suicidului asistat medical cunosc în prezent o intensificare fără precedent, fiind amplificate de progresele realizate în domeniile științei și tehnicii biomedicale și farmaceutice. Aparatura de susținere respiratorie și cardiocirculatorie, monitorizarea pacienților cu aparatura ultraperformantă pot prelungi viața acestora dincolo de granițele ei firești, până la stadiul de “existență artificială”. Știința și tehnologia și-au întins tentaculele în jurul omului, ajungând să preia controlul asupra vieții sale, moartea devenind la rândul ei, tot mai impersonală.

Pe acest fond s-a modificat modul de abordare a pacienților cu boli incurabile aflați în stadiul terminal, punându-se tot mai des în discuție dreptul lor la viață și mai ales, dreptul lor la moarte.

Delicata problema a “dreptului de a ucide pentru a curma suferința” ridică însă numeroase întrebări: Există, din punct de vedere moral sau practic, o limită de la care viața încetează de a mai fi un dar și devine o povară? Cine ar avea autoritatea să desemneze punctul în care viața devine insuficient de “umană”? Ar trebui să aibă individul dreptul să-și hotărască propriul sfârșit? În ce moment costurile medicale de întreținere artificială a vieții depășesc limita “morală” de prelungire a vieții? Cât timp trebuie menținută terapia de susținere în cazul bolnavilor comatoși?

Astfel de întrebări au dat naștere multor polemici. Răspunsurile formulate, foarte diverse, poartă cel mai adesea amprenta concretului, a situațiilor particulare avute în vedere, dincolo de influența unor factori culturali, religioși, juridici, filosofici etc. Acest lucru pune problema definirii formelor pe care le îmbracă eutanasia.

În literatura consacrată acestei probleme, eutanasia a fost clasificată în funcție de două criterii: primul este reprezentat de modul de realizare, celălalt de acordul persoanei (Avram A. et. al., 2000).

În funcție de modul de realizare, eutanasia poate fi de două feluri:

eutanasia activă – caz în care ea se realizează prin acțiune și eutanasia pasivă – când se realizează prin omisiune sau inacțiune.

Eutanasia activă se realizează prin acțiunile unor persoane, de obicei a medicului singur sau ajutat de alte cadre sanitare medii, acțiuni care au ca rezultat moartea pacientului incurabil. Cea mai utilizată practică în acest sens este administrarea de către medic a unui medicament cu acțiune letală.

În cazul eutanasiei pasive, moartea este consecutivă fie nonasistenței medicale, fie întreruperii tratamentului, considerându-se că orice efort terapeutic sau tratament obișnuit este inutil, bolnavul fiind irecuperabil, chiar în condițiile aplicării acestui tratament. Ca forme ale eutanasiei pasive ar fi:

- întreruperea aparatului de menținere în viață,
- întreruperea procedurilor medicale, a tratamentului cu medicamente etc.
- întreruperea alimentației artificiale (ce echivalează cu dehidratarea sau inaniția pacientului)
- neaplicarea procedurilor de resuscitare cardio-pulmonară, lăsând pacientul cu stop cardiac să decedeze.

Conform celui de-al doilea criteriu, care se referă la acordul bolnavului, eutanasia poate fi clasificată în: eutanasia voluntară, eutanasia nonvoluntară și eutanasia involuntară.

Eutanasia voluntară reprezintă cazul în care un pacient în întregime competent ia o decizie pe deplin voluntară și cere insistent ajutor în a-și curma viața. Eutanasia voluntară este realizată de aceleași persoane ca și în cazul eutanasiei active, dar la cererea repetată și stăruitoare a bolnavului conștient și informat asupra diagnosticului și prognosticului bolii sale. Realizarea acesteia se poate face atât prin mijloace active (acțiuni), cât și prin mijloace pasive (omisiuni, inacțiuni).

Eutanasia nonvoluntară se realizează fără acordul bolnavului, atunci când se pune capăt vieții unei persoane care nu poate alege ea însăși între a trăi sau a muri, cum ar fi, de exemplu, cazul unui pacient care, în urma unui accident sau a unei boli, nu mai poate acționa în chip responsabil nici în acel moment și nici în viitor și în absența unui acord anterior dat de pacient. Eutanasia nonvoluntară este și neînstituirea tratamentului unui nou-născut plurimalformat care, teoretic, nu are nici o șansă de a supraviețui.

Tot în cadrul eutanasiei nonvoluntare se include și bolnavul în stare de comă profundă irecuperabil sau comă depășită, incapabil din cauza acestei stări să ia o decizie. De obicei în asemenea situații se recurge la aplicarea metodelor pasive de eutanasia.

Eutanasia involuntară se realizează atunci când se pune capăt vieții unui pacient care ar fi fost în măsură să-și dea, sau măcar să se abțină să-și dea consimțământul să moară, dar nu și l-a dat, fie pentru că nu a fost întrebat, fie că, deși întrebat, s-a abținut să răspundă, întrucât dorea să continue să trăiască. Se realizează deci, fără acordul bolnavului sau împotriva voinței sale, pacientul dorind să trăiască indiferent în ce condiții, fără a-l interesa calitatea vieții restante ori părerile medicilor sau ale familiei.

De remarcat că față de celelalte forme de eutanasiu, cazurile de eutanasiu involuntară sunt relativ rare. În cadrul eutanasiei involuntare se includ o serie de practici medicale larg acceptate cum ar fi, de exemplu, administrarea unor doze crescute de antalgice care ar putea însă produce decesul prin intoxicație sau prin reacții adverse. Este o formă de eutanasiu indirectă, care are loc ca efect colateral nedorit, în urma folosirii de medicamente pentru combaterea durerii. La fel se consideră și renunțarea la un mijloc terapeutic care menține viața pacientului, fără a-i cere consimțământul acestuia (Kuhse, 1995).

În funcție de cele două criterii combinate (medic și pacient), se pot deosebi deci, șase forme de eutanasiu:

- eutanasiu voluntară activă,
- eutanasiu voluntară pasivă,
- eutanasiu involuntară activă,
- eutanasiu involuntară pasivă,
- eutanasiu nonvoluntară activă,
- eutanasiu nonvoluntară pasivă.

O temă legată de eutanasiu care a focalizat atenția publicului și a personalului medical este suicidul asistat medical. El poate fi definit drept actul de sinucidere intenționată, cu asistența altei persoane (a medicului), care furnizează cunoștințele, mijloacele sau ambele elemente simultan. În acest caz, medicul oferă pacientului expertiza și aparatura, respectiv mijloacele prin care pacientul își pune capăt zilelor (Lavery, J., et. al. 1997). Deși ambele, atât suicidul asistat medical, cât și eutanasiu voluntară presupun facilitarea morții pacientului din motive umanitare, există totuși anumite diferențe între ele.

Suicidul asistat medical presupune un pacient care-și suprimă viața cu o doză letală dintr-o substanță cerută de pacient și procurată de medic în acest scop. Eutanasiu voluntară presupune că medicul administrează doza letală, adesea din cauză că pacientul este incapabil să o facă. Diferența între cele două proceduri vizează în principal persoana care administrează de fapt doza letală. În ambele situații, pacientul joacă un rol activ, el decide dacă să continue sau nu acțiunea.

Suicidul asistat medical a fost inițiat de medicul anatomopatolog american **Jack Kevorkian (1928-2011)** – autorul controversatei “Suicide machine” (mercytron) cu ajutorul căreia pacientul își autoadministrează doza de oxid de carbon pe mască.

El a “ajutat” de-a lungul carierei sale peste 130 de persoane să moară, fiind judecat și achitat în zeci de procese ce i-au fost intentate datorită aplicării acestei proceduri pe care el o justifica prin dreptul individului la moarte. Totuși, în aprilie 1999 el a fost condamnat la 20 ani închisoare și a fost eliberat în 2007.

Thanatronul, “mașina morții” a lui Jack Kevorkian

Thanatronul este esențialmente un dispozitiv automat de perfuzie similar cu metoda de aplicare a unei injecții letale unui condamnat la moarte în SUA. Se pornește cu administrarea unei soluții saline, apoi pacientul declanșează o injecție cu un sedativ puternic, tiopentalul de sodiu, pentru a-și pierde cunoștința. Imediat după aceea, dispozitivul automat se comută pe administrarea clorurii de potasiu, ce provoacă stopul cardiac, în timp ce pacientul se află în stare de inconștiență.

După unele păreri, suicidul asistat medical ar putea fi dezincriminat mai ușor, întrucât actul final aparține pacientului, riscul implicării membrilor familiei sau instituției medicale fiind mai redus. În cazul

eutanasiei voluntare, medicul este cel care prevede mijloacele și rezultatele actului final, având o mai mare putere asupra pacientului și un mai mare risc de eroare sau abuz. În ambele cazuri, însă, alegerea aparține pacientului, acesta fiind în măsură să-și schimbe hotărârea înaintea momentului în care procesul letal devine ireversibil.

Argumente pro și contra eutanasiei și suicidului asistat medical

Atât adversarii cât și susținătorii celor două proceduri de suprimare a vieții își justifică afirmațiile printr-o serie de argumente științifice, medicale, etice, juridice, religioase etc.

Principalul argument în favoarea eutanasiei este respectul *principiului autonomiei* persoanei. El presupune posibilitatea pacientului de a lua deciziile care-i privesc viața, în conformitate cu propriile sale interese, valori sau credințe. Presupune, de asemenea, garantarea respectării lor certe, precum și acțiunea conformă cu aceste decizii, inclusiv cele care privesc timpul și modul în care se produce sfârșitul vieții sale.

Un alt argument în favoarea eutanasiei este respectul pentru *demnitatea umană*. Viața umană se bazează pe demnitate și spiritualitate și nu poate fi redusă la o simplă existență vegetativă. În cazul bolnavilor irecuperabili în faza terminală, când nu mai există nici o soluție terapeutică, îndeplinirea dorinței de a muri nu înseamnă o negare a vieții ci sfârșitul unei existențe căreia boala i-a răpit orice urmă de demnitate. Încercările terapeutice agresive de prelungire a vieții acestor bolnavi sunt contra naturii și traumatizante, sunt o ofensă adusă demnității umane. Pentru aceste cazuri, eutanasia și suicidul asistat medical sunt cele mai umane alternative.

Un argument de natură afectivă, susținut de adepții eutanasiei, este dorința de a *curma durerea și suferința*, uneori atroce. Cazurile oncologice oferă exemple din cele mai dramatice, în care bolnavul solicită medicului provocarea decesului, privind moartea ca pe o eliberare din degradarea și umilința impuse suferință, în ciuda eforturilor de a le asigura confort și îngrijire medicală continuă.

Legat de acest argument se invocă frecvent și dorința personală de “mai bine” a pacientului, respectiv *calitatea vieții sale*. Acest deziderat se pare că intră în conflict cu principiul sacralității vieții, conform căruia viața are o valoare intrinsecă și trebuie păstrată, indiferent de calitatea ei. Viața este considerată bunul principal prin intermediul căruia toate celelalte bunuri devin posibile. Dar când un pacient competent decide că îi este mai bine să întrerupă tratamentul care-l menține în viață întrucât acesta nu satisface, măcar minimal, dezideratul unui “mai bine”, a unei calități acceptabile, atunci viața este evident altfel percepută decât ca valoare absolută, ca valoare sacră.

Un alt argument în favoarea eutanasiei și suicidului asistat îl reprezintă *argumentul economic*, ilustrat de costul ridicat al mijloacelor menținerii în viață a pacienților incurabili. Asistența medicală este tot mai scumpă și pretutindeni resursele sunt limitate. În aceste condiții, are comunitatea obligația îngrijirii bolnavilor incurabili? Își poate permite costul prohibitiv al menținerii în viața a unor bolnavi în faza terminală, a unor bolnavi incompetenți, paralitici, dependenți sau a unor bătrâni cu demență senilă? Poate fi justificată asistența terapeutică îndârjită în cazul unor nou-născuți plurimalformați, a unor copii grav handicapați sau înapoiați mintal? Ar fi mai profitabil pentru comunitate – susțin adepții acestui argument – ca posibilitățile tehnologice și sumele uriașe necesare menținerii în viață a acestora să fie folosite pentru salvarea unor vieți și tratarea unor bolnavi recuperabili, care au înaintea lor o lungă perioadă productivă.

Aceste sume sunt foarte ridicate, mai ales în țările dezvoltate care înregistrează un adevărat “boom” al bătrânilor.

Față de această situație “întreruperea bătrâneții” pare o alternativă pentru care se pronunță numeroase personalități științifice și politice. De exemplu, celebrul biofizician Francis Crick (1916-), cel care a primit în 1962 Premiul Nobel pentru descoperirea structurii dublu elicoidale a ADN, afirma pe la mijlocul anilor 70 că “moartea legală ar putea să se situeze după 70 de ani, dată la care medicii ar putea fi scutiți de obligația lor de a încerca să prelungească viața, într-o manieră costisitoare și adesea inutilă”. În ceea ce privește nou-născuții, același F. Crick susținea că “nici un nou-născut nu trebuie să fie recunoscut ca o ființă umană înainte de a trece un anumit număr de teste asupra dotării lui genetice ... dacă nu îndeplinește aceste teste pierde dreptul la viață” (Maximilian, C., 1995).

Tot în favoarea eutanasiei pledează și argumentul privind *evitarea discriminării* pacienților handicapați care nu pot comite suicidul și care solicită, din acest motiv, ajutorul medicului.

Adversarii eutanasiei și suicidului asistat medical utilizează la rândul lor un set de argumente împotriva celor două proceduri, care se referă în esență la următoarele:

Sunt contrare eticii medicale: datoria medicului este să lupte pentru salvarea vieții pacientului până în ultima clipă, oricât de gravă ar fi boala, oricât de mică ar fi speranța sa și oricât de disperată ar fi starea lui. Acest punct de vedere e adânc înrădăcinat în tradiție și istorie, revendicându-se de la Hipocrate care, cu 25 de secole în urmă în celebrul său jurământ scria: “Nu voi încredința nimănui otrăvuri dacă îmi va cere și nu voi indemn la așa ceva”.

Subminează temeiurile încrederii dintre medic și pacient. De la medici se așteaptă vindecarea și salvarea vieții, nu moartea la cerere. Ori, în cazul suicidului asistat medical și al eutanasiei, obiectivul vizat este moartea și nu viața pacientului. Sigur, se poate contraargumenta că de la medic se așteaptă să facă ceea ce este mai bine pentru pacient în orice împrejurare – atât prin consimțământul la decesul asistat, cât și prin refuzul asistenței

Este contrara voinței lui Dumnezeu. Adepții credinței religioase consideră că numai Dumnezeu – nicidecum omul – are controlul absolut asupra vieții., doar El singur poate hotărî timpul și locul decesului unei persoane, independent de voința acesteia. Cei care se opun acestor proceduri evocă în primul rând porunca biblică “sa nu uciți”, văzând în ele o formă de omor.

Violează distincția dintre procedeele active și pasive, între – a lăsa natura sa-și urma cursul inexorabil prin întreruperea tratamentului excepțional și – a întreprinde pași activi pentru a grăbi în mod intenționat sfârșitul.

Întrebarea este: care e cel mai bun lucru pentru pacient în astfel de împrejurări, întreruperea tratamentului inutil sau a întreprinde ceva pentru a provoca moartea, reducând suferințele inutile și intolerabile?

Posibilitatea unor erori de diagnostic și de prognostic. Experiența clinică dovedește că astfel de erori nu sunt atât de rare încât să nu fie luate în calcul. Bolnavi diagnosticați cu boli grave, incurabile au trăit ani îndelungați, examinările ulterioare relevând eroarea diagnostică.

Apariția unor remedii noi, a unor tehnici chirurgicale perfecționate, a unor metode de tratament tot mai bune care permit supraviețuirea îndelungată a unor pacienți cu boli actualmente incurabile. Acestea reduc baza susținătorilor eutanasiei și îndeamnă la prudență în aplicarea ei.

Traumatismul psiho-afectiv provocat bolnavului prin relevarea faptului că nu mai are nici o șansă de supraviețuire. Această sentință poate avea drept consecință capitularea bolnavului, abandonarea rezistenței și luptei împotriva bolii sale.

Riscul abuzului. Acceptarea eutanasiei va duce pe panta alunecoasă a abuzului, de la eutanasia voluntară la eutanasia nonvoluntară și involuntară a unor pacienți ce nu au boli incurabile și nu au suferințe insuportabile. Acceptarea suicidului asistat medical și eutanasiei reprezintă, de fapt, deplasarea barierei sociale și psihologice împotriva crimei spre “medicalizarea” ei, omorul fiind justificat și perceput ca un imperativ terapeutic major. Vor fi uciși și pacienți care nu și-au dorit acest lucru. Inițial gândită pentru grupuri strict determinate cum ar fi pacienții cu boli în fază terminală, eutanasia ar putea fi folosită și pentru alte grupuri de pacienți cum ar fi persoanele în vârstă, pacienții cu handicap, pacienții cu probleme afective și chiar copii sau nou-născuți cu infirmități. S-ar prolifera abuzurile și în legătura cu transplantul de organe cu donor cadavru în sensul uciderii unei persoane pentru a salva o alta. S-ar facilita și traficul clandestin de organe.

Exista și posibilitatea ca medicul, supus unor presiuni din partea familiei care dorește să scape de un bolnav irecuperabil și incomod, să “grăbească” sfârșitul acestuia, sub acoperirea unui diagnostic sau a unei legi.

Toate acestea reduc din importanța argumentelor proeutanasie și îndeamnă la promovarea tradiționalelor valori ale deontologiei medicale, care-și păstrează valabilitatea pe deplin și în contemporaneitate.

Atitudini și reglementari cu privire la eutanasiie și suicidul asistat medical

Există o anumită discrepanță între atitudinea medicilor și a populației față de eutanasiie și suicidul asistat medical pe de o parte și reglementările juridice existente cu privire la cele două proceduri, pe de altă parte.

Unele forme de eutanasiie se bucură de un larg sprijin popular, considerându-se ca fiind moralmente admisibile. Astfel, eutanasiia pasivă rămâne la latitudinea convingerilor medicului, fiind, în anumite cazuri, acceptată, fără a constitui obiect de urmărire penală. Eutanasiia activă este incriminată, din punct de vedere juridic, în toate statele lumii. Cu toate acestea, ea a fost practică de medici în unele țări (Olanda, Australia de Nord, statul Oregon din SUA) în baza unor hotărâri ale instanțelor judecătorești în condiții bine precizate.

Deși pentru susținătorii eutanasiei și suicidului asistat medical legalizarea acestor proceduri pare atrăgătoare, specialiștii din diverse domenii (drept, medicină, clerici de diferite confesiuni etc.) semnalează o serie de efecte negative profunde pe care le-ar antrena legalizarea lor. Unul dintre ele este riscul abuzului, faptul că odată legalizată, eutanasia nu va putea fi controlată. Apoi, legalizarea eutanasiei ar impune o presiune asupra celor bolnavi și a acelor care simt că din cauza bolii, infirmității sau bătrâneții au devenit ne folositori sau o povară pentru societate sau pentru aparținători și în consecință, se vor simți constrânși moral să accepte eutanasierea. Nu în ultimul rând, legalizarea eutanasiei va aduce modificări în atitudinea față de boală, infirmitate, moarte, vârstă înaintată precum și în ceea ce privește rolul profesiei medicale. Odată legalizată eutanasia va deveni o „opțiune de tratament” printre celelalte tratamente obișnuite și, în virtutea ideii că „ceea ce este legal este și moral”, s-ar putea accepta ideea că uciderea este o soluție aplicabilă în multe alte contexte.

Prima țară din lume care a legalizat eutanasia este Olanda. În 1984, Curtea Supremă din Olanda declara că eutanasia voluntară și suicidul asistat medical nu constituie obiect de urmărire penală dacă sunt îndeplinite mai multe condiții.

În 12 iulie 1999, guvernul Olandei a introdus în Parlament un proiect de lege pentru dezincriminarea suicidului asistat medical, care a fost adoptată de parlament în 10 aprilie 2001 și a intrat în vigoare la 1 aprilie 2002, cu respectarea următoarelor condiții:

- suferința pacientului este insuportabilă
- pacientul trebuie să formuleze o cerere repetată, fiind pe deplin competent
- nu există o alternativă rezonabilă pentru pacient
- medicul trebuie să explice clar pacientului situația sa și consecințele actului său de suicid asistat medical
- medicul curant trebuie să se consulte cu cel puțin un alt coleg (de obicei psihiatru)
- asistența medicală trebuie să fie continuă.

În statul Oregon (SUA) a fost adoptată în noiembrie 1997 *Legea pentru moartea cu demnitate* (Death with Dignity Act) care dezincriminează suicidul asistat medical în următoarele condiții:

- pacientul să sufere de o boală terminală
- să mai aibă de trăit cel mult 6 luni de zile, diagnosticul și prognosticul să fie dat de către medicul curant și să fie și confirmat de un alt medic specialist
- să facă cel puțin două cereri repetate pentru moartea asistată medical
- să facă o cerere scrisă în acest sens
- să poată convinge cel puțin doi medici că este sincer și nu acționează arbitrar și că decizia lui este voluntară
- să nu sufere de depresie gravă
- să aștepte cel puțin 15 zile de la prima cerere depusă
- să fie bine informat despre alternativele rezonabile (îngrijire paliativă, asistența la domiciliu, controlul durerii).

În Belgia eutanasia a fost legalizată prin legea votată de parlament în mai 2002 și a intrat în vigoare de la 20 septembrie 2002. Eutanasia a fost legalizată și în statul Luxemburg în decembrie 2008. În Canada, eutanasia voluntară și suicidul asistat medical sunt ilegale, Codul Penal prevăzând, pentru eutanasia închisoarea pe viață, iar pentru suicid asistat medical 14 ani închisoare. Este permisă legal renunțarea la ventilație artificială la cererea pacientului ce este incapabil să respire independent, fiind considerată tratament opțional. Dar este obligatorie aplicarea tratamentului paliativ adecvat, controlul bine dozat al durerii (Lavery, J., et. al., 1997). În Australia (Teritoriile de Nord) a funcționat timp de 9 luni, între 20 iunie 1996 – 25 martie 1997, legea cu privire la drepturile bolnavului terminal, care prevedea că pacienții cu discernământ, cu vârsta de cel puțin 18 ani, cu dureri foarte mari, au dreptul să ceară asistența pentru a-și sfârși viața. De asemenea, în Elveția suicidul, asistat sau nu medical, este permis pentru motive altruiste, această țară având un activ turism suicidar, cu pacienți ce provin în majoritate din Marea Britanie și țările nordice.

Situația legalizării în diferite țări a eutanasiei și suicidului asistat medical se prezintă conform tabelului de mai jos.

A. Eutanasia:

Țara	Data votării	Data aplicării
1. Olanda	23 nov. 2000	aprilie 2001
2. Belgia	16 mai 2001	2 sept. 2002
3. Luxemburg	februarie 2008	1 aprilie 2009

B. Suicidul asistat medical

Țara	Data votării	Data aplicării
1. Elveția	1937	1943
2. Oregon SUA	nov. 1994	27 oct. 1997
3. Olanda	23 nov. 2000	aprilie 2001
4. Washington	5 nov. 2008	5 martie 2009
5. Luxemburg	februarie 2008	1 aprilie 2009

În legislația din țara noastră eutanasia și suicidul asistat medical se încadrează la infracțiunile contra vieții persoanei, fiind pedepsite cu închisoarea între 10 și 20 de ani și interzicerea unor drepturi (art. 174 Cod Penal). Cum afirma Dan Perju- Dumbravă și colaboratorii (2008), într-un articol consacrat acestui subiect „... nici Constituția României și nici o altă lege nu reglementează eutanasia în mod expres. Ea nu este prevăzută de legislația română în vigoare ca o infracțiune distinctă, și nici ca o circumstanță atenuantă sau agravantă, ci este considerată infracțiune de omor, prevăzută de art. 174 cod penal”.

Studii empirice (Lavery, J., et. al., 1997) efectuate în rândul medicilor și populației din diferite țări evidențiază ca motive frecvente ale recurgerii la eutanasia și suicid asistat medical:

1. Evitarea durerii și suferinței
2. Depresia clinică
3. Dorința de a-și menține autocontrolul
4. Teamă de a nu deveni dependent de cei apropiați
5. Preocuparea de a nu fi o povară pentru familie

În privința atitudinii față de cele două proceduri, în Canada, de exemplu, 75% din populație susține eutanasia și suicidul asistat medical la pacienți care nu au nici o șansă de vindecare. Dar aproape un număr egal de 78% se opun acestor practici pentru pacienții cu boli reversibile. Pentru bătrânii care se simt o povară pentru familie, 75% sunt împotriva eutanasei iar în cazul bătrânilor cu afecțiuni fizice minore 83% sunt împotriva.

În ceea ce privește atitudinea medicilor, 24% dintre medicii canadieni optează pentru efectuarea eutanasei și 23% pentru suicidul asistat medical, dacă acestea ar fi legalizate. În mod similar stau lucrurile și în Marea Britanie, SUA și Australia.

Medicii oncologi americani înclină mai puțin spre eutanasia și suicid asistat medical pe măsură ce se îmbunătățește calitatea îngrijirilor pacienților în fază terminală. De asemenea, medicii din domeniul asistenței medicale paliative sunt mai puțin dispuși decât cei cu alte specialități să participe la acte de eutanasia și suicid asistat (Emanuel, E. J., et. al., 2000).

O anchetă desfășurată în rândul studenților norvegieni pune în evidență următoarele aspecte: 61% dintre studenții la drept, 59% dintre studenții la psihologie și 24% dintre studenții medici susțin eutanasia și suicidul asistat medical în cazurile de boli terminale. Se observă o scădere cu 10% a susținătorilor celor două proceduri în rândul studenților medici în raport cu un studiu desfășurat în urma cu trei ani (Schioldborg, P., et. al., 2000).

Un studiu empiric privitor la atitudinile studenților medici din Cluj-Napoca față de eutanasia și suicid asistat medical (I. Lupu, I. Zanc, 2012) efectuat pe un lot de 192 de studenți din anul I Medicină generală și Medicină dentară, proveniți din 18 țări inclusiv România, relevă faptul că afilierea religioasă și specificul cultural al țărilor de proveniență precum și atașamentul față de valorile umaniste ale eticii hipocratice influențează atitudinea față de eutanasia și suicid asistat medical. Astfel, se observă diferențe privind rolul jurământului lui Hipocrate în descurajarea eutanasei în funcție de afilierea religioasă, conform fig. 1.

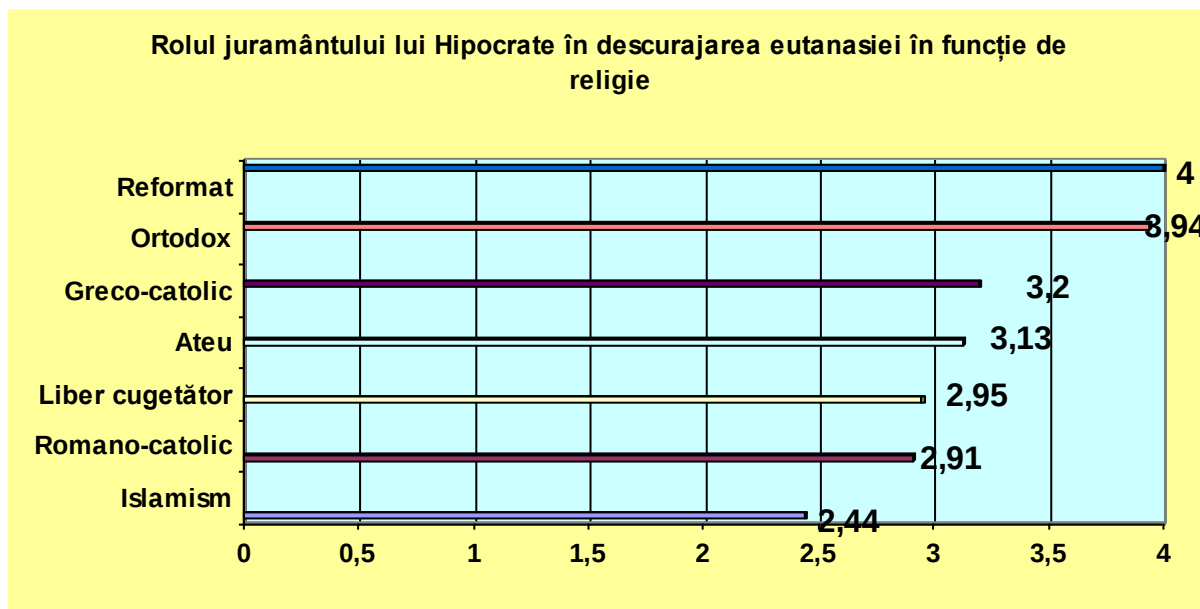

Fig.1. Diagrama de comparație a scorurilor medii la itemul privitor la descurajarea practicării eutanasiei de prevederile jurământului Hipocratic ($p = 0,0006$).

La fel stau lucrurile și în privința dezaprobării eutanasiei datorită credinței religioase a subiecților, cum rezultă din fig. 2.

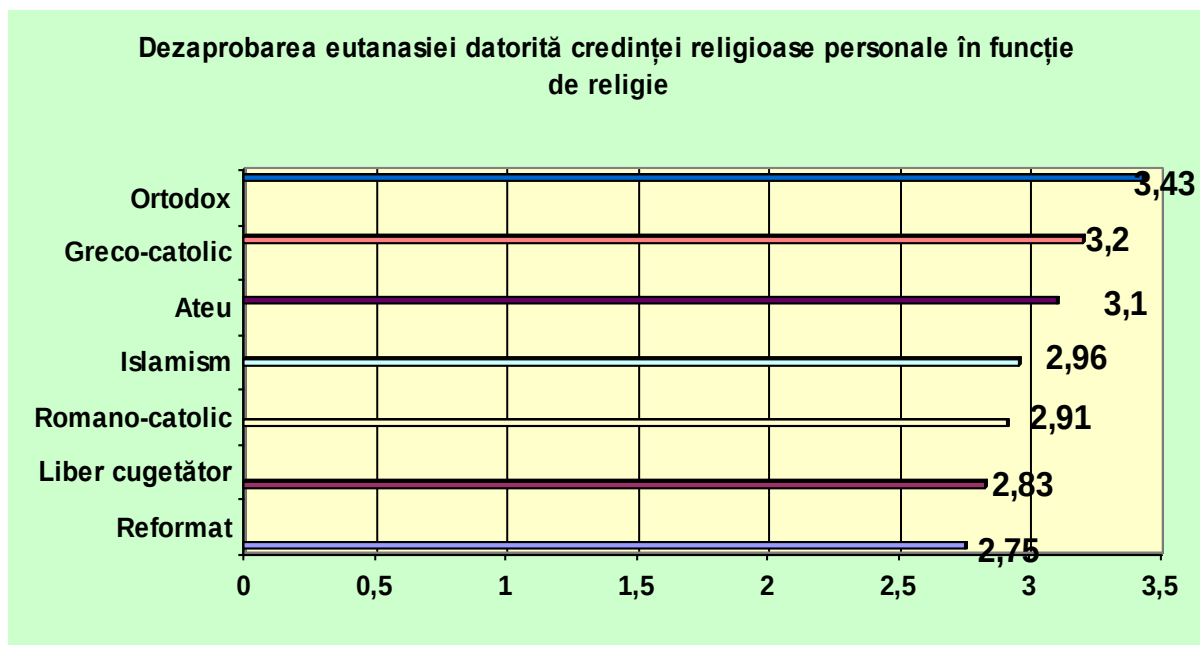

Fig. 2. Diagrama de comparație a scorurilor medii la itemul privitor la descurajarea practicării eutanasiei ca urmare a credinței religioase proprii ($p = 0,34$).

Calitatea vieții ca motiv de renunțare la eutanasiu este de asemenea diferită în funcție de afilierea religioasă a participanților la studiu, după cum se vede în fig. 3.

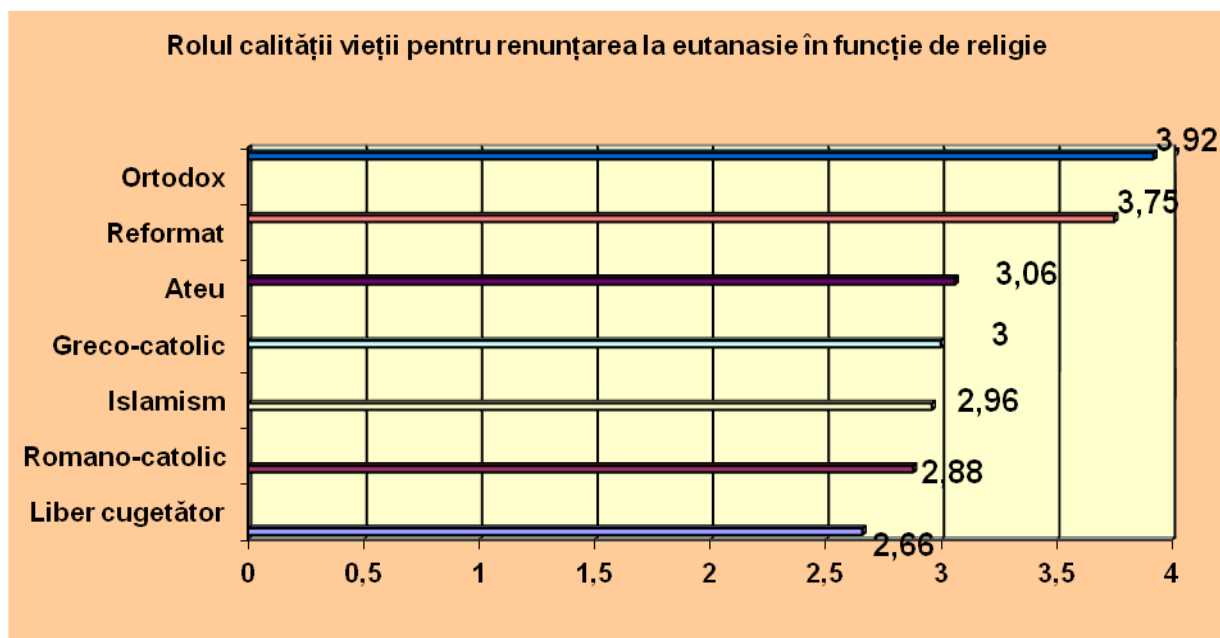

Fig. 3. Diagrama de comparație a scorurilor medii la itemul privitor la descurajarea practicării eutanasiei ca urmare a punerii unui mai mare accent pe calitatea vieții pacienților terminali ($p = 0,002$).

Jurământul hipocratic joacă un rol diferit în renunțarea la eutanasiere și în funcție de țara de proveniență a studenților, fapt ilustrat de fig. 4.

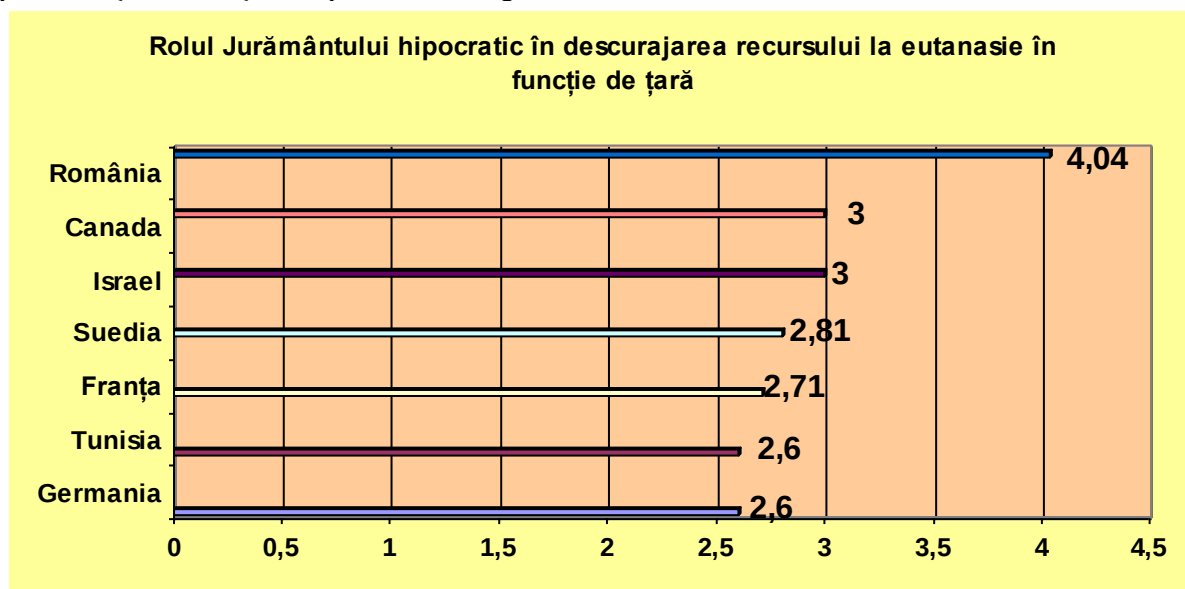

Fig. 4. Diagrama de comparație a scorurilor medii la itemul privitor la rolul descurajant al Jurământului hipocratic în practicarea eutanasiei familiei în funcție de țara de origine a studenților din lotul investigat ($p = 0,0001$).

Tot diferită în funcție de țară este și acordul cu practicarea eutanasiei la un membru al familiei proprii, cum rezultă din fig. 5.

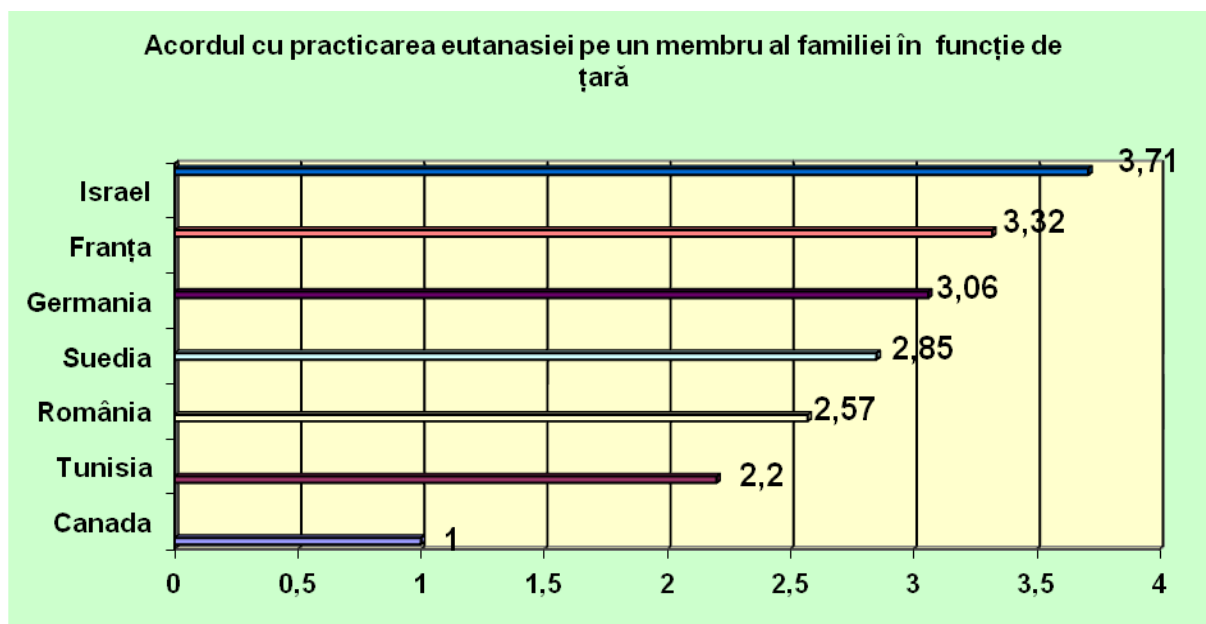

Fig. 5. Diagrama de comparație a scorurilor medii la itemul privitor la aprobarea practicării eutanasiei pe un membru al propriei familii în funcție de țara de origine a studenților din lotul investigat ($p = 0,02$).

Ca și **concluzii** ale studiului menționăm că:

- afilierea religioasă și nivelul religiozității practice sunt factori spirituali ce descurajează aplicarea eutanasiei și suicidului asistat medical;
- studenții atei și liber cugetători și cei cu grad de religiozitate redus exprimă un acord mai pronunțat cu practicarea eutanasiei și suicidului asistat medical la pacienții terminali;
- studenții mediciști exprimă un acord destul de marcat cu practicarea eutanasiei și suicidului asistat medical în cazul pacienților, atunci când vine vorba de rude apropiate și de propria persoană se dovedesc mai reticenți;
- cei care sunt de acord cu necesitatea îngrijirilor paliative și ameliorarea calității vieții pacienților terminali, dovedesc un grad mai redus de aprobare a eutanasiei și suicidului asistat medical;
- studenții din țările nordice și occidentale cu un procent ridicat de atei și liber cugetători au atitudini favorabile mai marcate față de practicarea eutanasiei și suicidului asistat medical la pacienții terminali, în comparație cu studenții de religie ortodoxă și islamică ce se dovedesc mai reticenți față de eutanasiu și suicidul asistat medical ca soluții rezonabile pentru pacienții terminali.

Dincolo de diversitatea opiniilor exprimate în legătura cu eutanasiu și suicidul asistat, este cvasiunanimă părerea că cele două practici ar trebui restrânse strict la nivelul cadrului medical, în situația în care ar fi legalizate.

BIBLIOGRAFIE

1. Avram A., Vieru-Socaciu R., Borșan Ioana , (2000), *Eutanasiu - opinii actuale*, pag: 825-831, în vol. Drept, economie, societate civilă, educație-perspective pentru mileniul III, Editura Risoprint, Cluj-Napoca.
2. Emanuel E.J., Fairclough D., at all. (2000), *Attitudes and practices of US oncologists regarding euthanasia ans Pysician Assisted Suicide*, Annals of Internal Medicine, 133: 527-532.
3. Kuhse Helga, (1995), *Eutanasiu. Dezbaterei actuale*, pag: 102-113 în vol: Miroiu, Adrian,(ed), *Etica aplicată*, Ed. Alternative, București.
4. Lavery James, Bernard, Dickens, Joseph, Boyle, Peter Singer, (1997), *Euthanasia and assisted suicide*, Canadian Medical Association Journal, 156: 1405-1408.
5. Lupu I., Zanc I., (2012), *Atitudini față de eutanasiu, la studenții mediciști din Cluj Napoca, în funcție de afilierea religioasă declarată*, Studia UBB Bioethica, LVII, 1, 2012 (p.33-58).
6. Constantin Maximilian, Milcu Șt., Poenaru Sylvain, (1995), *Noile frontiere. Introducere în bioetică*, Ed. Pan Publishing House, București.

7. Perju- Dumbravă D., Morar S., Fulga I., Avram A., Todea Doina, Siserman C., (2008), *Eutanasia în dreptul penal românesc*, Revista Română de Bioetică, vol.6, nr.2, aprilie-iunie (p.5-13).
8. Schioldborg P., (2000), *Student`s attitudes toward active euthanasia, assisted suicide and proposed amendments to the penal code*, (în suedeză, rezumat Medline), Tidsskrift for Den Norske Laegeforening, 120: 2283-2288.
9. Shneidman Edwin, (2007), *Criteria for a Good Death, Suicide and Life-Threatening Behavior* 37(3): 245-247.
10. Zanc I., Lupu I., (2004), *Bioetică medicală. Principii, dileme, soluții*, Ediția a doua revăzută și completată, Ed. Medicală Universitară „Iuliu Hațieganu”, Cluj-Napoca.